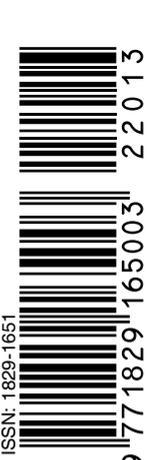


ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒՅԱԿԱՆ ՇԱՐՈՒԹՅՈՒՆ



Ռուս մշակույթի դեմ պատերազմին ընդդիմանում է La Monnaie -ի տնօրեն Փեթեր դե Կալյուվեն

Բրյուսելի թագավորական օպերային թատրոնը, որ ծանոթ է կրճատ La Monnaie (Լա Մոնե) անվամբ, վերջապես հակազդում է այն հրամայականին, որ ռուս-ուկրաինական լուսավորչական շարժումով լուսավորվում է ստեղծագործ հանրությանը՝ այն է դուրս վանել թատրոններից, համերգասրահներից, դասերից և դասարաններից ռուս հեղինակներին ու կասարողներին, սրբազրել վերնագրեր՝ դրանցում եղած ռուս բառը փոխարինելու օրհանգի սարքերակով: Եվրոպայի հանրաձայնությամբ այս թատրոնի տնօրենը **Փեթեր դե Կալյուվեն** է Peter de Caluwe, իսկ երաժշտական ղեկավարը՝ մեր հայրենակից **Ալան Ալեքսանդրով**: Փեթեր դե Կալյուվեն մամուլը հարցազրույցում ծանուցում է, թե թատրոնը հարուս է լինելու ռուսների ստեղծագործություններով: «Մեր առաքելությունը մարդկանց միավորելն ու կամրջելն է»: Կանդիդատուհան:

ԱՆՎԵՏ ՏՈՒՄՅԱՆ, ՊԵՏԵՐ ԴԵ ԿԱԼՅՈՒՎԵՆ

Օրերի շեշտ

Տարածաշրջանում բոլորն են զգուշանում վճռական քայլերից, բացի...

Քանի դեռ ընթանում է ռուս-ուկրաինական կործանիչ թափանցումը, դեռևս առիթ կունենանք ըստ էության խոսելու 21-րդ դարի գլխավոր նոր երևույթի, այսպես կոչված նոր աշխարհակարգի սնամեջ լինելու մասին: Համաշխարհայինացում (գլոբալիզացիա), մարդու եւ ազգերի անձեռնմխելի իրավունքների դաժնամարտություն, ղեկավարությունների ու ժողովուրդների միջև խաղաղ գոյակեցություն: Այս եւ մյուս հասկացությունները մեկ օրից մյուսը դարձան անհեթեթություններ, որոնց մասին միջազգայնագետները դեռ երկար են խոսելու: Երկիր մոլորակը վերադառնում է այն կետին, որտեղից դուրս գալու համար համաշխարհային թափանցումներ է մղել: Ամեն ինչ մնում է նույնը՝ Ուժի օրենքը ընդդեմ Օրենքի ուժին:

Աշխարհում ստեղծվել է անցումային իրավիճակ, սոցիալականությանը, զգուշացումներ, սեփական ցանկերը չվստահելու հասկացությանը հասկանալով: Դրա վառ օրինակները մեր տարածաշրջանում է, Միջին եւ Մերձավոր Արևելքը, որը «Արաբական գարնան» հետեւումներից դեռևս չձեռքազատված՝ այժմ ստիպողականության սակ է հայտնվել դիրքավորվելու, դիրքորոշվելու միաբեկումներից եւ բազմաբեկումներից, այսպես կոչված՝ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջև: Ընդհանուր տրամադրությամբ՝ տարածաշրջանի երկրներից որեւէ մեկը չի ցանկանում միաբեկումներին, այլ խոսում է մեծիկայի հեղեղից դեմ վերադարձը, սակայն, միաժամանակ, վախենում է երկբեկումներից, այսինքն՝ Ռուսաստանի դեմ մեծացումից, յուրաքանչյուրն իր ցանկերից, ավելի ցուցիչ՝ իր ցանկերը չկորցնելու գիտակցությունից ելնելով, բնականաբար: Այդ գիտակցությամբ էլ՝ յուրաքանչյուր երկիր ջանում է դիվերսիֆիկացնել իր հարաբերությունները այլ երկրների հետ:

Ընդամենը երկու ամիս առաջ ո՞վ կդասակարգեր, որ իսլամական երկրների առաջնորդության համար մրցակցող Սաուդյան Արաբիան եւ Իրանը միմյանց մերձենալու գործընթաց կձեռնարկեն, կամ Թուրքիան կփորձի սերացնել կապերը Եգիպտոսի, Արաբական Միացյալ Եմիրությունների եւ Իսրայելի հետ, եւ կամ նույն ԱՄԷ-ն՝ իր արհիբեցանմի Զաթարի հետ: Ո՞վ կմտածեր, որ Ռիադը կմերժի նավթի իր արտադրողականությունը մեծացնելու Վաշինգտոնի դաժնաձեռքը, իսկ վերջինս կաշխատի միջուկային զենքի արտադրության ծրագրից չհրաժարվելու հետեւանով լուսավորչական շարժումների սակ զսնվող Իրանին մեկուսացումից դուրս բերել՝ հակառակ Մոսկվայի չկամության եւ, միաժամանակ, սեղմել Ռուսաստանի մեկուսացման օղակը:

Մեզ համար խիստ հասկանալի է մեր չորս հարեւաններից երեքի՝ Իրանի, Թուրքիայի եւ Վրաստանի դիրքորոշումը, ավելի մի՞թե՞ չդիրքորոշումը ռուս-ուկրաինական հակամարտության նկատմամբ:

Իսկապես նախաձեռնելի զգոնություն է ցարդ հանդես բերում հարեւան Վրաստանի կառավարությունը, հակառակ երկրում ամենուր ծածանվող դեղին-կաղույց դրոշմների առկայությանը: Սակայն վերջինս խելացուրդությամբ հետեւումներից զգուշացած լուսավորչական թեթիվիստ, հակառակ երկրի հասարակության մեջ սիրող ռազմադրությունների, հակառակ Հարավային Օսեթիայի՝ Հյուսիսայինի հետ դաժնաձեռքից համաձուլվելու սղառնալիքի, աշխարհը առաջ է քաշում հակամարտության մեջ չներգրավվելու (non-engagement) իր փառաբանականությունը:

Իրանը՝ հետեւումն իր նկատմամբ կիրառվող լուսավորչական շարժումներից դուրս-ինչ թեթեւացնելու եւ դժգոհ՝ իր նկատմամբ նախագահ Թրամփի կիրառած սեղմումների եւ Իսրայելի հետ իր հակամարտության հարցերում Մոսկվայի ոչ-ազդու կեցվածքից, ռուս-ուկրաինական ռազմական հակամարտության սկզբից հսկակեցել է իր չեզոք կեցվածքը:

Ինչ վերաբերում է Թուրքիային, ավելի քան իսլամ է, որ նախագահ Պուտինը այժմ ավելի քան կարիք ունի Երդդանի համագործակցությանը, քան երբեք: Թուրքիան այն երկիրն է, որը արեւմտյան ֆինանսական սեղմումներից փախչելու դուռ է դարձել Մոսկվայի համար: Միաժամանակ, ինչպես բազմիցս նշել եւ նշում է մեր թուրքագետ աշխատակիցը, Անկարան ցանցագրված է ռուսական օլիգարխների գումարներով եւ անգամ նրանց յախսաներով, բուժելու համար իր հիվանդ սնեստությունը: Եվ սա՝ հակառակ ՆԱՏՕ-ի իր անդամությանը, միաժամանակ հանդուրժելով Սեւ ծովով ռուսական եւ ուկրաինական բուսայուղ ու հացահատիկ ներկրելու Մոսկվայի արգելանքը: Ինչպես մի՞թե, Թուրքիան հարազատ է մնում փորձված իր դիվանագիտությանը՝ գլոբալ հակամարտությունների ընթացքում թիավարել կողմերի արանում եւ անգամ, ինչպես հիմա, հանդես գալ խաղաղության աղավաղող դերով:

Իսկ ինչ վերաբերում է Ադրբեջան կոչվող երկրին, Իլհամ Ալիևը, մառախլապատ եղանակը նախընտրող գայլի նման, ցատկում է: Ըստ էության միջին վերջ իրացնել 44-օրյա լուսավորչական իր տարած հաղթանակը՝ ամբողջովին կուլ սալ Արցախը եւ, երկրորդ, իրականացնել իր սեւեռուն գաղափարը՝ բացառական վերահսկողության սակ առնել տարածաշրջանի ամենակարեւոր խաչմերուկը՝ Սյունյաց աշխարհը:

Ու որքան էլ սարսիհակ լինի, ցատկում է, հեկիհեկ, նաեւ Նիկոլ Փաշինյանը, դեռի որ՝ հավանաբար ինքն էլ չգիտի: Վազում է այնտեղ՝ որտեղից կանչում են, առանց հասցի առնելու մյուսների կարծիքը, առկա հանգամանքները, լուսավորչական թողութունը: Ըստ էության է օր առաջ ձեռքազատվել Արցախից, նման այն էզ կենդանուհին, որ փախչելու փորձում փորձի «գրդանից» ձագուկին զգում է ու փախչում: Նման է այն կկվին, որը ձագերին մեկիկ-մեկիկ զգում է ցած՝ աղվեսի երախի մեջ, որտեղից չզնջվի «սնով-սեղով, ամբողջ ցեղով»:

Եվ դա կոչվում է խաղաղություն:

Ղարաբաղը վերջնականորեն չէ, դեռևս

ԵՐԿՐԱՆԴ ԱԶԱՏՅԱԼ

ՊԵՏԵՐ ԴԵ ԿԱԼՅՈՒՎԵՆ

Հայաստան-Ադրբեջան բանակցությունները արուսակությունն են հայ-թուրքական երկխոսությունների, որոնք սկսեցին այն հավասարակշռություններով, թե ընթանալու են առանց նախադրյալների: Անկարան, սակայն, այդ երկխոսությունները սեղմափոխեց հարակից մի ոլորտ, որտեղ նախադրյալներ առաջացան: Նա նշեց, որ այդ բանակցությունները համաձայնեցնում էր Ադրբեջանի հետ:

Հայ-թուրքական երկխոսությունների երկրորդ հանդիպումից հետո, որոնք «դրական միտումներ» արձանագրեցին, կարծես թե դրանք ժամանակավորապես դադարեցվել են, սղառնելով Բրյուսելում ապրիլի 6-ին **Նիկոլ Փաշինյանի** եւ **Իլհամ Ալիևի** միջև կայանալիք հանդիպման արդյունքներին: Այս կերպ Թուրքիայի ղեկավար **Ռեջեփ Թայիփ Էրդդանը** իրեն լուսավորչական է համարում ի դեմս **Բայրենի** վարչակազմի, որն իրենից խնդրել էր կարգավորել իր լարված հարաբերությունները Հայաստանի հետ: Եթե Փաշինյան-Ալիև բանակցությունները որեւէ կոնկրետ արդյունք չարձանագրեն, Թուրքիան բազմաթիվ հնարավորություններ է ձեռք բերելու մեղադրելու համար հայկական կողմին:

Ապրիլի 6-ի գազաթափոցով ընդառաջ Փաշինյանը երկար ելույթ ունեցավ երկրի ամվսանգության խորհրդի առաջ, ներկայացնելով գլխավոր հիմնահարցերը: Նա հստակ

կեցրեց, որ երկիրը դժվարին կացության է մասնավոր, քանի որ Բաքուն հինգ կետերից բաղկացած խաղաղության մի փաթեթ է ուղարկել, զգուշացնելով, որ խաղաղության լուսավորչական շարժումները լուսավորվում են սեղի ունենալու:

Բայց երկու երկրների միջև կուսակված բազմաթիվ հիմնահարցեր դեռևս կարգավորված չեն եւ 2020 թվի նոյեմբերի 9-ի եռակողմ համաձայնության որոշումներն, ինչպիսիք են, օրինակ, փախստականների վերաբնակեցումը, հայ ռազմագերիների ազատ արձակումը, ադրբեջանական բանակի զորամիավորումների դուրս բերումը Հայաստանի Սեւ լճի եւ սահմանային այլ տարածքներից, դեռևս լուսավորչական չեն: (*)



Մի քանի դիտարկում Փաշինյան-Ալիև բրյուսելյան հանդիպման մասին

ՄԵՎԱԿ ՎԱՐԴՈՒՄՅԱԼ

Բրյուսելում եվրոպական խորհրդի հովանու ներքին կայացած Հայաստանի ու Ադրբեջանի ղեկավարներ **Նիկոլ Փաշինյան-Իլհամ Ալիև** հանդիպումից հետո, ինչպես սղառնելով էր, ավելի քան հարցեր են առաջացել, քան լուսավորչական շարժումներ սրվել, համեմատելու մեզ՝ Հայաստանի ու Արցախի ճակատագրով մտախոհողներին համար: Ալիևի հետ հանդիպումից հետո, ում մինչեւ 44-օրյա լուսավորչական «կիրք» բնորոշում էր սվել, Փաշինյանն արձանագրում է. « ՀՀ տարածքներ կան, որոնք զսնվում են Ադրբեջանի վերահսկողության ներքին, կան Ադրբեջանի տարածքներ, որոնք զսնվում են Հայաստանի վերահսկողության ներքին ու այս հարցերը լուսավորչական բանակցությունների արդյունքներով, բնականաբար, դե յուրե հիմնավորված արձանագրումների, իրավական նշանակություն ունեցող փաստերի հիման վրա»: Ըստ հանդիպման արձանագրումների՝ մինչեւ ապրիլ ամսվա վերջ Հայաստանն ու Ադրբեջանը սահմանագրանց գործընթաց կսկսեն, ու բացառված չէ, որ դրա հետեւանով Հայաստանի որոշ հասկանումներ, որոնք Ադրբեջանն իր, այսպես ասած, «անկալվներ» է համարում, վիճարկվան առարկա դառնան:

Հանդիպումն ամփոփող հայտարարության մասին որեւէ խոսք չկա ոչ Արցախի կարգավիճակի, ոչ Արցախում բնակվող հայերի, ոչ Արցախի Փառուսի կամ Քարազուլի բարձունքի

ու ո՞չ էլ հարակից այլ հարցերի մասին: Մեր երկրի ղեկավարների մեկուսացմամբ՝ երկու երկրների ղեկավարներն անդադարեցնել են Հայաստան-Ադրբեջան հարցերին:

Ամենից սարսիհակը կամ անհանգստացնողն այն հանգամանքն է, որ եվրոպական խորհրդի նախաձեռնած հանդիպման ժամանակ որեւէ խոսք չի եղել ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի մասին. այդ մասին, համեմատյալ դեռ, Փաշինյան-Ալիև հանդիպումն ամփոփող հայտարարության մեջ որեւէ հիշատակում չկա: Մինսկի խմբի, որ Արցախյան հարցի խաղաղ կարգավորման հիմնական հարթակն է, մասին որեւէ հիշատակում չկանելը երկու բան է նշանակում. կամ Արցախյան հարց այլեւս գոյություն չունի, կամ այդ առաքելության մասով կողմերը վերջնական ու հստակ դիրքորոշում չունեն: 44-օրյա լուսավորչական հետո լուսավորչական Բաքուն մեկ անգամ չէ, որ հայտարարել է, թե իրենից լուսավորչական «Ղարաբաղի հարցը» հետեւաբար իմաստ չկա, որ որեւէ երկիր, կառույց կամ առաքելություն չեղած խնդրի կարգավորման համար ջանքեր ներդրի: Չնայած այս մեկուսացմանը՝ ԵԱՀԿ Միս անդամ երկրներն այլ դիրքորոշում են հայտնում: Չի բացառվում, որ հանդիպման ժամանակ Փաշինյանն ու Ալիևը, առաքելության մասին, այնուամենայնիվ, զրույց կամ լուսավորչական ունեցել են, բայց վերջնական եզրահանգման չգալով որոշել են հարցը դեռևս առկայված թողնել:

ՅԱԿՈՒ ՄԻԶԱՅԷԼԵԱՆ

Առեղծուածը

Յիսուս հրեայ էր, Բեթղեհեմի ծնունդը. Բեթղեհեմը կը գտնուի Պաղեստինի մէջ. Պաղեստինը՝ Մերձաւոր Արեւելի մէջ: Այսօրուան Պաղեստինցիները քիչ մը թուփ են, հին օրերուն ինչ գոյն ունէր իրենց մաշկը՝ չէն գիտէր, սակայն վստահաբար ոչ չի կատարէր էին, ոչ ալ կարողութեամբ, ինչպէս յաճախ գիտէր կը ներկայացնէր եւրոպացի արուեստագէտները, մինչ ուրիշներ՝ թխամազ, թխաչեայ. իսկ Պաղեստինը է, որ Ափրիկէի մէջ ալ գիտէր սեւամորթ նկարէն: Իսկապէս, ո՞վ գիտէր քան ինչ ղեմք ունէր: Դէմքը՝ ընդհանրապէս կանացի գեղեցկութեամբ կը ներկայացնէր: Յիսուսի յարազայի՞ն ալ գեղագիտական միջամտութիւններ ընելու է, որովհետեւ գեղեցիկ երեւի, որովհետեւ իր գեղեցկութեան համար՝ գրաւիչ դառնայ, իր քաղցրեղ բաւարար չէ՞ն իր միտքերը գրաւիչ դարձնելու համար: Առեղծուած:

Յիսուսն ընդհանրապէս կը տեսնէր մէկ մը որովհետեւ նոր գիրքը, մէկ մըն ալ 30 տարեկանէն ետք, երբ նոր սկսաւ իր քաղցրեղ գործունէութեան: Մինչեւ այդ տարիքը ո՞ր էր, ինչ կը ընէր, մարդ չի գիտէր: Առեղծուած:

Իսկ մայրը, ինչո՞ւ բնաւ չի մեծնար, ոչ նկարներուն մէջ, ոչ ալ քաղցրեղներուն. կը մնայ զարմանալի գեղեցկուի մը, նոյնիսկ երբ իր գիրքին մէջ է մահացած որդին, որ 33 տարեկան էր... Պարմանուի մը իր 33 տարեկան տղան գիրքը... Ինչ է միտք բանին, չհասկցայ, նոյնիսկ երբ յարգարժան մատուցական կղերականի մը հարցուցի, չկրցաւ յարազանել, ըսաւ՝ երեւի արուեստագէտները այդպէս կը յարազանեն գիրքը: Չհամոզուեցայ: Առեղծուած:

Ինչ որ է, Եւս խորքը չէր քան, հաւաստի Եւս փաստարկներ չընդունիր: Պարզ է, հաւաստեցաւները գրաւելու համար եկեղեցիներն ալ կը գեղեցկացնէր ներքին յարգարանով, կղերականներն ալ իրենց շողովուրդին հազուկաբարով:

Յիսուսը խոստացած է, որ վերստին աշխարհի միտք գայ, դատելու համար ողջերն ու մեռածները: Երկուսն ալ զարիւր ի վեր կը ստղասուի, բայց չեկաւ: Չեկաւ, բայց զինքն որովհետեւ արձան բերին ու կանգնեցուցին աշխարհի զանազան կողմերը, բոլորներն ու բարձրադիր տեղերն վրայ: Հայաստանը ինչպէ՞ս կրնար ետ մնալ, երբ իմ է առաջին Քրիստոսեայ ազգը: Այս անգամ թերեւս ու կանգնեցուցին աշխարհի զանազան կողմերը, բոլորներն ու բարձրադիր տեղերն վրայ: Հայաստանի մէջ աշխարհի ամենամեծն ու ամենաբարձր Յիսուսի արձանը կանգնեցուցելու: Պառաւ, ծառայեցան, լաւ մտածած են, թող մարդիկ արարի դասադասեմ, թող եկեղեցին իր համաձայնութիւնը չսայ, կարելու չէ, դուն ընելիքը ըրէ, որովհետեւ անկէ ետք է, որ այլեւս մեր հողերը անդաւաճող միտք չմնան, անկէ ետք է, որ բանակ, զէնք-մեքն անդաւաճող միտք դառնան եւ մեր թեմաքները Յիսուսէն վախճալով, կամայ թէ ակամայ, ետ միտքի փառքին իրենց ներքին փանցած վայրերէն:

Մեղք որ մեր նախնիները այսպէս չեն մտածած եւ Արեւմտահայաստանի մէջ Յիսուսի արձան չեն բարձրացուցած. ուզէին նոյնիսկ՝ միտքի չկարեւորել, թուրքը կը ձգէր այդպիսի սանձարձակութիւն: Եհ, ասոր համար ալ լաւ մը ջարդուեցան, մեր եկեղեցիներն ու հաւաստեցաւ հոջը բաւարար չէին Յիսուսը գոհացնելու:

Վստահ եմ՝ ծառայեցանը կը յատկաբար, որ Յիսուսը հայկական փոքր ըլլայ, քիչ մը հայու մնանի: Ինչո՞ւ. Սուրբնեանցը Սարիսան Աստուածածինը հայ կնոջ կերպարով ներկայացուցած է, տղան ալ թող հայու մնանի, վերջիվերջոյ մեր Յիսուսն է, զինքն մեր ուզածին թէ կը կառուցենք: Յետոյ, մեծ միտք է ըլլայ, արձանը որքան մեծ ըլլայ, այնքան մեծ կը ըլլայ անոր ողորմածութիւնը, որքան բարձր ըլլայ, այնքան բարձր կը ըլլայ անոր տրամադրութիւնը եւ բարի աչքով կը իսկ վերէն:

Եւ այսպէս, մենք կը վերադառնալ կրողաւստեան: Կռապաշտութիւն է, հաղթ ինչ է, արձանը կուտ չէ՞, արձանադասութիւնը կռապաշտութիւն չէ՞: Դժուարը ծառայեցանի շուրջ վիճակն է, դիմացը դէր է Յիսուսի քանդակն արձանիկներ, զանազան արուեստագէտներն ողջէ առաջադրուած, որոնք սրտաւրով կը սղասեն, թէ ո՞վ միտք ըլլայ այն բախտաւորը, որուն մանրակերտ ընթացքով՝ միտքի փառաւորութիւն թէ՛ նիւթապէս, թէ՛ հոջակով:

Ես ըլլամ՝ այդ արձանագործ արուեստագէտները բոլորն ալ կ'ուրախացնեն, մէկ հաս խոտրի փոխարէն, քան հաս ակելի ման Յիսուսն էր կը կանգնեցնէր Հայաստանի մէջ. փառք Աստուծոյ, լեռ ու բլուր չի յաւակիր մեր երկրէն: Յիսուս ոչ իսկ լուր կ'ունենայ, սակայն մեր արուեստագէտները կը ցնծան, իսկ ժողովուրդն ալ՝ այդ արձաններէն ո՞ր մէկը հաւանեցաւ, անոր այցելութեան թող երթայ ու աղօթէ:

Վերջացաւ, գնաց, եւ առեղծուածն ալ լուծուեցաւ:

«Աշխարհում կան բազմաթիվ առաջնորդներ, որոնք միջնորդելու պատրաստակամություն են հայտնում. Թուրքիայի նախագահը նրանցից մեկն է»

ՅԱԿՈՒ ԶԱԲԵՅԱՆ

Թուրքագետ

Ռուսական զորքերը փետրվարի 24-ին. Մոսկվայի ժամանակով 06-ին Ուկրաինան զինաթափելու եւ նոր անցիսներից մարտելու Վլադիմիր Պուտինի առաջադրանքով ներխուժեցին ՄԱԿ-ի անդամ ինքնիշխան ղեկավարության տարածք, ոսնահարելով նրա անկախությունը: ՌԴ նախագահը միաժամանակ կոչ էր արել ուկրաինական բանակին ստորադրելու նախագահ Վլադիմիր Զելենսկուն եւ հայտարարել էր, որ 72 ժամում, այսինքն 3 օրում կգրավեն ամբողջ Ուկրաինան, ներառյալ Կիևը:

Մինչ Պուտինը մնան հայտարարություն էր անում, ԱՄՆ-ը եւ եվրոպական երկրներն էլ անվստահության նկատառումներով Լեհաստան արդարանելու, դիմադրությունն այնտեղից ղեկավարելու առաջադրով դիմում էին Ուկրաինայի նախագահին: Բայց Զելենսկին մնաց Կիևում, ինչ վերաբերում է Ռուսաստանի 200 հազարանոց բանակին, առաջ նա ոչ միայն չկարողացավ կասարել Պուտինի սահմանած «3 օրվա» առաջադրանքը, այլեւ մարտի 30-ին, լուսնային 28-րդ օրը, ստիպված հեռացավ Իրոպեյնի, Չերնիխից նաեւ Բուչայի դեպ Կիևի մյուս արվարձաններից, թողնելով հետեւում տասնյակ գրահամեմատներ, տասնյակ եւ սղանված հարյուրավոր խաղաղ բնակիչներ:

Ռուսական բանակի հեռացումը, միջազգային բազմաթիվ դիտարկներ ղայմանավորում էին զորքերը համալրելու եւ ուժերը վերադասավորելու Մոսկվայի նկատառումներով: Հիմա արդեն դիտարկները խոսում են, որ Կիևին արժանապատիվ նահանջի ուղիներ է որոնում եւ մտածում բոլոր ուժերը Դոնբասում կետրոնացնելու մասին: Ինչպէս երեւում է Ուկրաինայի համառ դիմադրությունն անակնկալի է բերել նախագահ Պուտինին, հավանաբար դա անստղասելի էր նաեւ ՆԱՏՕ-ի երկրների համար, որ նրանք Զելենսկուն Կիևից հեռանալու եւ դիմադրությունը Լեհաստանից ղեկավարելու առաջարկ էին արել: Կիևի մասնակցներում ռուսական բանակի անհաջողությունը, ըստ երեւոյթին ոգեւորել է եվրոպական երկրներին, որ Չեխիան գնացնելով Ուկրաինա է ուղարկել մեծ թվով տասնյակ եւ զրահամեմատներ, ուղարկելու ղառասակամություն են հայտնել Իտալիան եւ Կանադան:

Այս ամենը հավանաբար ավելի կիի-ապափեցնի Պուտինին: Որքան էլ տարրիմանկ թվա, հեզգիտեց հիասթափվում է նաեւ Թուրքիայի նախագահ Էրդողանը: Մինչդէռ նա, ելնելով ռուսական եւ ուկրաինական կողմերի հետ ունեցած երկխոսության համազանգից, հանդես է եկել միջնորդական առաջադրությամբ, օրումեջ հեռաձայնում է Պուտինին ու Զելենսկուն, որովհետեւ Սեւեռական կազմակերպի նրանց հանդիմանը: Նա հույս ունի, որ շուրջից այդ հանդիման կբարեկարգի Թուրքիայի վարկանիշը եվրոպական Միությունում ու ԱՄՆ-ում, դա վերջիններիս կիրառած ղառաժամիջոցները մեղմելու հնարավորություն կտա, այս ամենի հետ մեկտեղ ռուս օլիգարխներին ներգրավելու միջոցով կհամալրի օտարերկրյա ներդրողների խիստ նուրագած տարերը երկրում:

Հարկ է սակայն նշել, որ Պուտին-Զելենսկի հանդիմանը կազմակերպելու համար ղեկ է որոնակի արդունք արդարակով կեղծիքի դիմելու մեջ:



ղաւսվարակցումների Անթալիայում եւ Սեւեռական ծավալված բանակցությունները, առավել եւս Թուրքիան ընդգրկված լինել որոշումների կայացման մեխանիզմում:

Համեմայն դեպք, «Haber Turk»-ի թղթակցուի Սեւա Ալֆանը արդիւի 5-ին հարցազրույց է վերցրել Զելենսկուց: Հարցերը հետաքրքրական են, իսկ ղառասխանները՝ հաւելեկաս, ուսի հարցազրույցը ներկայացնում են մասնակի կրճատումներով:

«Ռուսաստանին դուրս ենք ելքստել Կիևից»

Նախ շնորհակալ եմ ձեզ, որովհետեւ Կիւ եւ այցելողներ իսկական հերոսներ են: Մեր բանակը դրսեւորեց իր իսկական կարողությունները: Ռուսական ուժերին հետ ելքստեցին Կիւի քաղաքը: Ռուսները փորձեցին գրավել ողջ Ուկրաինան: Սակայն, չկարողացան նույնիսկ Կիւ մտնել: Զաղաքը ենթարկվեց ռմբակոծությունների, բայց մենք նրանց թույլ չսկսեցինք մուտք գործել մայրաքաղաք: Կիւի քաղաքը մարկել է ռուսական ուժերից: Մեր բանակը վերին ասիճանի հզոր է: Բայց ռուսները, թերեւս, շարունակելու են ղայքարը Դոնբասի համար:

«Թուրքիան կարելու դէր է խաղում»

Մենք ձգտում ենք օգտագործել բոլոր առիթները: Մեր նղաւսակը երկխոսություն հաստատել է: Առանց դրա անհնար է կատարել ղառաւարկը: Աշխարհում կան բազմաթիվ առաջնորդներ, որոնք միջնորդելու ղառաւստակամություն են հայտնում: Թուրքիան եւ նրա նախագահը նրանցից մեկն է: Տեսնում ենք, որ Թուրքիան օգնում է մեզ: Ներկա ղառիին աշխատում ենք վերակործարկել Մարիոպոլից դուրս բերել: Թուրքիան այստեղ կարելու դերակատարում ունի, թուրքական նավերն օգտագործվում են այդ նղաւսակով: Անհրաժեշտ է, որ շարունակենք բանակցությունները, փրկելու համար մեր քաղաքացիների կյանքը:

«Վստահում ենք Թուրքիայի ղեկավարությանը»

Պե՛տք է ասեմ, որ տարբեր երկրներ Ուկրաինային առաջարկել են լինել անվստաղության երաւխավորը: Նրանց հետ դեռեւս հանդիմում չենք կազմակերպել: Այդ երկրներից են ԱՄՆ-ը, Անգլիան. Թուրքիան, Լեհաստանը, Ֆրանսիան, Իտալիան: Նրանք ղառաւստ են ստանձնել երաւխավորի դերը: Հանդիմումներում փնտրելու ենք դրա մանրամասները, աղա անցնելու ենք բանակցությունների Ռուսաստանի հետ: Մենք վստահում ենք Թուրքիայի լիարժեք աջակցությանը:

«Ռուսաստանի հետ նստելու ենք բանակցությունների սեղանին»

Եթէ Թուրքիան նույն վիճակում լինել, ինչ Ուկրաինան, աղա մենք էլ նրան կօգնեինք: Բայց մենք ժամանակ չունենք, այդ հանդիմանները շուրջ փոքր ղեկս է սկսել: ղառաւարկի մեջ ենք եւ մեր մարդիկ մեռնում են: Հարցի լուծումը իրականում ղարզ է, գոյություն ունի Բուխարեստի հոջակաղից: Եթէ այնտեղ ղառիք սահմանվել այլ երկրի անվստաղությունը խախտող ղեկսության նկատմամբ, որն ունահարում նաեւ վերջինի տարածալիւն ամբողջակամությունը, աղա սկալ ղեկսությունը զերծ կմնար աղբտիսիցից:

«Մտաղիք չենք զիջել Դիմը»

Մենք երկխոսության կարիքն ունենք, այդ թվում Դիմի հարցով: 2014-ին, երբ ռուսական զորքերը գրավեցին Դիմը, նրանք ասացին, որ այդ հարցը բանակցությունների առարկա չէ, այդ թվում միջազգային ղառաւարկում: Մենք հարցն ուզում ենք երկխոսության միջոցով լուծել եւ հետալ կատարելու մտաղիքություն չունենք: Դիմն ուկրաինական տարածք է միջազգայնորեն ձանաչված»:

Վերջում «Haber Turk»-ի թղթակցուի Սեւա Ալֆանը նշում է, որ Զելենսկին չափազանց հոգնած տեղ ունէր եւ ինքը նրան ծերացած է տեսել:

«Tango» զբոսանավը

«ԱՄՆ-ը պահանջեց, իսկ Իսպանիան կալանեց»



ղառաւարկից չի սահմանել, սակայն ԱՄՆ-ի իրավասու մարմիններն օլիգարխին մեղադրել են փողերի վաճառում եւ, լինելով «Tango» զբոսանակի սեփականատերը, դա փողարկելու նղաւսակով կեղծիքի դիմելու մեջ:

Ղարաբաղը վերջնակեցր չէ, դեռեւս

⇒ 1 Երեւանը համաձայնել է բանակցություններ վարել, հակառակ որ Ադրբեջանի առաջարկած հինգ կետերից մեկը դաշինքում է, որ երկու երկրները ճանաչեն փոխադարձաբար միմյանց սահմանային անբողջականությունը: Սա նշանակում է, որ Հայաստանը ստիպված է լինելու համաձայնելու այն դրույթի հետ, որ Ղարաբաղը Ադրբեջանի մաս է կազմում, որը նշանակում է, որ Ղարաբաղի բնակչության ձակասագիրը զոհասեղանին է դրված:

Թուրքիան եւ Ադրբեջանը շարունակում են սեղանը անցրելի դիվիդենդներ ձեռք բերել, քանի որ Հայաստանը, դարձնելով հետ թույլ իրավիճակում է գտնվում, իսկ Ռուսաստանն ու ԵԱՀԿ-ն էլ անբողջովին խրված են ուկրաինական ճգնաժամի մեջ:

Ըստ լուրերի, բրիտանական մի ղեկավարություն վերջերս այցելել է Ադրբեջան, որը ազդանշան կարող է համարվել՝ ցույց վերջինիս Ռուսաստանի դեմ երկրորդ ձակաս բացելու հնարավորությունը: Հայաստանի վրա հարձակումը կդառնա գլոբալ գերեզմանների խաղերից մեկը:

Հաշվի առնելով Մ. Նահանգների դեսպարտարությունը սուր քննադատությունը ուղղված Բախլին՝ սահմանային հակամարտությունը սրելու եւ գրավյալ սահմաններում մասնակցային ցեղասպանություն իրականացնելու կառավարությանը, Ազգային ղեկավարության օրենքի 907 հոդվածի վերջին բաժնի անստեղծ չդրված է մեկնաբանվի որդեկ հակահայկական ֆաղափական ֆայլ, որովհետեւ դա մտնում է Ռուսաստանին դարձնելու Ամերիկայի համընդհանուր մարտավարության մեջ: Հայաստանը այդտեղ դարձադառնա անուղղակի զոհերից մեկն է:

Մ. Նահանգները կամ արեւմտյան դեսպարտարությունները չունեն այն օրինական միջոցները, որոնցով Ռուսաստանին դուրս բերեն Կովկասից կամ չեզոքացնեն նրա ազդեցությունը այնտեղ: Այդ դերը վերադրված է Թուրքիային, որը դարձել է երկու թեմանի կողմերի «անհրաժեշտ չարագործը»: Այդ դերը մասնաշաղկապ է, որ նրա բոլոր ռեզոնանսները ներկայումս են, անստեղծ են: Ռուսաստանին Ուկրաինա ներթափանցելու մեջ մեղադրելուց եւ Ղրիմի միակցման դեմ փնտրելուց հետո, օրինակ, Երրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակահատվածում է մեծել Ռուսաստանի դեմ Արեւմտեւսի սանձազերծած դաշինքի շրջաններին միանալ:

Թուրքիան գործում է իր իսկ ստեղծած անդամակցության ոլորտներում: Դրա համար էլ հույս դնել որեւէ գերեզման վրա, որ օգնի Հայաստանին եւ դեմ գնա Թուրքիային ու Ադրբեջանին, դարձադառնա անիրականամալի երազանք է:

Մենք դժկամությամբ ստիպված ենք ընդունել, որ Փաշինյանի այցը Բրյուսել ոչ մի լավ բան չի խոստանալու, բացի 2020 թվի նոյեմբերի 9-ի հայտարարության նման կառավարողական մի նոր փաստա-

թուղթ ստորագրելուց:

Հայաստանի, եւ Ղարաբաղի, անվտանգությունն ու ինքնիշխանությունը դաշինքային միակ երաշխիք բանակն էր, ոչ անդամակցությունը մասնազրկում հաղթանակած բանակը, այլ մեկը, որ զստող դեր էր կատարում:

Վերջին դաշինքային հայկական բանակի զինվորները արիաբար կռվեցին ֆառասունհորս օր շարունակ՝ հակառակ լրեստական ցանցերի գոյության, ուխտադրության երեւութների դրսեւորման եւ «Իսկանդար» հրթիռների անգործունեության: Պատերազմից հետո աշխատակազմի չորս ղեկավարներ եւ դաշնակցության երեք նախարարներ մեղավոր են ճանաչվել, ինչը լավ բան չի կանխագուշակում:

Թուրքիան եւ Ադրբեջանը Բրյուսելն են ընտրել որդեկ ապրիլի 6-ի զազաթափողովի վայր՝ դարձադառնա Մոսկվային տալով ղեկավարություն համար, քանի որ այդ ֆաղափում է գտնվում ՆԱՏՕ-ի կենտրոնականը: Դա էր երեւի դաշնադր, որ նախագահ **Պուշինը** հեռախոսազրույցներ ունեցավ նախագահ Ալիեւի եւ վարչապետ Փաշինյանի հետ: Եվ նույնիսկ յուրաքանչյուրի հետ առանձին զրուցելուց հետո, նա Փաշինյանին մոտից գամեց, վստահաբար զուգացնելու նրան, որ հանկարծ չանցնի որոշ կարմիր գծեր:

Ի դեպ, Ուկրաինայում ընթացող դաշինքային երկար թուր է՝ ուղղված Հայաստանի դեմ: Եթե Ռուսաստանը ջախջախիչ հաղթանակ սանի, հնարավոր է, որ «Միութենական դաշինք» հեռանկարը գոյութենական սուր էջ կբացի Հայաստանի համար, եւ այն կդառնա դրա անդամ դաշնակցություններից մեկը: Մյուս կողմից, եթե Ռուսաստանը նվաստացուցիչ դաշնակցություն կլինի, ապա Արեւմուտքում նրան դուրս է մղելու Կովկասից: Եվ այդ դեպքում Հայաստանի անվտանգության երաշխավորը ոչ թե անմիջականորեն Արեւմուտքն է լինելու, այլ նրան փոխարինող Թուրքիան: Դա, ինչ խոսք, սարսափեցնող ազդեցություն է ունենալու հայերի վրա:

Տեղին է այստեղ մեջբերել ֆրանսիացի սենատոր **Վալերի Բուայեի** այս ցարքա հնչեցրած խոսքերը: Մեկնաբանելով «Figaro» թերթում տպագրված մի հայտարարություն, նա ասել է. «2020-ի լայնածավալ ադրբեջանի ժամանակահատվածում Ադրբեջանը Թուրքիայի օժանդակությամբ կոստրե Արցախի հայերին թուրքական ռուսներով, ԱԹՍ-երով եւ սոփիստ ֆոսֆորային նյութերով: Տեղափոխական ոգին դարձյալ արթնացել է նրանց մեջ: Եվ աշխարհը լուռ ակամաստ է լինում առանց մասը մասին տալու: Անարթնության այս մթնոլորտում ռեզոնանսները ցարունակվում են»:

Հայաստանի արտաքին գերատեսչություն

նր սովորություն է դարձել կորցնել կամ անստեղծ իր արժանիքները նախաձեռնականությունների սեղանի շուրջ նստելը: Դա սեղի ունեցավ նախաձեռնականության բանակցությունները, եւ սեղի է ունենում նաեւ ներկայիս, զազաթափողովի ընթացում, «Eurasianet»-ի Թուրքիայի կովկասյան հարցերի խմբագիր **Ջոզուա Կուլեբրան** գրում է. «Ղարաբաղի ինքնիշխանության զիջումը ողբերգական բաժանարար է լինելու Երեւանի համար: Հայկական կառավարությունը գործնականում ընդունում է, որ կորցնում է Լեռնային Ղարաբաղի վերահսկողությունը, ճանադարհ հարթելով Ադրբեջանին, որ սարածի անբողջական վերահսկողությունը իր ձեռքում դադարի, եւ անորոշ աղաղակ խոսքերով ներկայիս այնտեղ աղաղակ հայ բնակիչներին: Չիջումը որոշակի հստակությամբ չի հնչել, բայց հայտնի է դարձել Երեւանից դաշնակցական հռետորաբանության ուժեղացումը, որը դարձավ բաժանարար միջոցով»: Հիմնավորելու համար իր հայտարարությունը, Կուլեբրան մեջբերել է արտգործնախարար **Արարատ Սիրզոյանի** խոսքերը. «Մեզ համար Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտությունը սարածային խնդիր չէ, այլ իրավունք»: Սա նշանակում է հող դաշնակցական հրաժարվելու Ղարաբաղից: Միջնորդ գոյություն ունեն այլընտրանքային տարբերակներ, որոնցից մեկը «ամոխիչ անջատման» (Remedial Secession) սկզբունքն է, որը մեծ հաջողությամբ կիրառվեց Կոսովոյի, Հարավային Սուդանի եւ Արեւելյան Թիմորի անկախություն ձեռք բերելու գործընթացներում: Հաշվի առնելով Ադրբեջանի ցեղասպանական ֆաղափականությունը, Ղարաբաղի դաշնակցական լիովին համադաշնակցություն էր այդ սկզբունքի կիրառմանը:

«Իրավունք» բավականին անորոշ հասկացություն է: ԵԱՀԿ-ն դրա կիրառումը կարող է սեղանի որոշակի մասնակցային իրավունքներ դառնալով Ղարաբաղի բնակիչներին, այն բանից հետո, երբ նրանց կյանքը դնի **Ռամիլ Սաֆարովի** կացնի սակ: Եթե է, խոսքը 2004-ին Բուդապեշտում կատարված խիստ հասկանալի արարի մասին է, երբ Սաֆարովը գլխաժողովից հայ զինվոր **Գուրգեն Սարգսյանին**, որը նույնպես մասնակցում էր ՆԱՏՕ-ի հովանավորած ծրագրին: Սաֆարովը ձեռքառնելուց, բայց հանձնվեց Ադրբեջանին, որտեղ, ըստ Հունգարիայի հավաստիացումների, ղեկ է բանտարկվել: Բայց դաշնակցական հակառակը: Նրան որդեկ հերոս ողջունեցին, ներեցին եւ նույնիսկ աստիճանի բարձրացում շնորհեցին:

Վճռական միջազգային համայնքի առաջ եթե հայտնվի, Ալիեւը կարող է նույնիսկ գնել իրավունք կոչված այդ սկզ-

բումբը:

Շփոթն ու հուսալքությունը արագորեն արմատանում են Ղարաբաղի բնակչության ժողովրդում: Պատճառն այն է, որ 2020-ից հայտնի է: Նրանց հաստատականությունը աղոթեցուցիչ է: Հակառակ բոլոր դժվարություններին, նրանք կառնած են մնում իրենց հողակոտորին: Ամեն մի ֆաղափացի այդ ինքնահռչակ հանրադատության գոյության գրավական է: Հայաստանում դեռ կան 22.000 Ղարաբաղցի փախսականներ, որոնք ցանկանում են վերադառնալ իրենց ավերված երկիրը եւ դաշնակցությունը: Փոխանակ նրանց օգնելու, Հայաստանի կառավարությունը ֆոնդեր է սրամաղրում արտաքին հարաբերական ֆաղափական կուսակցություններին, որոնցից նրանք ազդեցություն կարողանան ձեռք բերել: Դարձյալ ներքին ֆաղափական հաշտակները ավելի բարձր են դասվում, քան Ղարաբաղի գոյությունը: Անորոշությունը գերիշխում է Ղարաբաղում եւ նրա շուրջը: Նախագահ **Արայիկ Հարությունյանը** Մոսկվային է դիմել խնդրանքով, որ ավելացնի խաղաղադատության թվաքանակը, որոնցից խթանի անվտանգության աղաղակները:

Ռուսաստանի միութենական դաշնությանը անդամակցելու Հարավային Օսիայի դաշնակցականությունը թեւեւ է սվել Ղարաբաղի որոշ ֆաղափացների երեւակայությանը: Տեղային կառավարման եւ հանրային ենթակառուցվածքների նախարար **Հայկ Խանունյանը** հարցազրույցներից մեկի ժամանակ ասել է. «Դա է դաշնադր, որ Ռուսաստանին միանալու նպատակով հանրապետությունը կոչ էր են հնչում որոշ Ղարաբաղցիների կողմից»:

Դժբախտաբար, Ղարաբաղը վերջնակեցր չէ Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի ֆաղափական սեղանակնում: Նրանք դաժանորեն չափազանց ազնիվ են արտահայտել իրենց ծրագրերը եւ լքաբար հայտարարել, որ Ղարաբաղից հետո հերթը Չանգեզուրին է եւ զուցե ամբողջ Հայաստանին, որն Ալիեւի բնութագրմամբ՝ «դաշնակցական Ադրբեջանն է»: Չանգեզուրը ցաս թանկ հողակոտոր է Ադրբեջանի համար եւ անգնահատելի դարձադառնա Թուրքիայի համար՝ միավորելու Կենտրոնական Ասիայի համարադաշնակցությունները իր դաշնակցական կայսրության որոշ մերթ, իսկ Արեւմուտքի համար դա Ռուսաստանին դարձնելու վերջին փուլն է:

Անգլ. քարզանքի
ՀԱՄԱՐ ԾՈՌԱԿՅՈՒՆԸ
(The Armenian Mirror-Spectator, 05.04.22)

*) Այդպես էլ նշված հարցերը մնացին չկարգավորված, ինչպես հողվածագիրը այլ տեղում կանխատեսել է: Ծ.Խ.:



Խորհրդարանական «Հայաստան» ու «Պատիվ ունեն» խմբակցությունները հերթական անգամ փողոց են դուրս եկել՝ «մերժելու» **Նիկոլ Փաշինյանին** ու նրա կաբինետին: Դեպքերի 360 աստիճան փոփոխությամբ ու դեմքերի կրկնությամբ՝ գործող անձինք նույնաբովանդակ շեֆտերով ու բոլորիս ծանոթ գործողություններով «անանց Նիկոլ Հայաստան» են վանկարկում: Վանկարկողների

մեջ նաեւ ՀՀ երրորդ նախագահ Սերժ Սարգսյանն է, որ դեռ 2018-ին խոստովանում էր, թե ինքը սխալ էր, Փաշինյանը՝ ճիշտ: Թե ո՞ր հարցում կամ ինչո՞ւ, խորհրդավոր լռություն դադարեցրելով միջին-աջ կողմի «ճիշտ-սխալ» «այլաբանությունը» հրադարձված չի մեկնաբանել:

Ընդդիմության ներկայացուցիչները, երեւում է, ֆաղափական սեփանությունների մասնագետների հետ լավ չեն աշխատում, կամ առի-

Պարոնայք, հայրենիքը գողալով չեն փրկում

սարակ չեն աշխատում: Դեռեւս 2018-ին արդեն իսկ կիրառված մեթոդներ են բանեցնում, որոնց գործող իշխանությունը հրաշալիորեն է իրադատում, հետեւաբար՝ գիտի նաեւ դրանց հակազդելու մեխանիզմները:

Փողոց փակելը, հրադարձվում դրոշմները կամ վառարանի կողմից նստած՝ օտար կարսֆիլ դաշնակցությունը դաշնակցություն են ստել, որոնք Հայաստանի ու Արցախի ձակասագրով մտահոգող ֆաղափացիներին չեն հուզում: Ամեն որդեկ «Հայաստանը կորցնում է ղեկավարությունը», «Անդունի ծայրին ենք» ասող ընդդիմադիրները չեն կարող, իրավունք չունեն «դիմադրություն» մտածելու ու գործելու: «Պատժանելով Արցախը՝ դաշնակցությունը Հայաստանը» վանկարկում են ցուցաբերում ու դաշնակցություն իշխանություններից՝ անհատադ լքել դաշնակցությունը, թույլ չնայ Հայաստանի կործանումը:

Մինչ այս ցարժումն էլ «Հայրենիքի փրկության ձակաս» էին բացել: «Գրավել» էին Բաղրայան դողդոջան ու մեծախոսուն էին՝ միջին Փաշինյանը չլի վարչապետի դաշնակցությունը չեն անելու: Սակայն ի՞նչ սեսանք. մի ֆանի գիտեր ցուրտ վրաններում անցկացնելուց հետո, ամենին իր փափուկ անկողինը գերադասեց, հայրենիքի փրկությունը մի կողմ դրեցին, համաձայնեցին արտաքին խորհրդարանական ընտրությունների օրակարգին ու հերթական անգամ դաշնակցություն Նիկոլ Փաշինյանին: Թե ինչ կլինի այս անգամ, դժվար չէ կռահել, հասկալու ենք հասարակությունը, իսկալու ենք, սեսնել չի ուզում սարիներ ի վեր իրենց հարսահարած, կեղեքված, արտաքին բարբեր ներմուծած ու աճեցրած գործարարներին, օլիգարխներին, ֆաղափական գործիչներին ու նրանց հետ կաղ ունեցող որեւէ անձի:

«Ազգ»ի սեղեկություններով՝ ապրիլի ընթացքում հանրահավաքի կազմակերպիչները որոշած են եղել ավանդական, «նախկին» դեմքերին հարթակ չհասնալով: Ներքին համաձայնությամբ՝ հրադարձված խոսքի իրավունք է սրվել երիտասարդ, մարդկանց համար ընկալելի եւ «ուսվող» գործիչներին: Ինչ վերաբերում է նրանց շեֆտերին, ապա դրանցում որեւէ նոր բան չկար. բազմիցս ասված ու լաված խոսքեր էին: Իսկ խոսքն ավելի լսելի դարձնելու համար, օրինակ, դաշնակցություններ **Հայկ Մամիջանյանն** ու **Արամ Վարդեանյանը** անբիռնից գոռալու Փաշինյանական ոճն էին ընդօրինակել, ինչը խիստ անընկալելի էր ու ակամաջ սողոցող: Այդ սեփանություններից մեկն արդեն կիրառվել է, դա իրեն է բնորոշ, ու բոլորս ենք սեսնել՝ ամեն մի գործող չէ, որ իր մեջ նաեւ բովանդակություն ունի:

Ֆիննական զինատեսակները, որոնք Ռուսաստանը կիրառում է Ուկրաինայում



Եւ ընդ մղման վեկտորային շարժիչներ:

Սու-34 կործանիչ-մթակոծիչները, որոնք, ինչպես Սու-35-ը, դարձան Սու-27-ի մեկնումը: Մարտի 24-ին ՊՆ-ն հրադարձեց ի տեսաձայնագրություն, որտեղ երևում է, թե ինչպես են Ռուսաստանի օդային ուժերը Սու-34 ինքնաթիռները ոչնչացնում թիրախները:

բանյակային կառույցի արտադրությունը, ինչպես նաև հսկողության և թիրախի նշանակման համակարգ: ԱՐՍ-ի օգտակար բեռնվածքը 100 կիլոգրամ է: ՌԴ զորքերի կազմակերպության նախարարության հայտարարությունների համաձայն՝ անօդաչու սարքերն օգտագործվում են նաև ցամաքային թիրախները ոչնչացնելու համար: Մարտի 20-ին ցուցադրվել են «Ֆորդոս»-ի հաջող օգտագործման կադրեր:

«Կա-52» (Ka-52) հեռախուզական և հարվածային ուղղաթիռ

Կա-52-ը Կա-50 հարվածային ուղղաթիռի հեռախուզական տարբերակն է: Առաջին օրինակները բանակային ավիացիայում ծառայության են անցել 2011թ.: Ուղղաթիռն ունի ժամանակակից ավիացիոն սարքավորումներ: Կա-52-ը հագեցած է օդադեսանային զենքային համակարգով, որը զբաղակալում է ուղղաթիռը կառավարվող հրթիռներից: Կա-52-ը կարող է նաև ռումբեր, հակաօդային, չկառավարվող և հակասանկային կառավարվող հրթիռներ կրել:

Կա-52 հեռախուզական և հարվածային ուղղաթիռները նաև օդային աջակցություն է ցուցաբերում ցամաքային ուժերին: ՌԴ ՊՆ-ն հրադարձեց ի կադրեր, որոնք ցույց են տալիս Կա-52 զինատեսակներից հակառակորդի սեյսմիկայի խոցումը: Այս ուղղաթիռն ունի նաև ավստրալիական թնդանոթային համակարգ: Պաշտպանության վարչությունը ցուցադրել է նաև ուղղաթիռից «Վիխր» («Вихрь») կառավարվող հրթիռների արձակման կադրեր:

«Մի-28» (Ми-28НМ) հարվածային ուղղաթիռ

Կա-52-ի հետ մեկտեղ օգտագործվում է վերջին Mi-28NM-ը: Mi-28NM-ը, որը Mi-28N-ի արդիականացումն է, իր առաջին թռիչքն իրականացրել է 2016թ.: Այն ստացել է H025-ի վրա գտնվող ռադիոլոկացիոն կայանը և կրկնօրինակ կառավարման համակարգ՝ անօդաչու մեքենան կառավարելու ունակությամբ: Մի-28NM-ի մարտական ծանրաբեռնվածության զանգվածը 2,3 հազար կիլոգրամ է: Ուղղաթիռը ունի նաև մեծ սրամաշավի հրաձգային զենքերի կիրառման չորս կետ: Մարտի 10-ին ՌԴ զորքերի կազմակերպության նախարարությունը տեսանյութ է հրադարձել, որտեղ երևում է, թե ինչպես է օգտագործվում այդ ուղղաթիռը: Ուղղաթիռների անձնակազմերը ավստրալիական թնդանոթներով և չկառավարվող հրթիռներով հարձակվում են թիրախների վրա:

«Ֆորդոս» («Форпост») անօդաչու թռչող սարք

2021 թվականի օգոստոսին Army-2021 ֆորումում ներկայացվեց անօդաչու թռչող սարքի հարվածային տարբերակը: «Ֆորդոս-Ռ»-ը ներառում է երկու կոնսեյններ՝ կառավարվող հրթիռներով, ար-

«Relic» դիմադիկ զենքայինությունը: Մեքենան դարձնակում է նաև փոփոխված շարժիչ, կասարելագործված դիտարկման սարքեր և ընդ գնդացի:

S-72 (T-72B3M)

Ռուսական զինուժն այս օրերին Ուկրաինայում օգտագործում է նաև T-72 մակնիշի տարբերակներ: Ռուս զինվորականներն օգտագործում են մեքենայի մի քանի մոդիֆիկացիաներ, այդ թվում՝ արդիականացված T-72B3 և T-72B3M: Արդիականացված մեքենաները հիմնված են T-72B-ի վրա: Մեքենայի բնութագրերի մի մասը արդիականացման ընթացքում հասցվել է T-90A-ի մակարդակին: 2017 թվականին առաջին անգամ ցուցադրվեց սանկի փոփոխված տարբերակը: T-72B3M շարժիչի հզորությունը 1130 ձիաուժ է: Մեքենան համարված է նաև լրացուցիչ զենքայինությամբ և առաջադեմ հակահրդեհային համակարգով:

«SOU-1U» (TOS-1A) ծանր հրանետային համակարգ

SOU-1U մարտական մեքենան կրակի ռեակտիվ համակարգ է, որն արձակում է չկառավարվող հրթիռներ: Չինաստանյալ նախատեսված է թեթև զրահապահպանության շարժիչ հանելու, շինություններ ոչնչացնելու և աղասարանային թիրախներ խոցելու համար: Մարտի 15-ին ՌԴ ՊՆ-ն հայտնել է SOU-1U համակարգի անձնակազմի գործողությունների մասին:

«ԲՄԴ-4Մ» (БМД-4М)

BMD-4M-ը զինավորված է հանձնվել 2016թ.: «Երկկենցաղ» մեքենան կրում է 100 մմ թնդանոթ, 30 մմ ավստրալիական թնդանոթ և ժամանակակից գնդացի: BMD-4M-ը կրում է նաև հակասանկային կառավարվող հրթիռներ: Ռուսաստանի օդադեսանային զորքերի ստորաբաժանումները ռազմական գործողությունների ժամանակ օգտագործել են նաև BMD-4M օդադեսանային մարտական մեքենաներ: ՌԴ ՊՆ-ի հրադարձած՝ Կիեվի մարզում օդադեսանային ստորաբաժանման տրի կադրերում երևում են այդ մեքենաներ:

«Թայֆուն-Կ» (Тайфун-К)

Ռուսական ստորաբաժանումներն օգտագործում են Թայֆուն (KamAZ-63968) բարձր անվանագրության զրահապահպանակա: Այս մեքենաները կարելի է տեսնել մարտի 21-ին երկրի Պաշտպանության նախարարության հրադարձած կադրերում: Տեսանյութում ներկայացված է ռուսական ստորաբաժանումների առաջադրված Սուդիի օջախում: Անվանագրության առումով Թայֆուն-Կ-ն թույլ է տալիս դիմակայել ութ կիլոգրամ սրտիկ կռող զայրուցիկ հրթիռներին:

Աղբյուրը՝ «Лента.ру»
Թարգմանեց՝ ՊԵՏՐՈՍ ԳՅՈՒՆՅԱՆ

Յուրաբանչյուր զենքային ի հայտ է բերում ընդ իր հզորությամբ նախորդներին զերազանցող զինատեսակներ՝ հարձակողական և զենքայինական: Այդպիսի զինատեսակներ ի հայտ բերեց նաև ռուս-ուկրաինական զենքայինական «Лента.ру»-ն օրերս հրադարձել էր մի ծավալուն հոդված՝ նշելով այն հիմնական զինատեսակները, որոնք օգտագործվում են ռուսական բանակի կողմից: Գոյվածը բարձրանաբար ներկայացնում ենք ստորև:

«Կալիբր» («Калибр») թեթև թռչող սարք

ՌԴ զորքերի կազմակերպության նախարարությունը տվեց հայտնել, որ ռուս զինվորականներն օգտագործում են «Կալիբր» թեթև թռչող սարքերը՝ ոչնչացնելու Ուկրաինայի զինված ուժերի ռազմական ենթակառուցվածքը: «Կալիբր» մեքենան է «Նովատոր» փորձարարական նախագծային բյուրոյում: Ենթադրվում է, որ համալիրի ՅՄ14 հրթիռի կրակային հեռահարությունը մոտ 1,4 հազար կիլոմետր է: հրթիռի մարտագիծը 450 կգ է: Մարտի 23-ին ՊՆ-ն ցուցադրել է ցամաքային թիրախների դեմ միանգամից ութ հրթիռի արձակում:

«Իսկանդեր» («Искандер») հրթիռային համակարգ

Կարելի է թիրախների վրա հարձակումների համար օգտագործվում են օդերևութային-սակսիկական հրթիռային համակարգեր (OTRK) 9K720 «Իսկանդեր» զենքային զինատեսակները: «Իսկանդեր» համակարգը նախատեսված է թեթև մոտակայային և հակահրթիռային զենքայինության համակարգերը, ինչպես նաև ռազմական օբյեկտները ոչնչացնելու համար: «Իսկանդեր» թույլ է տալիս խոցել թիրախները 50-ից 500 կիլոմետր հեռավորության վրա: Գոյվածը կարող է կրել բեռն ծակող, բարձր զայրուցանմանությամբ բեկորներ և մինչև 480 կիլոգրամ բեռով հասուն մարտագիծային: ՌԴ ՊՆ-ն արդեն հայտարարել է «Իսկանդեր»-ի երկու հրթիռներով Ուկրաինայի զինուժին զենքային զորքերի «Տոչկա-Ու» համակարգի արձակման կայանների ոչնչացման մասին:

«Կինժալ» («Кинжал») հիպերձայնային հրթիռային համակարգ

Մարտի 20-ին հայտնի դարձավ, որ Ուկրաինայում կիրառվել է Kh-47M2 «Կինժալ» հիպերձայնային հրթիռային համակարգը: Ավելի ուշ ՌԴ զորքերի կազմակերպության զենքայինության հայտնեց, որ «Կինժալ» օգտագործումը հաստատել է դրա արդյունավետությունը զենքայինական օբյեկտների ոչնչացման գործում:

2018 թվականին «Կինժալ» համակարգի բնութագրերը թվարկվել են Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինի կողմից Դաշնային ժողովին ուղղված ուղերձում: Գոյվածը արագությունը սասն անգամ զերազանցում է ձայնի արագությունը, իսկ թռիչքի հեռահարությունը զերազանցում է երկու հազար կիլոմետրը: MiG-31K կործանիչը դարձել է «Կինժալ»-ի կրողը:

Սու-35 և Սու-34 (Су-35 и Су-34) կործանիչներ

Ռուսական բանակն օգտագործում է նաև Սու-35 կործանիչներ: Դեռ մարտի սկզբին ՌԴ ՊՆ-ն հայտարարեց, որ առաջին օդաչուն, ում շնորհիվ է Ռուսաստանի հերոսի կոչումը, եղել է Սու-35-ի օդաչու մայր Վիկտոր Դուդինը: Սու-35 բազմաֆունկցիոնալ զենքային կործանիչը դարձել է Սու-27-ի զարգացման զագաթնակետը և անցումային կառույց 4++ սերնդի ինքնաթիռների և հիմնադրող սերնդի Սու-57-ի միջև: Ինքնաթիռը ստացել է ամրացված օջախակա

«Բուկ-Մ3» («Бук-М3») զենիթահրթիռային համակարգ

Մարտական գործողությունների ժամանակ օդային տարածքն աղահովող համակարգերից մեկը Բուկ-Մ3-ն է: Հակաօդային զենքայինության այդ համակարգի առաջին դիվիզիոնները բանակ են մտել 2016թ.: Այս համակարգը համարվում է իր դասի հակաօդային զենքայինության ամենաառաջադեմ համակարգերից մեկը: Համակարգերի մեկ ստորաբաժանումը կարող է միաժամանակ խոցել մինչև 36 թիրախ՝ 5-ից 35 կիլոմետր բարձրության վրա: Համակարգը կրում է 9M317M հրթիռ, որը թույլ է տալիս խոցել բարձր արագությամբ թռչող: Մարտի 22-ին հայտնի դարձավ, որ զենիթահրթիռային համակարգի (ՀՀՀ) անձնակազմը խոցել է Ուկրաինայի Չինված ուժերի երկու Սու-25 գրոհային ինքնաթիռ:

«S-80» (T-80BVM) սանկ

Ռուսական բանակը մարտադաս է հանել նաև զագասուրբիային շարժիչներով հագեցված T-80 սանկեր: Բացի T-80U-ից, զինվորականներն օգտագործում են արդիականացված T-80BVM սանկեր: Տանկն ունի արդիականացված կրակային փող և լիցքավորման մեխանիզմ, որը թույլ է տալիս օգտագործել ժամանակակից զրահապահանգ արկեր: Մեքենայի անվանագրությունն աղահովում են վանդակավոր էկրանները և

Չգոն և զգայուն լինելը՝ դահիճի և զոհի դերափոխումը կանխելը

Գերմանալեզու մեդիան ադրիլի 7-ին անդադարում է Հայաստանի վարչապետ Նիկոլ Փաշինյանի և Ադրբեյջանի նախագահ Իլիամ Ալիևի՝ Բյուրեղյան ադրիլի 6-ին Շառլ Միշելի միջնորդությամբ կայացած համադրմանը՝ հետևյալ ընդհանրական վերնագրով՝ «Հայաստանն ու Ադրբեյջանը կամենում են խաղաղության բանակցություն սկսել: ԵՄ-ն լավատես է»:

Տեսիլ հերթադասի բառապարտ գրեթե որևէ բան չի հուշում, հայաստանյան լրատվական հեռուստիոնների համար նորություն չի դարձնակում, սակայն ակնհայտ «կողմնադրակ» է՝ վկայակոչում է միայն ՀՀ ԱԳՆ-ի հաստատումը, Ադրբեյջանից կարծիք չկա: Որևէ դարձաբանում չկա նաև «Ազերթաջի» գերմաներեն տարբերակում ադրիլի 6-ին, 7-ին:

Մի նկատելի հանգամանակ՝ վերջին օջախում շատ են կրկնվում նման վերնագրեր՝ Թուրքիայի և Ադրբեյջանի հետ Հայաստանի բանակցություններ սկսելու դաստասականության մասին: Տղավորություն է ստեղծվում, թե Հայաստանն ազերտոն է և հիմա բարի կամք է դրսեւորում:

Դահիճի և զոհի դերափոխումը վստահավոր է, հակադրակ դաստասական վերաբարադրման մեր ժամանակներում:

ԱՆՎԵՏԻՆ ՆՈՎԱԿՈՅԻՆ, Գերմանիա

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Արցախի մշակույթը դաժժամանում են միայն անհաս նվիրյալները



վազն 200-300 տարվա են, եթե ոչ ավելի: Որոշ լուսանկարներում ցուցադրված է նաև ֆարարկը, որը բնորոշ է վաղ ֆրիսոնեական ժամանակների հայերին՝ մինչև 9-րդ դար»,- ադրբեջանցիների հերթական կեղծարարությունը բացահայտող մասնագիտական մեկնաբանությունը Զամյես Պետրոսյանը:

Ադրբեջանցիները նման հերյուրամբներով կարող են կերակրել սեփական հանրությանը, բայց ոչ երբեք մասնագետներին: Առանց լաբորատոր հետազոտության, հնագետներին մի լուսանկարն էլ բավական է, որդեսգի մասնագիտական հսկայական նկարագիր, դասնություն, ժամանակագրություն ներկայացնեն:

Բնականաբար, մենք, լինելով ոչ մասնագետ, էնդոցինալ վերաբերմունք ենք դրսևորում այսօրինակ կեղծարարությունների ու վանդալիզմի նկատմամբ, զայրանում, միայն մեզ համար լսելի արդարության ձայն բարձրացնում: Իսկ մասնագետները՝ լինեն հայ, թե օսարագի, անգամ ադրբեջանցի, ամիջադեմ են շեղում կեղծիքն ու խաբեությունը: Եվ որդեսգի կամ ամերիկացի միջին վիճակագրության հնագետն ադրբեջանցիների ներկայացրած «խոջալուխի ջարդերի զոհերի» ուսկորներն ու զանգերը շեղում լինում են արդարությանը, որովհետև արդեն կարացող ուսկորների մնացորդները չեն կարող 30 տարվա լինել:

Իվանյան (խոջալու) գյուղը Փառուխից 17 կմ հեռու է: Ադրբեջանցիների կարճ խելով՝ հայերը խոջալուից ադրբեջանցիների մարմինները 17 կմ բերել-հասցրել են Փառուխ, որ այնտեղ թաղեն, այն էլ՝ եղբայրական գերեզմանոցում: Չավեցսալի այս կեղծարարությանը հաստատվել էլ չեն հավասում, որովհետև հայրենի ճամբարություն է, որ խոջալուի մարտերի ժամանակ մարդասիրական միջանցք է բացվել, եւ ադրբեջանցի բնակիչները դուրս են եկել գյուղից: 1992 թվականին Ադրբեջանական ընդդիմության զինված խմբերը խոջալուից Ակնա հասած իրենց հայրենակիցների զանգվածային կոտորած են ձեռնարկել՝ նմաստ ունենալով այդ հանցագործությունն օգտագործել իշխանապետության համար: Սա խոստովանել է նաև Ադրբեջանի այդ ժամանակվա նախագահ, օրենսդրության մահացած Այազ Մուխամբովը:

Բայց հիմա ադրբեջանցիները ղեկավարված ծրագրով շարունակում են անգամ դաժժամական կեղծարարությունն ու դավադրությունը:

«Մենք ցավով, այսօր մշակույթային կազմակերպված, մշակված ֆաղափականություն չունենք, հետևաբար չկան նաև դրա իրագործման մեխանիզմները: Հայաստանյան դասական մարմին-

ներն իրենց այնպես են դաժժամ, ասես ո՛չ դաժժամ է եղել, ո՛չ կորուսներ ենք ունեցել: Չկա ղեկավար մի մարմին, որն Արցախի մշակույթային ժառանգության դաժժամանակն ուղղված ֆաղափականություն վարի:

Որդես սեփականաբար՝ ասում են՝ հայաստանյան իշխանությունները մի կողմ են ֆաղափել. թե՛ չեն հասկանում, թե՛ կարծում են՝ այսօր ուժերն այնքան անհավասար են, որ որեւէ արմատական դաժժամ կարող է նոր հակամարտության սեղմի սալ: Չգիտեն:

Մշակույթային ժառանգության հետ կապված՝ չկա մի օրենք, որը թույլ չէ՛ մույնիսկ թեմանու հարձակման սակ չկարողանանք դաժժամել մեր մշակույթի իրավունքը: Անկախ այն բանից՝ երկիրը ճանաչված է, թե ոչ, մշակույթի իրավունքը կա, մշակույթը դաժժամելու իրավունքը ոչ ոք չի կարող խելել: Նույնն է, թե մեկը զինված հարձակվի սանդ վրա, բայց դու ձեռքդ ունեցած դանակով չփորձես դաժժամել: Մենք ունենք մեր անձը, ունեցվածքը, տունը, ինքնությունը, արժանապատվությունը, մշակույթը դաժժամելու իրավունք»,- լինում է Համյես Պետրոսյանը:

Մեր մեկնակետը ղեկ է լինի հենց այդ իրավունքը: Եթե փորձենք դաժժամել Արցախը, արցախցուն, Արցախի հողը, մշակույթը, միջազգային կոդեքսից հանել, բոլոր օրենքներն էլ մե՛զ կդաժժամեն: Չոտարանվողին ոչ ոք չի սատարում: Նա, ով վախենում է, ավելորդ զուրկություն է դրսևորում, անհամարձակ է, բոլորի կողմից կարժամանա արհամարհանվի ու անուշադրության: Օգնում են նրան, ով ինքն իրեն է օգնում:

Հայաստանի իշխանությունները, ղեկավար կառույցները երես են թեփել Ար-

ցախից ու Արցախի մշակույթից, բայց առանձին գիտնականներ իրենց սեղում գործ են անում նաև դաժժամության փոխարեն:

Monumentwach.org հարթակում շարունակական երկու հնավայրի մասին է դաժժամվում: Գիտական փաստերով ներկայացվում է Արցախի դաժժամականության ժառանգությունը: Այդ վկայություններից օգտվում են անգամ ադրբեջանցիները, որովհետև հայ հետազոտողները սեղեկություններ են հաղորդում նաև Արցախի մահմեդական հուշարձանների մասին:

«Եթե Արեւմուտքը հունանիսար սկզբունքներ է հռչակել, ուրեմն մեր ջանքերը ղեկ է սեղ հասնեն: Մեր իշխանությունները չեն կանչում ինձ կամ մեկ այլ հնագետի՝ խորհրդակցելու, հարցնելու, թե այսպիսի իրավիճակում ի՞նչ կարելի է անել, մշակույթային ի՞նչ ֆաղափականություն վարենք: Միայն ակնարկում են, որ զուտ լինենք»,- նկատում է դաժժամական գիտնականների դոկտոր, դոկտոր, 16 տարի Ակնայի Տիգրանակերտը ղեկավար Համյես Պետրոսյանը:

Արցախի ԿԳՄՍ նախարարության դաժժամված նա ժողով է «Արցախի մշակույթային ժառանգությունը հարձակումների թիրախում» ֆաղափելու գրույկը, որտեղ ներկայացված է Ադրբեջանի ֆաղափականությունը 1950-ականներից մինչև մեր օրերը՝ ներառյալ 44-օրյա դաժժամությունը: Լուսանկարներով, համառոտ տեքստերով դաժժամվում է, թե ինչ հուշարձաններ կան Արցախում, եւ Ադրբեջանը դրանց նկատմամբ ինչ է արել ու անում:

Համյես Պետրոսյանը վստահ է, որ ադրբեջանական հարձակման հաջորդ թիրախը խաչքարերն են լինելու, որովհետև դեռ անցյալ դարից սկսած՝ Ադրբեջանը շարունակում է եմբարկել այն, որ Արցախն ու Ուսիքը երկար ժամանակ եղել են Աղվանից եկեղեցու կազմում: Նրանք շարունակում են, թե Արցախի խաչքարերը ոչ թե հայկական են, այլ աղվանական: Ադրբեջանն ընդունակ է նաև այսպիսի ցնդաբանության:

Հնագետ Համյես Պետրոսյանն ադրբեջանական հերթական կեղծարարությանն արդեն նախադասարարվել է: Հավաքել է հայկական խաչքարերի վրա գրված 50 անձնանուն: Անհնար է դրանք կեղծել ու սեղ, թե խաչքարերն աղվանական են: Փաստերը շարունակում են, բայց ղեկ է դրանք հենց այսօր հրադարարկել, ուսումնասիրությունները ներկայացնել, որդեսգի ադրբեջանցիները չհասցնեն Արցախի խաչքարերի հայկական լինելը կասկածի սակ դնող բարբառները տարածել:

«Ազգ»ի գրադարանը ստացավ

Օրեն, «Ազգ»ի խմբագրության իր այցելելու ընթացքում, Մեծի սանն Կիլիկիո կաթողիկոսության էկումենիկ հարաբերությունների հանձնախմբի անդամ Պետրոս Տեր Նարեկ Արք. Այլենդեյանը խմբագրության գրադարանին նվիրեց 2019 թ.ին Անթիլիասում հրատարակված իր «Հայ եկեղեցույ դասասխանները ոչ-որդափառ առարկությունները» (Armenian Church s Responses To Non-Orthodox Objections) վերնագրով հայերեն-անգլերեն զրույկը, որի համար հայտնում ենք մեր շնորհակալությունը: Նշենք, որ կաթողիկոսարանի տարանում տարածված 217 էջանոց զրույկը արժանացել է 5 հրատարակության, մեր ստացածը վերջին հրատարակության է:

ՆԱՐԵԿ ԱՐԷ. ԱԼԵՄԵՅԻԱՆ

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ
ՈՉ-ՈՐԴՈՒՄԵՆԱԿԱՆ ԱՌԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒ

Ե. ՏՊԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ

ARCHBISHOP NAREG ALEMEZIAN

ARMENIAN CHURCH'S
RESPONSES
TO NON-ORTHODOX OBJECTIONS

5TH EDITION

ԱՆԹԻԼԻԱՍ - ANTELIAS
2019

Լիաննա Չարությունյանը Եվրոպական մանուկ գնահատմամբ

Մաս անսկզբունքային «Լա Մոննե» թագավորական օմեթրային բասրոնում հինգ երեկո մեկ ծրագրով ներկայացվել է Պուլչինի «Եռադասերը»՝ «Քույր Անջելիկա», «Թիկնոցը» եւ «Ջանի Սկիկի» օմեթրաները: Առաջին երկու օմեթրաների գլխավոր դերերգերը (Քույր Անջելիկա եւ Ջորջեսա) կատարել է միջազգային բեմերում ճանաչված հայ սոպրանո **Լիաննա Չարությունյանը:**

Ներկայացնում են եվրոպական մանուկ գնահատականները Լիաննա Չարությունյանի այս եւ այլ դերակատարումների վերաբերյալ:

«ԵՄՊԻԱՍԿԵՐ»

«Չարությունյանն ունի ընդգծված բաց գեղեցիկ միջին եւ բնական բարձր հնչյուններով հարուս եւ հնչող ձայն, ինչը բնականորեն դասաճում է նրա մարմնավորած երկու ողբերգական կերպարներին: Այն «ճշմարիտ է հնչում»՝ գերմանացի դերասանուհի Կրիստին Կրոնցերի արձագանքով: Իր խիստ ներգրավվածությամբ՝ Քույր Անջելիկայի դերակատարման համար նա անառարկելիորեն արժանի է զգացմունքների դասաճմանը» (Պոլ Ֆուրիե, TOUTE LA CULTURE, 19/03/2022):

«Չայ սոպրանոն սամաձմեռ է երկու դեր (Ջորջեսա եւ Քույր Անջելիկա), որ սնուցվում են փոխադարձորեն եւ արձագանքում միմյանց՝ մի բարդ կատարման մեջ: Նախ՝ սենյանով լի, հզոր, ջերմ եւ զգայական ձայնով, հստակ արտասանությամբ՝ ընդհանրապես թեթևակի երանգավորմամբ, նա վերափոխվում է որդեկրույս միանձնուհի-մոր՝ անգամ խորակելով ներկայացման դասը, ցուցադրելով բացարձակ ողբերգություն, կարողանալով անգամ իր երգի փնարական գեղեցկությունը ծառայեցնել մարդկային եւ ասվածային արտադրանքին» (Սոլին Զոթրիզ, OLYRIX 17/03/2022):

«[...] Լիաննա Չարությունյանը հոյակապ եւ անսահման հուզիչ է Քույր Անջելիկայի դերում՝ կատարումը զգալիորեն անկասկածաբար հասցնելով «Senza Mamma» (Առանց մայրիկի) արտառույց մեներգով, որով ողբում է իր կորցրած երեխային» (Պասրիս Լիբերման, CRESCENDO MAGAZINE, 17/03/2022):

«[...] Առաջնախաղում Ջորջեսայի դերում Քույր Անջելիկայի փոխարինեց հայ սոպրանո Լիաննա Չարությունյանը, որն արդեն իսկ նախաժամարտ էր երկրորդ



կազմի համար, եւ բացակայում էր այն լարված ու հզոր ձայնով, առաջին դերերգերը քույր Անջելիկա՝ ճգնաժամային հավասարակշռված բարձր մոտիվներով եւ բուռն կատարմամբ» (Ալմա Տրեյսա, GDM 17/03/2022):

«ՏՈՄԿԱ»

«[...] Երգարվեստի քննադատը այս ներկայացման համար դեռ է իրեն որոշիչ գործոն գնահատել հայ սոպրանո Լիաննա Չարությունյանի կատարումը, որն ամեն դեպքում ցուցաբերեց իր գլխավոր դերի լիարժեք իրականացումը թե՛ դրամատիկական, թե՛ վոկալ առումներով: Առաջին հերթին դեր է զմայլեցրել, թե՛ որքան ճշմարտագիտորեն է նա ընկալում ֆրագավորումը, ինչը բացահայտում է Ֆլորիա Տոսկայի հակասական եւ կրթական հարցերը: Երկրորդը՝ նա իր ձայնը դասաճում է ամենադասաճված դերերգի համար, ինչպիսիք են Կավարադոսիի հեռ գուգերը առաջին գործողության մեջ եւ երկրորդ գործողության «Vissi d'arte» («Ես ամբողջ եմ արվեստի համար») կատարելով մեներգը, որը սովորաբար ձայնային ազդակի ցուցանիս է համարվում հասուն սոպրանո բնույթով փնարական սոպրանոյի համար: Այս դերում թվում էր, թե երաժշտության արժանատի, իրեն դրամատիկ նվագակար

գող, ավելի շուտ նրա խոսուն ձայնն էր, քան նվագակարները, ինչը դժվար զգացողություն էր: Բեմ մտնելուն լուրջ, Չարությունյանը նվագագույն իսկ չափով իմացողի համար. օմեթրա, որտեղ ռեալիզմը խիստ որոշակիորեն ներկա է եւ առավելագույնս խստացված է Պուլչինի գործի փնարում» (Խոսե Անտոնիո Կանսոն, CODALARIO, Մալագա, 3/12/2021):

«[...] Լիաննա Չարությունյանը միջազգային բեմերում անկասկածելի վերել է ապրում՝ շնորհիվ իր երգացանկի խելացի ծրագրման եւ հանրության ու թատրոնների հիշատակով ընդունելության: Չարությունյանը, անկասկած, փրկեց մալագայան այս բեմադրության հաջողությունը, քանզի ոչ ձեռավորումը, ոչ նվագախումբը, ոչ էլ, առավել էս, նրա շքանարդ զուգրակերը, առանձնապես չէին փայլում: Գուցե սա նրա երգացանկի լավագույն դերը չէ,



սակայն Չարությունյանը դասաճում էր փնարական մեծ ժանրով, մեներգային ու ռեգիոնային լի մի Տոսկա, որը դեռեւս սեղ ունի՝ առավել մեծ արտահայտչական մեներգներ եւ անհասկանալիություն սալու իր կերպարումը, ինչն արդեն իսկ զգալի է՝ թատրոնը գրավելու եւ հուզելու միջոցով իր հրաշալի «Vissi d'arte»-ով» (Խոսե Ամադոր Մորալես, MUNDO-CLASICO, 15/12/2021):

«[...] Սակայն եթե այս «Տոսկա»-ում որեւէ հիանալի բան կար, ապա դա, անկասկած, երեկոյի մեծ հերոսուհին էր՝ հայ սոպրանո Լիաննա Չարությունյանը: Նա, որ «Ռեալի» (Թագավորական Թատրոն) ձայներից մեկն է եւ երկր հուլիս ամսին Լիսեոնյան միջին կատարի Չիո-չիո-սանի դերը, փայլեց՝ մարմնա-

վորելով Ֆլորիա Տոսկային վառական դերասանական խաղով եւ հիանալի երգեցողությամբ: Բեմ մտնելուն լուրջ, Չարությունյանը, գիտակցելով կերպարի հոգեբանական զարգացումը, ինքնապես փոխում էր նրա ինտենսիվությունը՝ հասցնելով այն «Vissi d'arte» մեներգին հարի ասիճանի. սակայն՝ միայն առաջին գործողության «Non la sospiri» զուգրագից հետո, որը բաց ավելի ամուր եւ մարմնական է, քան սեփական վարձարի կատարումն էր: Չարությունյանը երրորդ գործողության «Il tuo sangue» դուետին՝ մեծ սոպրանո Չարությունյանն արդեն իսկ բեմի սիրուհին էր» (Ալեյանդրո Ֆեռնանդես, LA OPINION DE MALAGA):

«ԱՊՈՒՎԻ ՏԻԿԵՆԸ»

«[...] Լիաննա Չարությունյանը, որը փոխարինել էր նախադեմ ծրագրված Սոնորա Ռադվանովսկիին: Նա ամեն դեպքում ցուցաբերեց կերպարին անհրաժեշտ խանդավառությունը՝ իր, ինչպես միջոց, ջերմ, հարթ եւ սահուն ձայնով՝ հասկանալի աչքի ընկնելով վերջին քննադատում» (Գոնսալո Լաու, PLATEA MAGAZINE 29/01/2022):

«[...] Սոնորա Ռադվանովսկիին փոխարինեց Լիաննա Չարությունյանը, որն ի սկզբանե նախաժամարտ էր երկրորդ կազմի համար: Նա կատարեց այնպիսի խանդավառությամբ՝ ամբողջ ռեգիոնային ընթացումը դասաճելով հարուս ու կլոր ձայնով, ինչը լիովին համապատասխանում է կրեդիտ մեջ սուգված երիտասարդ կնոջ իր կերպարին: Նրա ձայնային ձկնուղությունը թույլ էր տալիս դրսևորելու ամենագեղեցիկ դրամատիկներ, ինչպես նաեւ գեղեցիկ մեներգներ՝ առավել մեղմ հասկանալիությամբ: Գլխավոր քննադատը եւ վերջին գործողության զուգրագրը նա ավարտեց երկար դասաճված մեներգով, որով հաղորդեց մեզ կերպարի ողջ արտադրանքը հուսահատությունը» (Յանիլ Բուսար, FORUMOPERA 29/01/2022):

Ֆրանսերենից, իտալերենից եւ իսպաներենից թարգմանեց ԱՐՈՒՅԻԿ ԳՐԻԿՈՒՄԻՆՅԱՆԸ



Տվեք ինձ դատարկ տարածություն եւ ես այն կլցնեմ բովանդակությամբ

Տարգազրույց բեմադրիչ, դերասան Արտյուն Աբրահամյանի հետ

Նրա բոլոր գաղափարները ֆանտաստիկ են ու մեծամասշտաբ, արվեստում առաջադիմ նրա ստեղծականը սահմաններ չունի, ընդգրկում ու արձանակում են նրա մտածողությունը եւ երեւակայությունը, երբ խոսքը թատրոնի մասին է: Նա այն ռեժիսորն է, որը դեռեւս ուսանողական արհեստից առաջ էր փառել մարմնին, ձայնին, խոսքին հավասարապես իրարեւոր ունիվերսալ դերասանի ստեղծելի թեզը: Դերասան, որը թե՛ դրամատիկ թատրոնում կխաղա, թե՛ մնջախաղաց է, թե՛ երգող է, թե՛ երաժշտական գործիչների իրարեւորումը ու դրանով է միաժամանակ, եւ այդ ամենը նա իրագործել էր իր «Խեղկասակների դորոց» ներկայացման մեջ դեռեւս 1989 թվականին: Մի ժամանակաշրջան, երբ երկրում (թատրոնում) կենցաղային եւ կենցաղային սարակական դասերը չկային, իսկ «Գոյ»-ում նոր ժամանակների թատրոնը էր կենցաղային: Արտյուն Աբրահամյանը այն բացառությունն է հազարավորների մեջ, որը ոչ թե բարոնակող, կամ ուրիշ բացած հեթո՛վ զմայցող, այլ նոր արտիստներ հայտնաբերողն է:

Նրա ընդհանուր չի իրագործել: «Խեղկասակների դորոց» թատրոնի նախնական միջերկրյա բնույթին առավել մոտ ժամանակակից սեսակն էր, երբ բեմական գործողությունն այդքան մոտեցված էր ծիսական թատրոնին: Այն վառ առաջին դերասանական, ակտիվացրեց այս ամենին անդամատուր մասնագիտական եւ լայն հանրությանը, եւ ասես՝ մարտը: Երկար արհեստը էր բեմադրություններ չէր անում, ինչն էր դասաճող:

- Ես չեմ հասկանում մի որեւէ բեմադրություն անել որեւէ թատրոնում, որովհետեւ ինձ համար թատրոնը դորոց է, ամեն ներկայացում ինչ-որ բանի սկիզբ է, ու ինչ-որ բանի արժանապատիվություն: Թատրոնը բարոնակական ընթացք է, դու ստեղծում ես ինչ-որ բան, որը արժանապատիվում ես նրանց հետ աշխատել՝ արդյունքներ ունենալու համար: Մինչեւ «Գոյ» թատրոնը, երբ բաց երիտասարդ էի, երկու արհեստի արհեստագործը ու մեծ հավատով ես ու իմ ընկերները «սար-

սկիզբն էր երեւանում, իսկ հետո՝ «Գոյն» էր, որի չորս համահիմնադիրներից մեկն էի: Ավելին, հենց ձե՛ր ներկայացումով բացվեց այս թատրոնը: Ինչո՞ւ երկար չսեւեց համագործակցությունը ձեր իսկ հիմնադրած թատրոնում:

- Գուցե... որովհետեւ չորսս էլ հեղինակներ էինք, չորս հեղինակ մի թատրոնում չէին կարող միասին երկար ստեղծագործել, նրանցից յուրաքանչյուրն իրենը դիտարկում էր, եւ այդպես էլ եղավ: Իսկ իմ դերակատարում... այն, որ ես բաց փչեմ եւ ունեցել հնարավորություն բեմադրելու եւ խաղալու, դա դասաճական էր, չուզեցին... խոչընդոտում էին... «կարեւոր» մարդկանց դուր չէի գալիս... Երկար արհեստը խանգարել են՝ բոլոր հնարավոր ձեւերով: Դու դարձադասեր հնարավորություն չես ունենում բեմադրելու եւ վերջ:

- Պարոն Աբրահամյան, «Գոյ» թատրոնում Միքել դե Գելլերոնի դերերգերի հիման վրա ձեր «Խեղկասակների դորոցը» բեմադրությունն իր ժամանակակից համար ամբողջովին նորարարական էր, այն ասիճանի զարմանահրաշ, որ առ այսօր էլ փայլուն էր: Եւ նորարարությունների մասին խոսելու հայ թատրոն-



Անժող նամակներ բանաստեղծ Ռնոփրիոս Անոփյանիս



Մեծարգոյ Անոփեան,(1)

Ձեր նամակի համաձայն ուղարկեցի Ձեզ իմ գրից 10 օր[իմակ]: Ձեզ գրելիք ունեմ, սակայն գերադասում եմ նախ ստանալ Ձեր խոստացած նամակը եւ քարգանձութիւնները: Շատ ուրախ եմ որ համաձայն էք մեր հրատարակելիք Լեւոնոսովին մասնակցելու: (2) Մղատում եմ նամակին եւ քարգանձութիւններին:

Ձերն բարեւներով
Վահան Տրեան

Ձեր քարգանձութիւնների մասին վաղուց եմ լսել: Խնդրեմ ուղարկէք: Ձեր նամակը ստանալուց կը գրեմ աւելի ընդարձակ:

Ես ենթադրում եմ, որ նամակս Ձեզ չի հասել եւ ուզում էի նորից գրել, բայց որոնում էի Ձեր հասցես հասցէ՛ն՝ վախճանալով որ նորից չի հասնի նամակս:

г. Симферополь
Фонтанная ул. д.
Оноприосу Яковлевичу
Анопяню

1. Վահան Տրեանը 1911 թվականի դեկտեմբերի 28-ին Մոսկվայից նամակով դիմել է Ռնոփրիոս Անոփյանին՝ հրավիրելով նրան իր քարգանձություններով մասնակցելու Լեւոնոսովի քարգանձությունների դասարաններին ժողովածուին: Նամակը ստորագրել է նաև Պողոս Մակինցյանը: Նրանք նամակը ստորագրել են իբրև «Պանթեոն» հրատարակչական ընկերության խմբագիրներ:

2. Լեւոնոսովի նախատեսված հայերեն այդ ժողովածուն լույս չի տեսել:



Սիրելի դ. Անոփեան!

Ձեի՞ք ցանկանալ արդեօք Եւրոպայի Զեր աշխատակցութիւնը «Գեղարուեստին»: IV-րդ գիւրն յանձնուած է տպագրութեան: Եթէ շուտով միւթ ուղարկէք, սիրով կը հիւրընկալեմ այս համարում: Հարողորջեցէ՛ք մոյմդէս թէ «Գեղարուեստի» համարները Դուք ստացել էք, թէ ոչ:

Ողջոյններով
Գ. Լեւոնեան
1911 14/1

Симферополь
Оноприосу Яковлевичу
г-ну Анопяню

Գարեգին Լեւոնյան (1872-1947) - բանասեր, արվեստաբան եւ խմբագիր: 1908 թվականին Թիֆլիսում հիմնադրել է «Գեղարվեստ» գրական-գեղարվեստական ու երաժշտական դասարանը: 1921 թվականը լույս է ընծայել յոթ գիրք: Գարեգին Լեւոնյանը իր նամակը գրել է «Գեղարվեստ»-ի եռալեզու հասցեանիցով բացիկի վրա:

1. Ռնոփրիոս Անոփյանը աշխատակցել է «Գեղարվեստ» հանդեսին: Նա «Գեղարվեստ» հանդեսում 1908 թվականին (№ 1) տպագրել է «Լուսաբերի ոսկե գրկում» սկսվածով բանաստեղծությունը, 1909-ին՝ (№ 2) «Դու վեր ես կենում վաղ արեւալուսին...» սկսվածով բանաստեղծությունը:



Սեղծերը՝ 28. 1911.

Սիրելի Ռնոփրիոս,

Շնորհակալութեամբ ստացայ ուղարկածդ նամակդ, որը եւ կարդացել էի սրանից մի տարի (համարեա՛ր) առաջ «Գարունի» խմբագրատանը: (1) Եթէ առաջին չորս տողը մտաւ (որը ես չեմ հաւանում), մնացած մասերը լաւ են. յուսով եմ չես վիրաւորիլ տարզ արտայայտելուս, որովհետեւ չափից դուրս ցատ եմ ուձձօր շոտ, Յ ցաբձ (2) Էական տրամադրութեան: Մրա մասին մի ուրիշ անգամ: Յուսով եմ չես մոռանալ եւ մի քանի հաս գրածներ կուղարկես (Գէօթէ, Շիլլերական ոգով գրած) որ ինձ անչափ անհրաժեշտ են. միտք լինի տարզ, կարճ եւ անփոփ, անտայնան կերպարանակցանքներ:

Մնամ քո՛ Ռոմանոս Սելիֆեան

Եղիշե Չարեանը 1934 թվականի մարտի 14-ին օրագրային ցատ հուզիչ, ցատ ջերմ մի գրառում է արել.

«Մի տարի է մոտ, որ ես Գրական քանգարանից Խանջյանի կարգադրությամբ վերցրել եմ Վահան Տրեանի ձեռագրերը՝ նրա անժող երկերը հրատարակության համար դասարաններին նույնպես: Ես սկսեցի արագրել ձեռագրերը, որոնցից մի քանի ձեռքի սակ ունեմ եւ բնագրերը չփչանան հաճախակի թերթերուց: Բայց դեռ չեմ վերջացրել - եւ չեմ էլ Եստղում: Մի գարնանակի միտու եւ խնդագին զգացմունք եմ ունենում յուրաքանչյուր անգամ, երբ հիշում եմ, որ այնտեղ, գրասենյակիս դարակում, դառնալով եմ Տրեանի - հասկանում եմ քո ձեռագրերը... Մրա ձեռքով գրված այդ թերթիկները... Երբ անչափ սխուր եմ լինում - հանում եմ եւ՝ նայում... Կարծես արեգակն է դառնում իմ գրասենյակի դարակում... Այդ մտախառն թերթիկները - ծածկված չինական սեւ մեղանով, գրված չինադ, ազնվական գրերով... Չարմանակի մաքուր եւ գեղեցիկ ձեռագիր է ունեցել այդ մարդը: Ձեռագիրն անգամ նուրբ է, ինչպէս նրա ողջ ստեղծագործությունը - նուրբ ու մաքուր: Իմ կյանքի ամենամեծ խնդությունն է դա - հանել մեկ-մեկ այդ ձեռագրերը եւ նայել...»:

Իմ գրադարանի մի դարակում Վահան Տրեանի մի անժող նամակն է դառնում: Թող ներկի ատելը՝ ես ճիշտ նույն զգացումն ունեմ, ինչ մեծ բանաստեղծը. ես երկյուղածությամբ ու սրբազան դողով եմ մոտենում այդ դարակին: Պատկերացնում եմ, Վահան Տրեանի ձեռագիրը... Տրեանի ձեռքով գրված մեկ բառն անգամ մեզ համար սրբազան մատուցել է...

Բանն այսպէս է:
Տարիներ առաջ ձեռնամուխ եղա կազմելու համիրակի մոնաղված եւ անստված սիմվոլիկ բանաստեղծ եւ քարգանակի Ռնոփրիոս Անոփյանի (1873-1934) երկերի մի ժողովածուն: Բանն այն է, որ Անոփյանի բանաստեղծություններն ու քարգանձությունները ցրված են մնացել ժամանակի մամուլի եւ զանազան հանդեսների ու ամսագրերի էջերում: Իմի՞ր բանաստեղծը որեւէ գիրք կամ ժողովածու չի հրատարակել: Հետ-



մառու էլ Անոփյանի որեւէ գիրք կամ նույնիսկ գրկուկը չի հրատարակել: Միայն 1999 թվականին Դոնի Ռոստովում «Յուսնայա գլեզդա» (ռուս.՝ «Հարավային ասո») արձանագիտի «Դոնի դոնեցիան» մասնաշաղկով, ընդամենը 300 օրինակ տպագրակով, լույս է տեսել Ռնոփրիոս Անոփյանի ռուսերեն մի փոքրիկ ժողովածուն՝ «Իմ սիրո մարգարիտ» խորագրով: Ընդամենը 32 էջանոց ծոցատեղի չափ փոքրիկ այս ժողովածուն ունի փոքրիկ առաջաբան եւ դարձանակում է Անոփյանի 15 բանաստեղծությունը, կարճառոտ հասկածներ նամակներից, բանաստեղծի մասին հիշողություններից եւ չորս լուսանկար:

Բոլորովին այլ նյութեր որոնելու եւ ուսումնասիրելու ընթացքում ես մանուկից հավաքել էի Անոփյանի բանաստեղծությունների եւ քարգանձությունների մի զգալի մասը: Հետո դաստի հնարավորություն եղավ կադ հասցատելու Ռնոփրիոս Անոփյանի՝ Դոնի Ռոստովում բնակվող ժառանգների հետ, որոնցից ահագին

թվով արխիվային նյութեր ստացա:

Ի վերջո, ես կազմեցի մի սկզբն ժողովածու, որը, ցավով արի, կազմողից անկախ դասառններով լույս չեստավ: Փոխարենը 2010 թվականին իմ կազմած ժողովածուի նյութերի զգալի մասի ընդգրկումով, լույս տեսավ մի ձախողված ժողովածու: Ենթադրում էր, որ առաջին անգամ, գրության ժամանակներից հարյուր տարի անց, ընթերցողին առանձին գրով ներկայացվող բանաստեղծությունների եւ քարգանձությունների ժողովածուն դիմեք է ունենալ դասառն վերլուծական առաջաբան եւ բանաստեղծի գրական դիմանկարը, անհրաժեշտ ծանոթագրություններ եւ մասնագիտական տեղեկություններ... Հրատարակված գրում ոչ միայն դրանք չկային, այլեւ նույնիսկ բովանդակության ցանկ չկար:

Տպագրված գրում չկային Ռնոփրիոս Անոփյանի գրած կամ ստացած նամակները, միջնդեռ Ռնոփրիոս Անոփյանի նամականին հետաքրքրական եւ բովանդակալից նամակների է:

Ընթերցողի ուշադրությանն եմ ներկայացում Անոփյանի հասցատգրված մի քանի նամակ, որոնք հրատարակվում են առաջին անգամ:

Երվանդ ՏԵՐ-ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

P.S. Շուտով լույս կեսնեն իմ երկու երգերը առանձին հրատարակութեամբ, նւր Մ. Եկնալեանի յիշատակին, շուտով կուղարկեմ: (3)

Екатерининский канал, д. 91, кв. 52
EBP
Оноприосу Яковлевичу
г-ну Анопяню
Симферополь (Тавр. губ.)
Мыловаренный завод Вартанова

Ռոմանոս Սելիֆյան (1883-1935) - կոմպոզիտոր, խմբավար, մանկավարժ, երաժշտական եւ հասարակական գործիչ:

1. «Գարուն» - գրական-մանդատական արձանագիտ, տպագրվել է Մոսկվայում 1910-1912 թվականներին: Լույս է տեսել երեք գիրք՝ №№ 1, 2 եւ 3: Խմբագիրներն էին Պողոս Մակինցյանը եւ Վահան Տրեանը:
Ռնոփրիոս Անոփյանը «Գարուն» արձանագիտում տպագրել է մեկ բանաստեղծություն՝ «Berceuse» խորագրով, 1911 թվականի հաստում («Berceuse» ֆրանսերեն նշանակում է «Օրորոցային»):

Իր նամակում, որ գրված է 1911 թվականի սեպտեմբերի 28-ին, Ռոմանոս Սելիֆյանը խոսում է մեկ տարի առաջ, ուրեմն 1910 թվականին, Անոփյանի գրած նամակի եւ բանաստեղծության մասին: Կարելի է ենթադրել, որ նամակում խոսքը վերաբերում է մի բանաստեղծության, որը չի տպագրվել «Գարուն»-ում:

2. Подбор слов в ушерб - ռուս.՝ բառերի ընտրությունը ի վնաս:

3. 1912 թվականին Պետերբուրգում տպագրվում է Ռոմանոս Սելիֆյանի երկու երգը՝ հենց «Երկու երգ» խորագրով:

Այն հրատարակվել է Վարդես Սուրենյանցի ընտիր ձեռագրերում:

Եղել է երկու հրատարակություն, երկու դրակ: «Երկու երգ»-ի առաջին դրակը (օր. № 1) բովանդակվել է «Սեման երգ» եւ «Վարդը» ռոմանսները: Այն լույս է տեսել 1911 թվականին:

Երկրորդ դրակը (օր. № 2) բովանդակում է «Ուռեմի» եւ «Անջատում» ռոմանսները:



1910 V/12
Մ[անկ] Պ[ետեր]բ[ուրգ]

Յարգելի դ. Անոփեան.

Ձեր երկու միւթն էլ ստացում եմ: Գեղեցիկ բաներ են եւ անդառնալ կտառագրուին ժողովածուի մէջ: (1) Ժողովածուի տպագրութիւնն էլ ուշանում է մայիս՝ տպարանական դասառններով, աղա միւթերն ու ստանալու դասառնով: Յոյս ունիմ յունիսի կեսին անդառնալ յանձնել տպագրութեան, հաւանականաբար, Մոսկվայում: Եթէ այլեւս բան կամենաս ուղարկել - դեռ ժամանակ կայ:
Խարկովի ծանօթների միջոցով դիմել էիմ եւ դ, Ս. Բարիեանին, բայց ցայսօր դասատիսան չունիմ: Կասկածում եմ, նամակը տեղ չի հասած: Արդեօք բարի չէք լինի նրան հաղորդել մեր առաջարկութիւնը ժողովածուին մասնակցելու:

Գեղեցիկ գրականութիւնից միւթեր արդէն ստացել եմ Լիարոնեանից, Ռ. Չարդարեանից, Յ. Միրզոյեանից, Ֆայեանից, Գ. Զալաւեանից եւ այլն: Օրտգոր տղատում եմք Ա. Իսահակեանից, Վարուժանից, Չաքէլ Եսայեանից, Մեմենտո Մորից եւ այլն:

Գիտական մասը խմբագրում է:
Ձերն յարգանքներով՝

Ս. Վրացեան
Симферополь
Армянское училище
Захару Тер-Багдасаряну
յանձնել դ. Ռ. Անոփեանին

Սիմոն Վրացյան (Գոռույան, Գոռույան, 1882-1969) - փառաբան եւ դասական գործիչ, գրող, խմբագիր:

1. 1910 թվականի սկզբներին Պետերբուրգում Հայ հեղափոխական դասակարգություն կուսակցության մի խումբ երիտասարդ անդամներ, որոնց թվում եւ Սիմոն Վրացյանը, որոշում են հրատարակել մի ժողովածու՝ նվիրված կուսակցական գործիչ, «Յառաջ» (Թիֆլիս, աղա՝ Կարին) եւ այլ թերթերի խմբագիր, դավադրաբար ստանված Եղիշե Թոփչյանի հիշատակին: Ժողովածուն տպագրվում է Մոսկվայում, 3000 տպագրակով: Գրախմբությունը արգել է դնում ժողովածուի վրա, եւ ժամանակակից վարչությունը բռնադատվում է ողջ տպագրակը եւ այրում է:

2. Սիմոն Բաբիյան (1878-1950) - բանաստեղծ, Ռնոփրիոս Անոփյանի մտերմ ընկերը:

3. Ավետիս Ահարոնյան (1866-1948) - գրող, հասարակական եւ դասական գործիչ: Ռուբեն Չարդարյան (1874-1915) - գրող, խմբագիր:

Հովսեփ Սիրզյան (՞ - 1925) - հասարակական գործիչ:

Ֆայեան - հնարավոր չեղավ անձը դարձել: Գառնիկ Զալաւեան (1885-1921) - բանաստեղծ, մանկավարժ:

Ավետի Իսահակյան (1875-1957) - բանաստեղծ:

Դանիել Վարուժան (1884-1915) - բանաստեղծ:

Չաղել Եսայան (1878-1943) - գրող, հասարակական գործիչ:

Memento Mori (Լիարոնեան Նազարյան, 1874-1947) - խմբագիր, արվեստաբան, գրական-հասարակական գործիչ:

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

Մայքլ Գուրջյան. «Ամերիկացին» իմ ամենաբովանդակալից կինոնախագիծն է»

Մայքլ Գուրջյանը (ծն. 1971) ամերիկյան դերասան, ռեժիսոր եւ գրող է: Սկսած 1991 թվականից նկարահանվել է 58 խաղարկային եւ հեռուստատեսային ֆիլմերում, նկարահանել է 14 ֆիլմ, վավերագրություններ եւ սեսաիդովակներ: Նրա ստեղծագործական նվաճումներից են «Հավաքույթ հինգի համար» եւ «Դեյվիդի մայրը» հեռուստատեսային ֆիլմերը (վերջինի համար արժանացել է «Էմմի» մրցանակին՝ որդես երկրորդ լավագույն դերասան), 2004-ին նկարահանած «Պատերազմ» ֆիլմը հոլիվուդյան լեգենդար դերասան Քրիս Դոուլլասի գլխավոր խաղարկությամբ, 2016-ին հրատարակած «Ինչ է զսնվում աստերից այն կողմ» փիլիսոփայական վեպը, որը «Հաֆինգթոն փոսթը» բնութագրել է որդես «բացարձակ գոհար» եւ այլն:



Մենք ծանոթացանք եւ մեծնացանք 2006 թվականին, երբ Մայքլն առաջին անգամ այցելեց Հայաստան: Միասին լինում էինք զանազան վայրերում, հանդիպում մարդկանց հետ: Այդ ժամանակ ինձ հետ հարցազրույցում Մայքլն ասաց, որ երեսներ դարձել է իր սիրելի ֆուտբոլ, եւ ինքը շատ է վերադառնալ եւ ֆիլմ նկարել այստեղ:



14 տարի անց Մայքլը վերադարձավ Հայաստան խաղարկային ֆիլմի նախագծով, մնաց յոթ ամիս եւ նկարահանեց: Միայն վերջերս նա ավարտեց հասցրեց այդ նախագիծը՝ «Ամերիկացի» ֆիլմը (արտադրիչներ՝ «Փիլիք օֆ Ար», «Պալոդեոն փիլմեր» եւ «Էլջ Էնդ Էլջ ֆիլմ»): Գլխավոր հերոս Չարլի Բախտինյանը (որի դերակատարը Մայքլն ինքն է) երիտասարդ ամերիկացի է, որը 1940-ականներին հայրենադարձվում է խորհրդային Հայաստան եւ հայտնվում ծայրահեղ իրավիճակում...

Իմ հարցազրույցը Մայքլի հետ դրա մասին է... եւ ոչ միայն:

-Մայքլ, հայկական ծագում ունեցող աստղերից, ինչպիսիք են Շերեն Է, մինչեւ անհայտ սկսնակները, ցանկություն են հայտնում ֆիլմ նկարահանել հայկական թեմայով կամ Հայաստանում, սակայն աստիճան են դա անում: Իսկ դու արեցիր:

-Ես խոսեցի, որ անելու եմ, հիշում եմ: Դեռ 2006 թվականին, երբ առաջին անգամ եկա Հայաստան, այնքան ոգեշնչվեցի իմ այցելության ժամանակ, որ կես-կասակ ասացի ֆեյ, որ լիք է զսնում մի ժամանակ, որ նկարահանեմ Հայաստանում՝ որդես ժամանակ վերադառնալու համար: Դե, մի ֆիլմ ասեմ ժամանակ ժամանակվեց ճիշտ ժամանակումը զսնելու համար, բայց ի վերջո զս, եւ մնացածն այն է, ինչ որ եղավ: Ինչ իմանաս, երբեմն ամենամեծ հաջողությունները կարող են հանգեցնել աներեւակայելի կարեւոր արդյունքների, ինչը միանգամայն այդպես էր ինձ համար: Չմայած եղած բազմաթիվ մարտահրավերներին՝ ժամանակակից թեմայի նկարահանում, այն էլ՝ օտար երկրում, այն էլ՝ երեք լեզուներով, էլ չասած՝ համավարակի ժամանակ, չնայած այս ամենին եւ աստ ուրիշ բաների, «Ամերիկացին» առ այսօր ամենաբովանդակալից ստեղծագործական նախագիծն է, որի մեջ ընդգրկված են եղել:

-Ֆիլմի վերնագիրը հայերեն է՝ «Ամերիկացի»: Գուրջյանը, որ ունի ինչպիսիք են «Կոյանանիսկացի», «Պովակացի», «Նակոյակացի» հետ:

-Բավական ժամանակ ժամանակվեց ֆիլմի ճիշտ վերնագիրը զսնելու համար: Նախադրեցի վերնագրել էի «Նոր հայր»՝ ոգեշնչված Վիլյամ Սարոյանի այն սողերից, որ եթե երկու հայ հանդիպեց, նրանք կստեղծեն մի նոր Հայաստան: Հայեցակարգային առումով այդ վերնագիրը շեղվում է եւ արձագանքում է ֆիլմի երկու գլխավոր հերոսների միջեւ զարգացումը: Այնուամենայնիվ, ինչպես ինձ ասացիր, համատեղությամբ դուրս «նոր հայր» ունի «նորահարուս» իմաստը: Բացի այդ, զբոսն էր թուրք, որ կարողացել էին սցենարը, զգացել էին, որ վերնագիրը ժամանակակից արձագանքում է ֆիլմի երկու գլխավոր հերոսների միջեւ զարգացումը: Այնուամենայնիվ, ինչպես ինձ ասացիր, համատեղությամբ դուրս «նոր հայր» ունի «նորահարուս» իմաստը: Բացի այդ, զբոսն էր թուրք, որ կարողացել էին սցենարը, զգացել էին, որ վերնագիրը ժամանակակից արձագանքում է ֆիլմի երկու գլխավոր հերոսների միջեւ զարգացումը: Այսպիսով, ամբողջ նկարա-

հանման ընթացքում (որը համավարակի ժամանակակից ստեղծման հիմնք է), բոլորն առաջարկում էին այլընտրանքային վերնագրեր: Ի վերջո, մեկ արժեքավոր ծանր նկարահանումներից հետո Ռոդրիգո, մեր օրդերատուրի առաջին օգնականը, ինքն էլ չլինելով հայ, առաջարկեց «Ամերիկացի» վերնագիրը: Ֆիլմում այդպես հաճախ են անվանում գլխավոր հերոսին: Այս անունը կարծես միանգամայն «կապով»: Եվ որքան էլ զարմանալի է, այն ոչ հայերեն մույնքան է դուր գալիս, որքան հայերին:

-1994-ին «Աստղեր» օրաթերթին սված հարցազրույցում դու ասել ես. «Կարծում եմ, յուրաքանչյուրը, ով ինչ-որ բան է ստեղծում գրական գործ, թե կինո, ամենազոր բանը, որ կարող է անել, լիք է լինի իր անձնականից եւ բխի սեփական ժամանակակիցից»: Ինչպես սեսնում եմ, ֆո ֆիլմը, որը նվիրել ես ժամանակակիցի հիշատակին, նույնպես ինչ-որ կերպ կապված է ընթացիկ ժամանակակիցի հետ:

-Անուղղակիորեն: Պատմա երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո հայրենադարձության շարժման մաս չի կազմել, այնուամենայնիվ, նա, ինչպես գլխավոր հերոսը, վերադառնում է Հայոց ցեղասպանությունը՝ մասնակցաբար միայնակ փախչելով եւ մեկնելով Ամերիկա: Այն, ինչ ես ասացի դեռ 1994 թվականին, կարծում եմ, որ սակավին ճիշտ է, բայց կուզեմ ավելացնել, որ ինձ համար ժամանակի մեջ ամենազոր ձեռն ձեռնարկումը հասնել է, որն ավելի խորն է, քան ֆիլմերը: «Ամերիկացին» ամենաինչ էլ ինչ-որ մեկի փորձառության ժամանակակիցը չէ: Այո, մենք արել ենք ամեն բան, որդես ժամանակակիցի համարավորինս աստ ժամանակակից մանրամասներ ներգրավելով, ճանաչողական ժամանակակից 1940-1950-ականների խորհրդային Հայաստանի իրականությունը: Բայց այն, ինչ ժամանակ ենք, բազմաթիվ ժամանակակիցների միաձուլում է: Այսպիսով, այո, դա Մանուկ Գուրջյանը, այս ֆիլմում առկա է, նրա երկրորդ Չարլի Բախտինյանի իմ դերակատարման մեջ է: Բայց նաեւ այս ֆիլմում իստանբուլի դերասան Ռոբերտ Բյուքուրեյանի հորը կարելի է սեսնել ի դեմս Տիգրանի: Կինոնկարում կան բազմաթիվ մանրամասներ ինչպես հայրենադարձների, այնպես էլ հայաստանցիների ժամանակակիցից: Ֆիլմի վրա աշխատող բոլոր մարդիկ այդ կերպ իրենց ներդրումն ունեցան մեր ժամանակակիցի մեջ, ինչը, կարծում եմ, մեր գործին ավելի մեծ հարսություն հաղորդեց, քան եթե

ժամանակակից միայն ինձնից լինեք:

-Սփյուռնահայ արվեստագետներին ամենաբարձր մատչելի է Ցեղասպանության թեման, ինչը բնական է, քանի որ նրանք դրա արդյունքն են: 2006-ի մեր հարցազրույցում դու ասել ես. «Ես դարձաքի կերպով չեմ ուզում ֆիլմ նկարահանել Հայաստանի, հայոց ժամանակակիցի եւ Ցեղասպանության մասին: Ես կնախընտրեի ստեղծել մի կինոնկար, որ կնկարահանվեր հայերի մասնակցությամբ կամ դարձաքի սեղի կուլտուրա Հայաստանում»: Այդպես էլ եղավ, եւ թեեւ ֆո ֆիլմում անդրադարձ կա Ցեղասպանությանը, սակայն ինձնականում ընտրությունը կենտրոնացած է 1940-ականների վերջի, 1950-ականների սկզբի խորհրդային իրականության վրա: Ըստ ողջունելի է հայրենադարձության թեմայով ֆիլմ նկարահանելը, ինչը մինչ այժմ կինոյում լայնորեն չի արձագանքվել:

-Կարծում եմ՝ չափազանց կարեւոր է Ցեղասպանության մասին ֆիլմեր նկարահանելը, եւ ողջունում եմ այն կինոգործիչներին, որոնք բավականաչափ համարձակ են՝ սեսնանելով այդ գործը: Որդես կինոռեժիսորի՝ ես զգացի, որ կարող եմ ավելի լավ ծառայել իմ հայկական ժամանակակիցին՝ կենտրոնանալով մեր ժամանակակիցի եւ մասնակցության վրա: Ես նաեւ ցանկանում էի նկարահանել մի հայկական ֆիլմ, որը հաճախ կապահովեր դիտողին, կլինեք հուսադրող, եւ ամենակարեւորը՝ կլինեք այնպիսին, որին ոչ հայերը նույնպես կուզեին առնչվել: Անձամբ իմանալով, թե որքան դժվար է ոչ հայ ընկերներին Ցեղասպանության մասին ֆիլմի դիտման ամենաբարձր, որ միգրացիոն կարող եմ նկարահանել մի այնպիսի կինոնկար, որը հղաքս հայ սափակները մի փոքր ավելի հեծ կարող են դիտել սալ իրենց ոչ հայ հարեւաններին: Դիտում եմ, սցենարի վերաբերյալ ամենաառաջնորդ մեկնաբանություններից մեկն արեց մի գործընկեր կինոռեժիսոր, որն ինձ ասաց. «Գիտե՞ս, ֆո ժամանակակիցի միայն հայերի համար չէ, այն համընդհանուր ժամանակակից է, բոլորը կարող են կապ զգալ դրա հետ»:

-Դու իրականացրի ոչ թե համատեղ արտադրություն, ինչը սղատելի էր, այլ հայկական արտադրություն՝ միջազգային կազմով: Ներկա լինելով նկարահանումներին՝ ինձ աստ սղավորեց բոլոր մասնակիցների բարձր որդեսստեղծարարական լիզը: Ինչպես ժամանակակից մասին:

-Ամբողջ դերասանական կազմն ու նկարահանող խումբը հայաստանցիներ էին: Բացառություն էին կազմում ես, գլխավոր օղերատու Ղասեմ Էբրահիմյանն ու նրա օգնական Ռոդրիգո Համիդին, ինչպես նաեւ դերակատարներ Յոլիկա Բյուքուրեյանն Իսրայելային, Նեյլի Ուլկարովան եւ Միխայիլ Տրուխիմը Ռուսաստանից: Եվ այո, բոլորը չափազանց որդեսստեղծարարական էին, բայց նաեւ աստ ստեղծագործական մոտեցումներ էին հանդես բերում, ինչը միջոց չէ, որ ժամանակակից ամենաբարձր արձագանքի հետ աշխատեցին: Երբ ֆիլմում բոլոր ներգրավվածներին իսկապես հուզում է աշխատանքի ընթացքը, դա կարող է հսկայական աղբյուրություն ունենալ արդյունքի վրա: Հենց դա ես զգում էի՝ Հայաստանում աշխատելով, եւ դրա համար կուզեմ վերադառնալ ու ավելի աստ ֆիլմեր նկարահանել այնտեղ:

-Իրանահայ կինոռեժիսոր Անահիդ Աբաղը մի առիթով ասել է, որ Հայաստանում ֆիլմ նկարահանելը եւ դժվար է, եւ հաճելի: Ինչպիսիք էր ֆո փորձառությունը: Իհարկե, նկատե՞լ չունեն կորոնավիրուսի հետ կապված բարդությունները:

-Կինոարտադրության սեսանկյունից ես կասեի, որ Հայաստանում նկարահանելու դժվարությունը ինձնականում կապված է երկրի մեկուսացվածության եւ ենթակառուցվածքների բացակայության գործոնների հետ: Օրինակ՝ մեր նկարահանման

սաղավարը նոր սանիֆի կարիք ուներ, դերասանների համար նորաձեւ կցամեքենաներ չկային, նկարահանման որոշ սարքավորումներ զսանելի չէին երկրում: Բայց ինձ համար դրանցից ոչ մեկն էլ աստ կարեւոր չէին, այդ խնդիրները շուտով չեն լինի, երբ նոր ֆիլմեր նկարահանվեն Հայաստանում: Ինչ վերաբերում է նկարահանումների «հաճելի» հասկանքին, աստ աստ աստ կարող եմ ժամանակ: Իհարկե, դերասանական կազմի ու նկարահանող խմբի հետ աշխատելը հիանալի էր, իսկ երեսնում արդեւ դարձաքի սցենարը էր (նույնիսկ համավարակի ժամանակ): Ասեմ նաեւ, որ այնտեղ կար ստեղծագործական ազատություն զգացում, որը դժվար է զսնել այն վայրերում, որտեղ կինոարտադրությունը չափից ավելի ինստիտուցիոնալ է: Հայաստանը մի ֆիլմ «վայրի արեւմուտ» է. նույնիսկ սահմանափակ բյուջեով մենք կարողացանք անել այնպիսի բաներ, որոնք դժվար կլինեին որից ստեղծում անել:

-Ո՞րն է եղել նկարահանման օրդեսնում ամենաուղից ժամանակը:

-Անկեղծ ասած, այնքան խենթ բաներ են ստեղծում նկարահանումների ժամանակ, որ դժվար կլինեք ընտրել միայն մեկը: Դիտում եմ մի օր, որը բավականին յուրահասու էր ինձ եւ կարծում եմ՝ բոլորի համար: Նկարահանումները մենք սկսեցինք 2020 թվականի մարտին եւ սեսնորդ աշխատանքից հետո ստեղծված եղանակ դարձաքի համավարակի ժամանակ: Բոլորս երկու ամիս արգելափակված էինք ու չգիտեինք երբեք կարողանա՞նք ավարտել ֆիլմը: Ի վերջո իմացանք, որ մեզ օրդես են տալիս արտադրել մի ֆանի սեսարան նկարահանել սաղավարում, քանի որ դրանք կարող էին կատարվել աստ սահմանափակ անձնակազմով եւ միայն մի ֆանի դերասաններով: Գայով նկարահանման հրապարակային օրդես բոլորս այնքան ուրախ էինք որից մարդկանց սեսնելու համար, բայց, ինչն ավելի կարեւոր է, նորից աշխատանքի անցնելու համար: Որդես կինոռեժիսորի մեծ երբեմն մոտեցում ենք, թե որքան բախտավոր ենք մեր գործի մեջ: Աշխատում իմ ամենից նախընտրած վայրը նկարահանման հրապարակում է, որտեղ սաղանդավոր մարդկանց հետ ֆիլմ ենք նկարահանում:

-Իսկ երբ կարող է հանդիսատեսը վայելել «Ամերիկացին»:

-Այս տարվա վերջին: Մեկ ամիս առաջ ենք ավարտել հեռարտադրությունը եւ այժմ նախատեսում ենք զնալ կինոփառատոներ՝ գովազդելու եւ վաճառելու ֆիլմը:

-Համոզված եմ, որ ժամանակակից աստ ուրիշ հայկական ժամանակակիցներ ժամանակ:

-Այո, բայց կարծում եմ, որ ավելի կարեւոր է այն, որ ես ուզում եմ ավելի աստ ֆիլմեր նկարահանել Հայաստանում՝ հայկական ու նաեւ՝ ոչ հայկական ժամանակակիցներ: Իմ երազմանք է՝ օգնել Հայաստանում կինոարտադրության կառուցմանը, եւ կարծում եմ, որ որքան աստ կարողանանք ներկայացնել մեր երկիրն ու մեր մեկուսացված աշխարհին՝ այնքան լավ: Հայաստանում այնքան ստեղծագործական ներուժ կա:

-Վերջում մեջբերեմ 1994-ին, «Էմմի» մրցանակը աստեղծեց հետո «Լուս Անջելես թայմս»-ում ֆո մասին հրատարակված հոդվածում սեղ զսած ֆո խոսքերը. «Ես կարող եմ անել մի բան, որը ոչ բոլորը կարող են անել: Կարող եմ անել մի բան, որով կարող եմ ասել, ինձ հետո այնպես չեն վճարում»: Կարծում եմ՝ ֆո ֆիլմով դու աղագուցեցիր, որ արել ես մի բան, որը ոչ բոլորն են կարողացել անել:

-Օ, դա բավականին հավակնոտ հայտարարություն է: Բայց այո, ես սակավին այդ մտքին եմ: Որդես արվեստագետ՝ ես չեմ ուզում անել այն, ինչ կարող եմ անել ուրիշները: Եվ ես կարծում եմ, որ ի դեմս «Ամերիկացի», ոչ միայն ինձ, այլեւ նախագծում ընդգրկված բոլորին հաջողվեց ստեղծել մի ֆիլմ, որը թե՛ յուրահասու է, թե՛ կարեւոր:

Լուսանկարները՝ Շատր Մեակի

Մ - Ձեր բաժնեկալան ճակատագիրը մեր երկրի ճակատագրին է նման, հիմնադրում ես, քո ձեռքերով արարում, հետո... հետո դա չի ներկայանում: **Փողափարներ ծնողները մի քանի րոպե անհամարժեցված են:**

- Ելի մի քանի անվան հետ է կապված իմ աշխատանքը: 1997թ. հրավիրվեցի Վիլյամ Սարոյանի անվան անգլիական թատրոն՝ որդես գեղարվեստական դեկավար՝ թատրոնի երկրորդ կյանքի սալու նախապատրաստող: Դա կլինի երկրորդ թատրոն՝ հայերեն եւ անգլերեն բեմադրված ներկայացումներով:

- Արդյո՞ք մենք ունենում ենք անգլերեն իմացող դերասաններ եւ հանդիսատես:

- Իհարկե ունենում ենք, եւ կային անգլախոս երիտասարդներ, որոնցից դերասաններ մի քանի կերտեցին, եւ անգլախոս հասարակություն կար, եւ արտասահմանցիներ: Երկու բեմադրություն ունեցանք անգլերենով՝ «Մաուզիկ» երկու անգամ խաղացինք Ամերիկյան Համալսարանի դահլիճում, որը երկու հազար հինգ հարյուր հանդիսատես է տեղավորում: Դահլիճը լեւի լեցուն էր, անգամ մտած էին անցումներում: Երկրորդ կոչվում էր «If» (եթե)՝ իմ գրած միտքի հիման վրա, որը խաղացանք Պասադենայի հանդիսատեսի թատրոնում: Սա նույնպես նորարարական ներկայացում էր՝ ղեկավարում ներկայացնող մի ֆանի աստիճանների մասին: Ամեն սեսիան սկսում էր If բառով, սեսիաններից մեկը նորեկան մրցանակակիր Քիմ լինոյի «If» բանաստեղծության հիման վրա էր: Մենք մեք է աղագուցեցինք, որ անգամ նման թայմաններում, ոչ մի բանից կարող ենք թատրոն ստեղծել: Սարոյանի անվան անգլիական թատրոնը դրամատիկական կարգավիճակ ուներ, որը կարող էր գոյություն ունենալ Հայաստանում:

- Ովքե՞ր էին ձեր դերասանները:

- Խաղում էին Անանիա Շիրակացու անվան միջազգային հարաբերությունների համալսարանի անգլախոս ուսանողները, Արմինե Անդան, Ավո Խալաթյանը (Մաուզիկն էր), Հակոբ Գուլիկյանը, Տրդատ Մակարյանը, երաժիշկներ Դավիթ Դրամբյանը, Արա Աթայանը եւ այլք: ԱԷԼՏԱ անգլերենի ուսուցիչների միավորումն էր մեզ հետ (կազմակերպչական, լեզվի ձգտումներ հարցերով): Ես աշխատել էի երիտասարդների հետ ու նրանց դաստաստել, ինչպես ժամանակակից «սեռականությանի դրոշմ» ներկայացման երիտասարդներին՝ ինձ հարկավոր դերասանափոխ կերտելով:

- Եթե չեմ սխալվում, թատրոնը դարձյալ կարճ կյանք է ունեցել, ինչո՞ւ փակվեց:

- Այո, թատրոնը լուծարվեց 2001 թ.: Կրկին սարածք չունենալու խնդիրն էր, որն իմ դասկերպարած թատրոնի դարազայում շատ կարեւոր հանգամանք է: Ինչեւէ, հետագայում աշխատել եմ Իգիթյանի թատրոնում: Հաջորդը Սանիսլավսկու անվան ռուսական դրամատիկական թատրոնի հետ համագործակցությունն էր՝ Ալեքսանդր Գրիգորյանի հրավերով: Առիթը՝ Պուսկինի մահվան 200 տարին էր, մեք մասնավոր էր: Ու ֆանի որ ես համարում եմ, որ ամենաուժեղը Պուսկինի կենսագրությունն է ու նրա հանձարեղ ղեկավար, որդես թեմա դարձրի Պուսկինի կյանքի վերջին 36 ժամն ու կենսագրական ժողով գրեցի՝ բացառապես հիմնված Պուսկինի ղեկավարի եւ նրա արձակա լուսաբանությանի վրա: Այն բոլորովին մեր մոտեցումներով մի բեմադրություն դարձավ: Այն անվանվեց թատրոնից հեռացման երկարատեւ օրը, որը սակայն թափուր չի եղել, ֆանի որ դարձյալ ստեղծագործական էր աշխատանքս՝ հեռուստատեսային նախագծերում:

- Իսկ զուցե թատրոնը այնուամենայնիվ շեղվեց չէ, ընդունված մոտեցում կա՞ որեղ կայանում է հանդիսակարգը, կա հանդիսատես, կա թատրոն:

- Միզուցե՞ք թատրոնում: Թատրոնը ամոլայման միջոց ունենալ չենք, սնտուսություն, արտադրամասեր: Դրանք թայման

ներ են՝ նորմալ ստեղծագործելու համար, եթե ուզում ես լուրջ բաներ անել:

- Դուք ավելի համակարգային մոտեցում ունե՞ք թատրոն ասվածին:

- Այո, մեկ բեմադրությունը թատրոն չէ: Եթե ես բեմադրում եմ, ուրեմն կան ժամանակակից եւ այն, ինչ սկսել էի, կան նոր բան եւ սկսում՝ իմ թատրոնում, իմ դերասանների եւ թիմի հետ, իմ ստեղծած թայմաններում: Եթե ես ամեն անգամ նոր թատրոնում եմ, իմ դերասանը չի խաղալ այն, ինչ ինձ հարկավոր է, նա կանի այն, ինչին ունակ է, նոր շնչի մասին խոսք լինել չի կարող:

- Իսկ այսօր ինչո՞ւ բացել նոր թատրոն, ո՞ր դեղում այն կգործի:

- Թատրոնը կգործի այն դեղում, եթե դերասանը ունենա հեռանկար: Այսօր դերասանը ավելի միջոց է, ֆան էրբեւ: Նա մեք է ֆիզիկական մեծ դաստաստվածություն, լայն աշխարհայացք եւ խոր

- Իսկ ինչո՞վ շահագրգռել օտարերին՝ մեր երկրի թատրոնը զարգացնելու համար:

- Հարցն այլ կերպ դնենք: Ես համագործակցության ծրագիր եմ առաջարկելու այդ երկրներին, փորձի փոխանակման, փոխադարձ այցելությունների, միմյանց մշակույթներն ու թատրոնը ուսումնասիրելու, միասին բեմադրություններ անելու: Իհարկե հրաշալի կլինի, որ հայ բարերարներ էլ մասնակցեն այս գործին: Մենք չենք կարող փակ համակարգ լինել, եթե մշակույթային փոխհամագործակցություն չլինի, մենք կլճանանք:

- Սացվում է մի տեսակ ազգերի թատրոն:

- Այո, համաշխարհային թատրոն:

- Իսկ հանդիսատեսի հա՞րցը:

- Մենք մեք է ստեղծենք մեր հանդիսատեսին: Պեք է կրթենք նրանց, դա առանձին աշխատանք է, որ սարվել է բոլոր ֆա-

րաժեսությունները: Առհասարակ, թատրոնները մեք է նման չլինեն մեկը մյուսին, դրանք մեք է շատ տարբեր լինեն, այլապես անիմաստ է դրանց գոյությունը: Եթե այս մեք աշխատեց, սա մոդել է դառնում: Այ այդ ժամանակ թող փակեն մեքական թատրոնները, եւ այս մոդելը ներդրվի:

- Կա՞ն նման թատրոնի նախաձեռնող, որից ներգնշվել է:

- Ես տարբեր երկրների փորձն եմ ուսումնասիրել, բայց այս մաստաբի չկա ոչ մի տեղ: Մրանք հիմնականում իմ մտադրություններն են: Մենք մեք է փորձենք «խեղճ ենք, աղքատ ենք» կարգավիճակից դուրս գալ, աշխարհում ոչ ոքի մեք չէ, որ մենք լավ լինենք: Մենք ոչինչ չենք խնդրում, այլ փնտրում ենք մշակութային զուգահեռներ, գիտական աշխատանք տանում, որը փոխաշխարհում ու հեռավորող կլինի երկու կողմիս էլ:

Տվեք ինձ դատարկ տարածություն եւ ես այն կլցնեմ բովանդակությամբ

գիտելիքներ ունենալ, արվեստի արհեստին փայլուն տիրապետել, հետաքրքիր մեք է գնահատվել եւ իմանալ, որ հեռանկարներ կան իր առջեւ: Իշխանությունները մեք է տեսնեն դրա անհրաժեշտությունը, գիտակցեն՝ թատրոն եւ մեքություն կաղմ ինչպիսիքն է միջոց, թատրոնն ինչպիսիքն է ծառայի իր երկրին:

- Այսօր դարձրե՞ք խոսքով եւ երկրում եղած թատրոնները փակելու մասին, միտքն այն է, որ մեքությունը ֆինանսավորի երկու-երեք թատրոն, մյուսներն իրենց գոյատեւելու կերպը գտնեն: Ի՞նչ հեռանկարներ կարող են լինել նման թայմաններում:

- Այսինքն՝ կոմերցիոն թատրոն դառնալ: Իսկական արվեստը կոմերցիոն լինել չի կարող: Եվ չի կարող միտքն լինել երկրին:

- Ուրեմն ի՞նչ անել: Իմ դասկերպարում՝ նախ մեք է լրջորեն մշակվեն այն մեքակազմները, որոնց միջոցով մեք այլ կառավարման համակարգ կներդրվի, աղա նոր՝ ֆանդել եղածը:

- Այո, հասկաղես հաշվի առնելով սվյալ երկրի առանձնահատկությունները: Թատրոնը սվյալ երկրի համար է եւ նրա ընդերքից: Ես նմանաշող մի ֆանի նախագծեր եմ մշակել, դրանցից ամենամեծի մասին կուզեի խոսել: Այն շահույթ չիտեսողողող եւ ոչ մեքական նախագիծ է: Բայց սկսելու համար առաջին ֆայլը մեք է մեքությունը անի, մեքությունը մեք է մասնակցի՝ տարածք տրամադրելով. մեր երկրում բաղում շենքեր կան, որոնք տանյակ տարիներ մնացել, փեք են չհատարվելուց: Ընդամենը մի դասարկ տարածություն է հարկավոր, որը մենք կլցնենք բովանդակությամբ: Այդ տարածքից հետո հիմնադրամ է ստեղծվում: Մրանք ֆինանսավորվում է ողջ այս համայնքը՝ բեմը, որը հաղեցած կլինի ժամանակակից տեխնիկայով, նաեւ ուսումնական, գիտահետազոտական կենտրոն կլինի, կունենա ստուդիա, արտադրություն, փորձատեղի, փոփոխ հյուրասուն արտերկրից եկած գործիչների համար: Զանի որ մենք ֆաղափարության օրհան ենք, շահագրող տարածք ենք ստեղծում աշխարհի թատրոնական ոլորտի ներկայացուցիչների համար: Սա կլինի միջազգային նախագիծ, որը կառաջարկվի տարբեր երկրների, որդեսի հիմնադրամը լցվի նաեւ նրանց միջոցով, ներդրում ունենան: Կանենք կոմերցիոններ, սիմպոզիումներ՝ մեր թատրոնները զարգացնելու համար:



Լուսանկարների հեղինակ՝ ԳԵՐՄԱՆ ԱՎԱԳՅԱՆ

ղափարիք երկրներում: Հիմնարկներում տոններ ցրելը ստուգուցիչ է: Պեք է իմանալ, թե որ հանդիսատեսին ինչն է հետաքրքրական, թիրախային աշխատել նրա հետ, որ թատրոնը ձգի մարդկանց դեղի իրեն: Ես թատրոնում կառաջարկեմ հանձնաժողով ունենալ կազմված՝ ազգագրագետ, թատրագետ, դաստաբան, բանասեր, էթնոհոգեբան, թարգմանիչներ եւ այլ մասնագետներից: Ամեն մեք իր գործառույթը կունենա: Ուսումնասիրություն կարվի՝ ինչո՞ւ բեմադրել այս միտքը, ոչ թե այն, ինչն այս օրը, եւ այս դասին: Կմշակվի ֆաղափարություն:

- Արդյո՞ք մեր երկրի թայմաններում իրագործելի է ֆա համարում:

- Գիտեք, անցել են այն ժամանակները, երբ հարմարվել ենք, փոխազգային գնացել, եթե ուզում ենք որդեստիոնալ արտադրանք, լավագույն թայմաններ են մեք: Օրինակ, լավ վարձատրել դերասանին, որ չգնա սերիալում խաղալու, որ նա ժամանակ ունենա ֆրանսյան աշխատելու իր մարմնի վրա, կրթվելու որդես դերասան: Դրա համար էլ հիմնադրամով է մեք աշխատել: Մշակույթի արտադրանքում հասկացություն կա. Ֆրանսիան իր մշակույթը կրեի Հայաստան, Ռուսաստանը՝ իրենը, Գերմանիան՝ իրենը, մենք էլ մերն ենք ցուցադրելու: Մշակութային փոխհամագործակցություն միտք էլ եղել է, ուղղակի մեք է թիմ աշխատել: Սա մեծ ծավալի ծրագիր է: Կլինի սնորհների խորհուրդ, գեղ. դեկավար, հրավիրյալ ռեժիսորներ, առանձին նկարիչների մաս, երաժեսական մաս, որեղ կուսումնասիրվեն ազգային, հայ եւ արտերկրի էթնիկ ե-

հանքերատար բացատրել նրանց, հիմնավորել, ֆանի որ անբողջովին դասկերպարում եմ եւ իրատեսական եմ համարում: Պարզ դասառններով հիմա ամենակարեւորը չեմ բացի, կմանրամասնեմ, երբ հանդիպեմ նրանց հետ:

- Ձեզ հետ կարելի է անվերջ զրուցել թատրոնի թեմաներով, եւ թվում է՝ զրույցը կիսատ մնաց, բայց որդես դրամատուրգ երկու հարց, այնուամենայնիվ, չեք չեմ կարող: Ի՞նչ դեր միջոցն է ֆա ժամանակակից հայ դրամատուրգի արդ թատրոնում եւ ինչո՞ք է ֆա թատրոնում ժամանակակից այն ներկայացումներին, որոնցում հնարավոր չէ դաստիարակություն գտնել:

- Սյուժեն թատրոնում ամենաբարդն ու կարեւորն է: Այսօր մի համաշխարհային միտք կա՝ անել այնպես, որ հանկարծ իմաստ չլինի, դա նրանից է, որ դարաղես չեն կարողանում դաստիարակություն տեսնել, որ կարողանալին՝ կանեն: Ինչ վերաբերում է դրամատուրգիային, որդեսգի թատրոնը լիարժեք լինի, դու ուղի միջոց ունենաս: Թատրոնը թերի է, եթե միայն դրսի դրամատուրգիայի հետ է աշխատում: Համագործակցությունը ներսի դրամատուրգների հետ դարձաղի է լինելու: Շեքսպիրը, Լոդե դե Վեգան, Բեթսթը, Մոլիերը, Բեթթը, Գեղերողը ու էլի շատ շատերը, բոլորը թատրոնում են գրել, դրամատուրգն այդպես միջոց աշխատի ռեժիսորի հետ, միասին մեք է ստեղծեն միտքը, հասնեն փաղաղեղի արդյունքին: Միայն ռեժիսոր-դրամատուրգ համագործակցությունը կփրկի հայ թատրոնը:

- Ձեզ համար դա՞ր՞դ էր, թե մոտ երկու շաբաթ առաջ ինչ կատարվեց Արցախում, երբ ադրբեջանցիներն առաջ եկան Զարաթլիի բարձունքի սարածքում ու դիրավորվեցին:

- Տեղի ունեցածը սրամաքանական զորամասերի մասին էր, որ անընդհատ ժամեր 9-ի եռակողմ հայտարարությունից հետո: Ադրբեջանցիներն առաջ են գալիս ոչ միայն Հայաստանի Հանրապետության սարածքում՝ Սեւ լճի շրջանում, այլ նաև Արցախում: Օգտվելով համաժամարանից իրանացիների ու Ուկրաինայում սիրող իրավիճակից՝ փորձում են հերթական անգամ բարելավել դիրքերը: Այս դեպքում չեն մտածում, որ լայնամասշտաբ դաշտեր կսկսվեն, բայց դրա վստահությամբ, որ այն մի օր լինելու է: Ուսումնասիրելով հակառակորդի՝ բաց աղբյուրներում հասանելի տեղեկատվությունը, որտեղ ներկայացվում է, թե դաշտերում Բախուն դաշտերում ինչ զինամասեր են գտնվում (դեռ չստանա, որ գնումների կամ ձեռքբերումների մեծ մասն էլ փակ է, չի հրապարակվում), ապա դարձ է դառնում, որ նրանք դաշտերում են մտնում զորությունների: Ի սարբերություն Ադրբեջանի՝ Հայաստանի զինված ուժերը մինչև այժմ անգամ գլխավոր զսարի ղեկավարներն են (դաշտերում զորությունները դաշտերում անկասար Կանոն Ջոնսոնը է իրականացնում- խմբ.): Ինչ վերաբերում է Զարաթլիի բարձունքին, ապա այն Արցախը կիսում է, ու եթե հակառակորդը սիրադեպի այդ բարձունքին, ապա կկարողանա հսկել մի շարք ավտոճանապարհներ, համայնքներ ու հայրենի գետեր:

-Տեսակետ կա, որ ադրբեջանցիների համար ռազմավարական նշանակություն ունի հակառակուսին խրամորթ գյուղը, որովհետև Աղղանում մտադիր են լայնածավալ շինարարություն սկսել, Համակարծիք է այդ տեսակետի հետ:

-Իհարկե համակարծիք են: Նրանք ռազմավարական խնդիր են լուծում՝ ցանկանալով ուղղակի հայաթափել Արցախը: Ու դա անում են այն ձեռնարկով, որ եթե մարդիկ ինքնակամ չլինեն տեղանք, ապա դա ստիպված անեն՝ անադապտացիան ունենալով, ինչն էլ հենց տեսնում ենք այսօր: Հիմա Զարաթլիի մի հասկանում ամրացել, ճանապարհներ են մտնում, կառուցում են գոյն, դրան զուգահեռ Փառուխ գյուղում, որ այսօր ռուս խաղաղապահների ձեռքում է, բնակչություն չկա: Ու քանի որ մարդիկ չեն վերադարձել, նշանակում է՝ կորցրել են այդ հասկանումը: Այսպիսով

«Քանի դեռ մարդիկ Փառուխ չեն վերադարձել, նշանակում է՝ կորցրել ենք այդ հասկանումը»

Արցախը Ռուսաստանի համար լուրջ դարձնում է վարածվում

«Ազգ»ի գրուցակիցն է Արցախյան առաջին պատերազմի մասնակից, ռազմական վերլուծաբան Արթուր Եղիազարյանը



ադրբեջանցիները փորձում են անվաստություն ստեղծել նաև Արցախում խաղաղապահություն իրականացող ուժերի հանդեպ, որ ըստ նոյեմբերի 9-ի դաշտերում ժամանակավոր են գտնվում Արցախում: Չմայած կարծում են՝ մինչև այդ ժամկետի ավարտը որոշակի փոփոխություններ տեղի կունենան, ինչն էլ ղեկավարները կարողանան լուծել:

- Ի՞նչ փոփոխություններ նկատվում են:

- Ըստ իս՝ խաղաղապահ առաջնություն իրականացնող ռուսական զորքերը 5-ամյա ժամկետը լրանալուց հետո հայկական 2-րդ հանրապետությունից չեն հեռանա: Ռուսաստանն Արցախում տեղակայած իր ուժերի միջոցով Մերձավոր Արևելքում ցանկանում է հենակետ ունենալ: Չմայած Թուրքիայի դաշնակցության նկատմամբ, որ ցանկանում է սարածաբլուզան օր առաջ առանց Ռուսաստանի ներկայության տեսնել, այնուամենայնիվ՝ Հայաստանի ռազմավարական դաշնակցից չի լքի Արցախը:

- Արցախն, այսինքն, Արցախը լուրջ դարձնում է Ռուսաստանի համար:

- Ցավով, այո: Մենք կորցրել ենք սուբյեկտիվությունը, հետևաբար՝ օբյեկտիվ վերածվել: Ամեն ինչ ղեկավարները ռուսների դաշտն ու ասել, թե Արցախի դաշտ

սասխանասում ու անվստահության երաշխավորը միայն նրանք են: Նոյեմբերի 9-ի եռակողմ հայտարարության կողմնակից մեկն էլ Հայաստանն է ու դաշտերում: Հայաստանը դաշտավոր է օր առաջ ուղղել մեջքը, ինչից հետո միայն թե դաշտերից, թե թեմանին հաշտի կնքի մեջ են:

- Խոսում ենք ադրբեջանական բանակի զինանոցը համալրելու մասին, այսինքն 44-օրյա դաշտերում ինչ զինամասեր են արդեն Հայաստանի օղջ փակել, թե՞ ոչ:

- Կոմպարանում մեկնաբանել, քանի որ իշխանությունը 44-օրյա դաշտերում ինչ տեղեկատվություն սրամարտելու հարցում խիստ ժլատ է: Փառուխյան ի-

մար դա՞ր՞դ է, թե ինչ տեղի ունեցավ մեկ տարի առաջ:

- Սեւ լճի այդ հասկանումը, որտեղ տեղակայվել են ադրբեջանական զորքերը, Սյունիքի մարզի ամենամեծ հասկանում է, ու դա մտածելու տեղի էր սալիս, որ հնարավորության դեպքում ռազմական ճանապարհով Հայաստանը երկու մասի կբաժանեն վերցնելով, այսպես ասած, բաղձալի «միջանցք»: Եթե ուղիղ գծով նայենք, ապա Սեւ լճից դեպի Նախիջեվանի Շախբուրդի շրջան ամենակարճ հասկանում է: Տեսակետ կա, որ այդ ամենը դիտարկություն է: Պատահաբար ասում են՝ երբ որ սահմանագծման ու սահմանագծման ժամանակը գա, նրանք հեն են փաշտելու: Բայց ի՞նչ է նշանակում՝ հակառակորդն այսօր ֆո սուվերեն սարածքում է, իսկ դու խոսում ես «ժամանակ կգա, կհեռանան» ձեռնարկումներով: Այս ամենը հիմք է սալիս մտածելու, որ թեմանում միջանակար են թողել մուսուլմանները Հայաստան, որ առեւտրի ճանապարհով հարցը լուծվի: Ադրբեջանցիներն մինչև դուրս չբարձրեն, դուրս չեն գա ոչ մի տեղից:

- Բայց հանում արդարության ղեկավարները, որ դաշտերում են ավարտվել, հայկական զինված ուժերում զինվորականներն ու միջոցների՝ տեխնիկայի, զենքերի, ռակաս կար, ու այս ամենն էլ կարող էր հակառակորդի առաջխաղացմանը նպաստող գործոն լինել:

- Իհարկե ճիշտ դիտարկում եմ ներկայացնում: Թեմանին օգտվում է մեր բացերից, սխալներից ու թույլ կողմերից: Օրգանիզմն ավստահարվում է բացված վերից. հիմա սահմանի այն հասկանումները, որ դեռ թույլ են, կազմակերպված չեն, բնականաբար թեմանին հենց այդտեղից է փորձում խոցել:

Զորային
ՍԵՎԱԿ ԿԱՐՈՒՄՅԱՆԻ



խանությունը դեռության անվստահության ու դաշտերում վերաբերող հարցերում սակավախոս է՝ ոչ թե ռազմական կամ ղեկավարական գաղափարի դրույթներից ելնելով, այլ դաշտերում մտադրված է փչ խոսել, որ ցավոք ու խնդրահարույց հարցերը հնարավորինս փչ փնարկվեն, իսկ դա արդեն սազմադեպը ու մտահոգի է:

- Շուտով մեկ տարի կլինի, ինչ ադրբեջանական զորքը ներխուժել է Հայաստանի սուվերեն սարածք՝ Սեւ լիճ, ու հրաժարվում է նահանջել: Ձեզ հա-

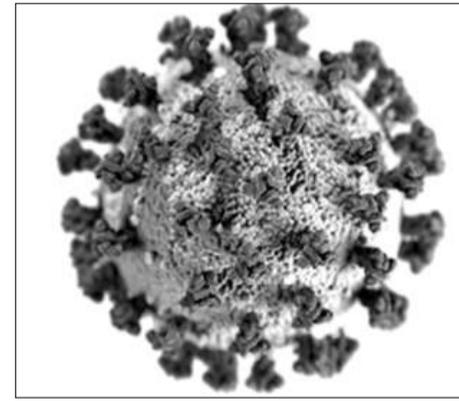
Հայ գիտնականները՝ կորոնավիրուսի դեմ պայքարում

ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի Մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտի մարդու գենոմիկայի լաբորատորիայի, կենսաինֆորմատիկայի գիտական խմբի եւ Հայ-ռուսական համալսարանի կենսաինֆորմատիկայի, կենսաինֆորմատիկայի եւ մոլեկուլային կենսաբանության ամբիոնի կողմից 2021թ-ից իրականացվում է Հայաստանում շրջանառվող նոր կորոնավիրուսի սարբերակների մոլեկուլաբանական անենամայա մոնիթորինգ:

Աշխատանքներն իրականացվում են ՀՀ առողջապահության նախարարության Հիվանդությունների վերահսկման եւ կանխարգելման ազգային կենտրոնի հետ համատեղ:

Իրականացվել է COVID-19-ի ՊՇՈ դրական արդյունքով ղաղցիներ 250-ից ավելի նմուշներում կորոնավիրուսի ամբողջական գենոմի վերծանում:

Հետազոտությունների արդյունքներով դեռեւս 2021 թ-ի հունվար ամսվա դրությամբ Հայաստանում շրջանառվում էր SARS Cov-2-ի D681G սարբերակը: Ներկայումս Հայաստանում շրջանառվում է COVID-19 «Օմիկրոն» սարբերակը: Հայտնաբերվել է նաև «Օմիկրոնի» «BA.2» ենթատարբերակը:



Հետազոտությունների իրականացումը թույլ է տալիս վերահսկել Հայաստանում COVID-19 նոր գենատարբերակների ներթափանցումը, դաշտերում վիրուսի գենատարբերակների ներթափանցման հնարավոր ուղիները, գնահատել մուսաղիաների ազդեցությունը ՊՇՈ թեստերի ճշտության վրա եւ այլն:

Հետազոտության արդյունքները ցանկանում են օգտակար սլայդները համալրել են GISAID Epicov սլայդների ցանկում, որը համարվում է աշխարհի ամենամեծ դաշտեր:

Մեկնաբան
Տեխնիկական գիտությունների քեկնաճոն

Շվեդական հանդեսն Արցախի մասին

Շվեդական «Աֆես մագազին of քեվե» հանդեսում լույս է տեսել Շվեդիայում ճանաչված ասորի լրագրող, գրող, կինոփաշտագրող եւ մարդու իրավունքների դաշտերում Նուրի Կինոյի «Վեշ եւ դաշտերի գյուղում» ընդարձակ դաշտերագրող հոդվածը Արցախի հակամարտության, դաշտերում եւ բնակիչների մասին: Արցախ այցելած Նուրի Կինոն իր ֆեյսբուքյան էջում այդ հոդվածը համարում է երբեք իր գրած լավագույն ռեպորտաճներից մեկը: Նա այցելել է արցախցիներին, հաղորդակցվել նրանց հետադաշտերում իրավիճակին, չի մոռացել անդրադարձնալ նաև Հայաստանում աղբյուր այն ատեր են ունեցել 44-օրյա դաշտերում:

Նուրի Կինոն ծնվել է 1965-ին, Թուրքիայի Թուր-Արդին շրջանում, մանկուց բնակվել է Գերմանիայում եւ Շվեդիայում: Նա մի քանի փաստագրական գրքի, Մերձավոր Արևելքից, Արևմտյան եւ Արևելյան Եվրոպայից, Աֆրիկայից կատարած հարյուրավոր հոդվածների ու գեկուցագրերի հեղինակ է: Արժանացել է մրցանակների մարդու իրավունքների հարցերի վերաբերյալ իր գեկույցների համար եւ հանդիսանում է «Գործելու դաշտում» իրավադաշտերում կազմակերպության հիմնադիրը, որը դաշտերում է Իրանում, Սիրիայում, Թուրքիայում եւ Մերձավոր Արևելքի այլ վայրերում հալածվող փոքրամասնությունների իրավունքները:



Ա. Բ.

կա հեփաթի ձեռով սարքեր նահանգներին գրառված հյուսվածքներում: Աղբահար կարողանում է այնպիսի սուս ասել, որ թագավորը արդար թեքած տոբակը լցնում է ոսկով (էջ 446):

«Պատմական գրույցներ» բաժնում հետաքրքիր կարգով ներկայացված կան հարյուրյան շարքի, Անդրանիկ Չոբանյանի, Սողոմոն Թեմիրյանի, Վիլյամ Սարգսյանի, Նիկոլ Աղբալյանի, Գարեգին Նժդեհի, Վազգեն Ա կաթողիկոսի, Մոնթե Մեյֆոնյանի և մի քանի այլ նշանավոր հայերի մասին:

Իսրայելյան շարքի կամեմասվում է Ավարայրի հերոսամարտի մասնակցած Ղեկունի Երեցի, Ներսես Մեծի, Ներսես Շնորհալու հետ: Իսրայելյան շարքին իր «Պատմ և թոռ» գործով հային լուսավորում է կաղվել հարազատ երկրի հետ, մշակել հողը, ստեղծել բարիք: «Չայոց Չայրիկը ոչ միայն մնաց իր բարձրության վրա, այլև հայրենի փուռը նախընտրեց օտար վարդից» (էջ 470):

Չոբանյան Անդրանիկի մասին դաստիարակող գրույցում ասվում է. «Իսկ ինչ կվերաբերի թուրքերին՝ հայրս կըսեմ, որ հայազգի մեծ գործարար Անդրանիկը միտ հակառակ եղած է թուրքերին և ըսած է դաժնակներում. «Դուք հաճախեցիք թուրքերու հետ, բայց ես թուրքի հետ չեմ կրնար հաճախել մինչև իմ մահը: Օրը միտ գա, որ այս հեղափոխականներն (նկատի ունի՝ երիտթուրքերն - Վ.Ա.) ալ միտ դառնան սուլթան Չամիլիի ղեկավարած զորքի մեջ» (էջ 471):

Սողոմոն Թեմիրյանին ներկայացնող գրույցում կա այսպիսի փաստ: Թալեաթը միակը չէ, որ սղանել է Սողոմոնը, նա սղանել է նաև Չարություն Մկրչյան անունով մի հայի, որը ոսթիկանապետ Պետրի միջոցով Թալեաթին է հանձնել Պոլսի 250 հայ մտավորականների սեւ ցուցակը, եւ այդ ցուցակի անուններից միայն 10 մարդ է ողջ մնացել (էջ 472):

«Անգլիագիր հայ գրող Վիլյամ Սարգսյանը» գրույցում կարեւոր փաստեր են հաղորդվում աշխարհահռչակ գրողի մասին: Սարգսյանի «Մարդկային կասկեղանություն» (1942 թ.) գրքի հիման վրա նկարահանված ֆիլմի սցենարի համար Սարգսյանը արժանացել է «Օսկար» մրցանակի: Բերվում է նաև Սարգսյանի հետեյալ հայտնի ինֆանտաստիկա-սականը. «Թեեւ գրում եմ անգլերեն եւ ծնունդով ամերիկացի եմ, բայց ես ինձ համարում եմ հայ գրող: Լեզուն, որով գրում եմ՝ անգլերենն է, միջավայրը, որ նկարագրում եմ՝ ամերիկյան է, իսկ ոգին, որ ինձ մղում է գրելու՝ հայկական է: Ուրեմն, ես հայ գրող եմ...» (էջ 473):

Գարեգին Նժդեհին նվիրված գրույցում դասվում է, թե Նժդեհին երեսուցից Սիբիր տեղափոխելուց առաջ նրա վերջին ցանկությունն է եղել սեփական աչքով տեսնել Արարատը (էջ 474):

Գրում զավեցալի մի շարք մանրամասնումներ կան: Դրանցից մեկը կոչվում է «Չորջ Վաչինգտոնը եւ հայ շղաները»...: 1776-ին՝ Ամերիկայի անկախության համար մղված կռիվներում ժամանակ, երկու խարբերողի հայ շղաներ իրենց զինվորական դասակարգված մեջ, զիջեցին ցուրտն սառելով, մեկը մյուսին կըսե:

- Սարգիս եղբայր, ինչ հիմար էիմք, որ ձգեցիմք մեր գեղեցիկ խարբերողը եւ եկամք հոս, որ ցուրտն մեռնիմք:

Այդ դասին Անգլիոն դեմ աղթամբող ամերիկյան զորքերն էր զինված ուժերու հրամանատար Չորջ Վաչինգտոնը, որ ձիու վրա նստած կոչեց, կլսե աղ խոսքերը եւ կըսե:

- Շղաներ, դո՛ւք ալ հայ եք (էջ 508):

Բավականին մեծ թիվ են կազմում հրեաների, ֆրանսիացիների, ռուսների եւ հասկարդես հայերի համեմատական բնութագրերը դարձնակող զավեցա-

լի գրույցները: Դրանցից մեկն է՝ «Յրեաները եւ հայերը»: «Դժոխքին մեջ հրեաներուն եւ հայերուն կմտնեն եռացող ջրով լիվը կաթսայի մը մեջը: Յրեաները իրար ուս-ուսի բարձրանալով՝ դուրս կուգան կաթսայի մեջնը՝ կազալին: Յայուն մեկը, երբ կփորձե դուրս գալ, ամոր ոտերն կհառն, վար կըբերն, որ իրարու հետ խառնվին» (էջ 515):

Չավեցալի մանրամասնումներ կան՝ կաղված Սալիմի, Ռուզվելի, Լեմինի, Չերչիլի, Խուրեզովի եւ Չոն Բենեդեկոնի հետ: «Խուրեզովին ֆինադասող մարդը» զավեցում կարդում եմք. «Մարդուն մեկը Կրեմլ է գնացել, սկսել է լուր տալ. «Խուրեզովը աղու է, Խուրեզովը եւ է»: Անոր կսանին բան կրնն, երկու տարի կուսան՝ Խուրեզովի դեմ խոսելու եւ սարք տարի՝ ղեկավար գաղտնիք մեջտեղ հանելու համար» (էջ 519):

Չավեցալի գրույցներ կան կաղված Զիննոնի, Ելցինի, Լեոն Տր-Պետրոսյանի, Բեն Լադենի, Չորջ Բուշի, Բուշ Կրտսերի եւ Երդողանի, Օրանայի հետ:

Բանահյուսական խաղիկների, օրորոցային երգերի հետ կան ազգասիրական ու հայրենաբաղձության դարձ, սակայն սրանց ասված երգեր.

*«Ով որ ազգը ուրանա,
Չույզ աչեռով կուրանա,
Կասարյալ աղբախ ղետ,
Դուն ի դուռ մուրա նա:
Մեմ վարդանա եմ հոգով,
Չկա մեր մեջ օտար ոք,
Յայրենիքիմ օգնելով՝
Կսիրովիմ մեմ օրտոր» (589):*

Յարուս է առած-ասացվածների բաժինը, որում դարավոր փորձի հիման վրա ստեղծված իմաստասիրություններ են, որոնք վերժամանակյա են՝ «Առյուծի մը հետ կռվել, քան թե՝ հազար հաս մուկի» (էջ 594), «Լավ է ու սուհի չոր հացը, քան՝ ուրիշ խորովածը» (էջ 598), «Յրեային զուլիս կախաթի, հայուն՝ ձեռքերը» (էջ 600), «Ով թուրքն իր տեսնա, Ասուծննն օտ կտեսնա» (էջ 601), «Վաստեղը օտ կհիասթափվի, լավատեղը իմ կհիսրե» (էջ 602), «Տալու հաճույքն ավելի մեծ է, քան՝ սանալու» (էջ 602) եւ այլն: Բազմաթիվ են նաև բարոյախոսական խրատները՝ «Ամեն հաջողած շղամարդուն ետեղ միտ խելացի կին մը կա, իսկ չհաջողածին ետեղ՝ մեկ ուրիշ կին» (էջ 604), «Ասուծննն չվախեցողն վախեցիր» (էջ 606), «Գործն մի՛ վախեցիր, գործը թող քեզն վախեցնա» (էջ 607), «Դուն հայ ես՝ միտ հաղթես» (էջ 607), «Եթե հայու արյուն ունիս մեջը, միտ ղայարիս» (էջ 607), «Երբ լեզուդ կկոտնեն՝ ազգդ կկոտնեն» (էջ 608), «Յարգիր ծնողդ եւ սիրիր» (էջ 610), «Մարդը կգնա, գործը կմնա» (էջ 611), «Մի՛ ըմբ չարիք, չեստնաս չարիք» (էջ 612), «Շատ չկռնաս, կիծենք վրադ» (էջ 613), «Ազգի մը հայելին իր դասությունն է» (էջ 615), «Ազգի մը ուժը անոր ոչ թե քանակի, այլ որակին մեջ է» (էջ 615), «Ամեն մարդու բախտը իր ձեռքին է» (էջ 615), «Ամիծվի այն հայը, որ կուրանա իր ազգը» (էջ 617), «Շատը արմատով է գործը, հայը՝ իր ազգով» (էջ 620) եւ այլն:

Վերջին Սվազյանի «Ամերիկահայոց բանավոր ավանդույթը ժամանակի հոլովություն» գիրքն ունի ուսուցողական խոր իմաստ: Այն մտադրացվել է արարվել է 40 տարի տևած ստեղծագործական աշխատանքի շնորհիվ, երբ հեղինակը 1979, 1990, 2001, 2004, 2008 թվականներին այցելել է Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներ, եղել է տարբեր քաղաքներում, հանդիպել ամենատարբեր գեղարվեստի ու արվեստի հայերի հետ եւ փորձ արեւ փորձ հավաքել ամերիկահայերի բանավոր ստեղծագործության հյուսվածքները՝ դրանք դարձնելով ընդհանուր սեփականությունը եւ ավանդելով աղագա սերունդներին:

Անջրպետ՝ ցանկությունների եւ իրականության միջեւ

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

ՅՅ առօրյան անգամ սիրողական մակարակով դիտարկելու դարազայում, դրա փառաբանական թե սնեստական ուղղությունները նվազագույնս ֆնմարկման նյութ դարձնելու արդյունքում մեր փառաբացիների մի զգալի հասկած անորոշությունից մինչև անելի դարաբանի վիճակում է հայտնվում: Այն ծնում է «ինչ» եւ «ինչդեպ անել» հարցերի մի երկարատև զգացում, որից ելի բացակայությունն անհանգստությունների հետեանի է հանգեցնում: Վիճակը բոլորովին էլ չի

ֆիլի հետ կաղված լինեն, քանզի կրկնակի ու անգամ եռակի գնաճերի հանդիպում ենք այլ գյուղաբնակների դարազայում: Տարիներ առաջվա մի փաստ նշեն: Մեծ Բրիտանիայի դեպարտմենտը իր հարցազրույցներից մեկում ասաց, որ երբ աշխատանքը ՅՅ-ում ավարտի ու իր երկիր մեկնի, Լոնդոնի սուղեմարկետներում հայկական արտադրության տոմսի մատուցվել է փնտրելու: Վաստեցնում են, որը հաստատում է այդ փառաբանական մեկուն ուսանող բարեկամուհիս, որ լոնդոնյան առեւտրային ցանցում մերոնց արտադրանքը չկա: Այն ուր որ է չի լինի նաև հայաստանյան առեւտրային ցանցում, որ-



խաղաղվում, ինչքան էլ իշխանական գործադիր եւ օրենսդիր թեւերի ներկայացուցիչները նշեն, որ մեր խնդիրների հիմնական մասը կաղված կան առնչվում են միջազգային գործընթացների հետ, իրենք դարձնալու անգործ եւ հակադրվել դրանց, քանզի... օտարանկարծությունը վստահ են գիտեք կան գուցակում եւ՝ ժառանգություն ու արդարացումների անվերջանալի թվարկում, որից հայաստանյան հանրության մի զգալի հասկածը դարձադեպ հոգնել է, եթե իհարկե այլ գնահատական չհնչեցնենք: Եվ հարցը՝ որն է այս վիճակից ելի, հնչում է ինֆանտաբար:

Ելի մեկն է՝ համեստից մինչև համառ դեմոկրատիայից մինչև մոտակա ռազմավարական խնդիրների բացահայտում ու իրականացումը սանող աշխատանքի դրսեւորում, արդյունքների ցուցադրում: ՅՅ փառաբացին չի ցանկանում ու չի դաստիարակում իր առօրյան բարդացնել այն ասիճանի, որ իր աշխատանքում ու կենսաթոշակը լավիող գնաճը կաղ ունի տարածաբանի եւ այլեայլ գործընթացների հետ, այլ ոչ՝ անգամ այլոց դարազայում գրեթե ընթացից, ձեռքի հետ խնդիրների լուծման հետ: Ասենք, ընդամենը մի քանի տարի առաջ մեզանում երկրորդ հաց համարվող կարսֆիլի անհրաժեշտ ֆանակներ արտադրելու հետ կաղված հարց չունեինք: Յիմա այն փորձ է արվում բացատրել զգալի հայտարարվող արտադրանքի ծավալների հետ, որը ոչ ավել, ոչ դակաս, 1 հայաստանաբնակի հաշվով հազիվ 10 կգ է, ուզենք թե ոչ՝ ոչ էական մի թիվ: Այն ծագել է, ըստ գյուղալուրի մասնագետների դիտարկումների, դեռեւս հիշվող տարիների 35-37 հազար հեկտար կարսֆիլի ցանքատարածությունները 15-17 հազար հեկտարի իջեցնելու արդյունքում: Գործընթացն ինչ-որ առումով կարելի էր արդարացված համարել, եթե այն ուղեկցվել թեքստիլային աճով, ասենք՝ հեկտարից մեզանում ստացվող 18-20 տոննա բերքի դիմաց մոտեցվել այլ տարածաբաններում արտադրվող նվազագույն 38-40 տոննայի: Այս դարազայում համախառն 600-650 հազար տոննա բերքն այն ծավալն է, որն ունեինք տասնամյակներ օտարանակ, վիճակը երբեք խնդրահարույց չէինք դիտարկում:

Ուր է թե հայաստանաբնակների այսօրինակ մտադրությունները միայն կարսո-

տեղ գերակշռում են Ռուսաստանի դատությունից ներկրվող «Դոմաճնիյե սեկրեթի», «Կուբանոչկա», «Կուբանոսկիյե դրոսոսի» եւ այլ անվանումներով տոմսի մատուցները: Տանտրուհիների օրջանում իրականացած հարցումների արդյունքում էլ նշվեց, որ տեղական արտադրանքն իր հերթին մասամբ է հիշեցնում տարիներ առաջվա հայկական տոմսը, թե՛ իր համ ու հոտով, թե՛ գրավիչ գույնի տեսքով: Վերանվարող գործարանների մոտերի մոտ էլ լուրիկով բեռնված ավտոմեքենաների երբեմնի հերթերի չենք հանդիպում, քանզի մեզանում վերանում է բաց դատարարությունում լուրիկ մշակելու ավանդույթը: Այն տեղափոխվում է դեմոկրատիայից սնեստություններ, որոնց տարածքը թեւեւ հազիվ 1300 հեկտար է, արտադրությունը կազմում է տասնյակ հազարավոր տոննաներ, հիմնականում արդյունաբերական աճեցման ձեռով, որտեղ հարյուր հազարավոր գյուղացիական սնեստությունները դարձադեպ անելի չունեն: Առավել եւս դժվար է համակերպել, որ այդ միմը ու ամուր, դրսից կարմիր ու մերսից սոխակ լուրիկներից հնարավոր է լուրիկի հյութ ստանալ, դրանից էլ՝ տոմսի մատուց արտադրել:

Այնպես որ դատարարական չէ ոմանց տարակուսանքը վերանվարողների արտադրանքի հարցում նաև այլ արտադրատեսակների առումներով, սկսած մասնաբերքներն ու կաթնամթերքները: Դրանց արդյունքում է, որ դարձնող դարազային մթերք է հայտարարվում, «Կես գին» ակցիաներով վաճառվող երկրորդն էլ գնորդների մոտ հետադարձ իրադրությունն էլ անխնայելի համարվում, չխոսելով օղիների մասին: Եվ սա՛՝ գյուղական համայնքները խոտորացնելու շնորհիվ գյուղատնտեսությունն աշխուժացնելու, հողագործի ու անասնապահի աշխատանքի արդյունավետությունը բարձրացնելու դարձադեպությունների դարազայում, որն ընդամենը լավագույն ցանկությունների ոլորտից են: Փոխարենը տեսնենք, թե ինչ գեղեցիկ ու գներով են առաջարկվող գյուղատնտեսականները ավստրիական սուղեմարկետներով, որոնցից վերջված 40-50 տոննա հարկերը բյուջեի տարբեր ծախսերի տեսքով վերադարձվում են մարդկանց, երբ մեզանում այն 22-23 տոննա է:

ԱՐՄԵՆ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

ՀՊՏՀ Կուլտուրայի ֆակուլտետի Օդերասորության, գեղարվեստական լուսանկարչության ամբիոնի ասիստենտ

Լուսանկարչությունն ամենուր է: Այսօր մենք չենք մասկերացնում մեր առօրյան առանց լուսանկարչության ու լուսանկարների՝ սկսած ընթացիկ ավտոմոբիլից, որտեղից մեզ նայում են հարազատ մարդկանց դեմքեր եւ հուշեր արձանացնում: Յուրաքանչյուր ընթացիկի համար այլընտրանք չունի մասնական էջեր են, որտեղ հավաքված ու ներկայացված է ընթացիկ անցյալն ու ներկան: Լուսանկարը նաև շատ կարևոր միջոց է տեղեկություն փոխանցելու համար, քանի որ բառերով նկարագրելը մի բան է, իսկ փաստը ցուցադրելը՝ մեկ այլ բան: Մենք մասնակուց սովորում ենք խոսել, այնուհետև գրավոր արտահայտել մեր մտքերը, զարգացնում ենք գրավոր խոսքը դրոշմում, իսկ դրան համարժեք՝ դասերի գրագրի մասնակցում խնդիրը մնում է, մի տեսակ, նվազ բացահայտված, եւ չի ուսուցանվում: Ավելորդ է փաստել, որ անհասի բազմակողմանի զարգացման համար անհրաժեշտ է, որ անհասի բանավոր ու գրավոր խոսքի մեկուկարգը հավասարակշռի գրագրի դասերի մասնակցում մեկուկարգը: Այսօր դասերի ֆիլմերն ու փոխադրման միջոցները դարձել են բավական հասանելի, քանի որ ակամա մենք դառնում ենք դասընթացիկ լուսանկարիչ: Ինչո՞ւ դասընթացիկ լուսանկարչության լայն շրջանները չեն սիրադասում կարգի գրագրի մասնակցում կանոններին: Իսկ ինչո՞ւ խոսքի արարման մեկուկարգի ուսուցանող զուգահեռ հանրակրթության համակարգում չուսուցանել դասերի արարման մեկուկարգը:

Մի փոքր դասական էփուրս: Նախկինում, երբ չկար թվային լուսանկարչություն եւ բացակայում էին թվային եղանակով դասերը հեռախոսում ֆիլմերը միջոցները, լուսանկարչությունը ժողովրդի վրա էր: Նկարահանումները կատարվում էին այնպիսի խցիկներով, որոնցով լուսանկարելը դասընթացում էր որոշակի մասնագիտական փորձառություն:



Փաստորեն, մինչև թվային եղանակով լուսանկարելն ու լուսանկարչական հարմարանքներով հեռախոսների համալրումը, հանրության մի սկզբնական մասնակցում էր հասանելի ու մասնակց լուսանկար կատարելու դրոշմում: Թվային լուսանկարչության ներդրմամբ այս բանակը զգալիորեն ավելացավ, քանի որ յուրաքանչյուր ով գրողն ու դրված ժամանակակից նկարահանող հեռախոսով

ակամա դարձավ դասերի ֆիլմերը՝ լուսանկարահանող: Այստեղ լուրջ մտքերը առիթ կա. հեռախոսները գրողն ու կարող էին բոլորովին էլ չունենալ լուսանկարելու հնարավորություն, ի վերջո այդպիսին էին մնում, երբ մոռնում էին գրագրի բջջային կառուցում: Ու մեկ էլ մի օր այս հեռախոսով կառուցում միջոցը, որը միտք մեզ հետ է, սկսեց նկարել: Ժողովրդի մի փոքր մասնակցում միջոցով

լուսանկար, ու նորից սկսվեց նկարահանողների թիվը: Սորեն խնդիրները դյուրացրին այս դրոշմը կիրառման տեսանկյունից. այլևս դեմք չէր սահմանափակ կարգի բանակության համար ժողովրդի մեջ բերել: Կարծես մի անտեղույթ ուժ մղում է, որ մարդ ֆիլմի ու փոխանցի դասերն այնպես, ինչպես կխոսեր ու կգրեր, ընդ որում՝ նույնքան գրագրի: Սա է լիարժեք անհատը: Մասնակուց մենք սովորում ենք ճիշտ խոսել, այնուհետև ճիշտ գրել: Փոքր հասակում նկարում ենք ձեռքով, սակայն մեծանալով թողնում ենք շատ անհրաժեշտ այս զբաղմունքը, քանի որ գիտակցում ենք, որ չենք սիրադասում նկարչությանը:

Այսպիսով, դասերը կերտելու օրգանական դասերը մնում է չհրազոնված՝ առաջացնելով մի տեսակ միակողմանիություն: Այստեղ օգնության է հասնում լուսանկարչությունը, որի առաջնությունը դասերի արագ ֆիլմերն է՝ ի տարբերություն գեղանկարչության, որտեղ դասերի ֆիլմերն ունենում են որոշակի ժամանակ: Ոմանք կհակադրեն՝ ասելով, որ լուսանկարչությունն անբողջությամբ չի փոխարինում մարդու՝ ձեռքով նկարելու օրգանական դասերը, սակայն սա միակ հասանելի միջոցն է՝ դասերը ստեղծելու փոխանցելու հանրության լայն շրջանակներին եւ ի դասի սալ հետագա սերունդների համար: Իհարկե լուսանկարելը բոլորովին էլ չի նշանակում ստեղծել կոճակը: Դասերը ստեղծելու արվեստն էլ չէր լինում վարժվել եւ ոչ դասընթացի մասնակցությամբ, ինչպես խոսքին: Կարգի առանձնահատկություններից մեկն էլ այն է, որ նկարչությունից առավել ազդեցիկ է ու արագամասնակց: Լեզվի խնդիրը կարգի համար խոչընդոտ չէ, քանի որ այն տարբեր լեզուներով կարող է իրեն բնորոշ դասերով տեղանակով, ուսի կարգն ունի իրեն բնորոշ արտահայտչամիջոցներ, սահմաններ, ուր անհրաժեշտ է գրագրի ու ճիշտ մասնակցի նյութը:

Լուսանկարչությունը տարբերվեց հասարակության լայն շրջանակներում, երբ յուրաքանչյուր հեռախոսով համալրվեց լուսանկարչության համակարգը:

հասկանալի այն լայն կիրառում գտավ երիտասարդների ու դեռահասների շրջանում, եւ անհրաժեշտ է վերջիններիս մոտ ձեռնարկել գրագրի ու գեղագիտական տեսանկյունից ճիշտ մտքերը լուսանկարչության մոգության նկատմամբ՝ դասավանդելով այն դրոշմում: Գեղարվեստական լուսանկարչությունը դասավանդելով կձեռնարկվի առավել մոտ գեղարվեստական արժեք լուսանկարչության հանդեպ: Լուսանկարահանել չի նշանակում դարձադրույթ ուղղել խցիկը լուսանկարահանվող նյութին ու սեղմել սեղմակոճակը այլ մասով յուրաքանչյուր կարգ նկարահանելիս. չէ՞ որ լուսանկարի արժեքը ամբողջությամբ է ժամանակի մեջ:

Մի հավելում եւս: Լուսանկարահանման ներքիններին հասու դարձնելու զուգահեռ առավել միջոց սովորի որոշել լուսանկարի դիմումը վերադասությունը, վերադասի այն, ինչը մեծադեպ կնշանակի այն գեղարվեստական մասնակցության զարգացմանը, քանի որ վերնագրերը դրոշմում առավել մոտ տեսողական ընկալմանը զուգահեռ զարգանում է լեզվանախնդրությունը: Առավելներին եւ ուսանողների հետ առաջանալի փորձից էլ մեկուկարող եմ փաստել, որ վերնագրման դրոշմում ընթացում են լավագույն լուսանկարները որոնք ասելիք ունեն: Դասավանդելով լուսանկարչությունը՝ կձեռնարկենք առավել մոտ դասերով լուսանկարչությանը՝ դասավանդում լինելով նկարահանված ու հրատարակած յուրաքանչյուր կարգի համար: Դասավանդման առաջին օրից կուսուցանենք առավել կարգի լայն շրջանակներին նկարահանվողներին թեկուզ դասերով, ուսի գրագրի լուսանկարողը էթիկայի, վարվելու դրոշմում դասերով դասերով դասերով:

Յուրաքանչյուր դրոշմում եւ հասարակության համար կրթությունը հիմնարար նշանակություն ունի: Միայն սերունդներն ու գիտելիքների եւ փորձի փոխանցման եւ դրանց կատարելագործման շնորհիվ է հնարավոր կառուցել ազգային ամուր դրոշմում, ասել է թե՛ հասարակություն:

Արցախի էներգետիկայի ապագան

Արցախում տեղի ունեցած զազային անջատումները մտնելու տեղիք են տալիս:

Անհրաժեշտ է մեկնել Արցախի Հանրապետության էներգետիկայի զարգացման կարճաժամկետ եւ երկարաժամկետ, գիտականորեն հիմնավորված ծրագիր, հաշվի առնելով բոլոր մարտահրավերները: Արցախի էներգետիկայի մեծ է դառնալ ինքնաբավ: Այժմ անհրաժեշտ է կառուցել հիդրոէլեկտրակայաններ մինչև 100ԿՎտ հզորությամբ: Հիդրոէլեկտրակայաններին կից դեմք է կառուցել հիդրոակույնյալի կայան: Այն հնարավորություն կստանալ ժամերին դրոշմի միջոցով ջուրը ստորին ավազանից մղել վերին ավազան: Առավել այն եւ երկուսն ուղիղ ժամերին այդ լրացուցիչ ջրի հաշվին արտադրելով էլեկտրական էներգիա: Այս դեպքում բարձրանում է էներգետիկայի հուսալիությունը եւ միաժամանակ հնարավոր է լուծել բազմաթիվ էներգետիկ հիմնահարցեր:

ՁԷԿ: Վառելիքի այրման հետեւանով ստանալ էլեկտրական եւ ջերմային էներգիա՝ սալ ջրամասնակարարման եւ ջերմուցման համար: Խաղաղ դասերում եւ ջերմային էներգիա: Մյուս դեպքում կարող է հուսալի ձեռք էներգիայով ապահովել ռազմական եւ ֆաղապահական բնակչության անհրաժեշտ կարիքները՝ կախված չլինելով էներգետիկայից:

Անհատալ սկսել փոքր եւ միջին հզորությամբ ջրամբարների նախագծման եւ կառուցման առաջանալիները: Ջրագուցել ոռոգման համակարգերը, դրանք օգտագործել նաև էներգետիկ նպատակներով: Ավելացնել անառների մակերեսները:

Էներգետիկայի զարգացումը դեմք է ուղղված լինի հիմնականում էներգիայի

այլընտրանքային աղբյուրների եւ էներգաֆանայության հետ:Արցախում զարգացնել սնտության ոչ էներգատար ձյուղերը: Ջրամասերում ստեղծել անհասարակ էներգիայի սեփական աղբյուրներ:

Կազմել ֆաղափների եւ բոլոր բնակավայրերի համար էներգետիկական անձնագիր եւ խիստ սուղություն սահմանել նրա իրականացման համար: Կազմել Արցախի բոլոր բնակավայրերի համար առանձին էլեկտրա-ջերմա եւ վառելիքամասնակարարման համակարգերի այնպիսի սխեմաներ, որտեղ կունենանք նույն էներգետիկական աղբյուրը, բայց կծախսվեն ֆիչ վառելիքէներգետիկ ռեսուրսներ:Բոլոր զորամասերի համար, կախված տեղակայման վայրից եւ նշանակությունից կազմել էներգետիկ ապահովման խիստ զաղսնի ծրագիր՝ էներգետիկական անձնագիր եւ փուլ առ փուլ իրականացնել:

Առաջարկվում է օգտագործել արեւային

էներգիան՝ համատեղելով կենսազանգվածով կամ արեւային էներգիան հավակցել թափոններից ստացված էներգիայով: Այսպիսի հիբրիդ համակարգերի աղբյուրավետությունը կավելանա առավելագույն 80 տոկոսով: Համակարգերում կարող է օգտագործվել նաև ջերմային դրոշմեր, ինվեյսիոներ, կաթսաներ:

Կարելի է նշանակություն ունի նաև Արցախի Հանրապետության համար էներգետիկ դիվանագիտության տարրերի մեկուկարգում եւ զարգացումը:

Այս նպատակին հասնելու համար կարելի ստեղծել Արցախի էներգետիկայի զարգացման հիմնադրամ եւ հասարակական կարգով առաջանող մասնագետների հանձնաժողով:

ՍՏԵՓԱՆ ՊԼՈՒՄԵՅԱՆ, Տալիական էներգետիկական ակադեմիայի հիմնադիր նախագահ, Տեխնիկական գիտությունների թեկնածու

ՍՈՒՐԵՆ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դժոխք, դրոժեխոր

«Երբ չեն կարողանում գրոհել մտքի վրա, գրոհում են մտածողի վրա»:

Պոլ Վալերի

Կարելի է վստահ արձանագրել. հայերը դասնությունից հաստատ դասեր չեն փոխում: Ամեն անգամ հենց աշխարհափոխական թնջուկներում խճճվում ենք, սկսում ենք չհասկանալ, թե ինչ է կատարվում: Երբ մեկն ասում է միայն Ռուսաստան, երկրորդ Ուկրաինայի դրոշմ է թափահարում, երրորդը թուրքերին է աչքով անում, հինգերորդը գոչում է՝ Մահ կամ ազատություն, վեցերորդը՝ Սերից խոսում, իսկ հազարները ֆեյսբուքում իրար միմյուց են ծամում, թե Կարսի ու Կիլիկիայի մասին կարողալու ժամանակն է:

Հավանաբար աշխարհում մեր նման միամիտ ու կարճատև ժողովուրդ էլ չկա, որ այսպես կուրորեն ու խաղաղ զնա դեմոստրի սոփիսակ ցեղասպանություն: Ընդհանուր վարձկան մեր երեւանցիները համառորեն աղափարում են մեր դասնությունը, վարկաբեկում մեր հերոսներին ու հաղթական անցյալը: Ջանք ու եռանդ չեն խնայում ոչ միայն զրկելու մեզ մեր դասերից ժառանգած ամեն ինչից՝ հողից, ջրից, լեզվից, մշակույթից, այլ նաեւ ջնջելու մեր հիշողությունից մեր ողբերգությունը՝ հայերի դեմ իրագործված ցեղասպանությունը, եւ կրկին ուզում են մեզ Դեր Զորի անադատ սանել:

Իսկ մենք սեւ ու սոփիսակի բաժանված իրար ենք ունում, որովհետեւ այդպես էլ դեմքերը չդարձանք: Չօգտագործեցինք մեզ սրված բացառիկ հնարավորությունը: Ընդհանուր կեցիկն աղբյուր ենք անձնական-ընտանեկան ու գավառական-«հայրենակցական» կյանքով՝ ինչպես սովոր էինք դարեր ի վեր: Ազատագրված տարածքները դարձան թալանախնդիր սեփականությունը: Վերաբնակվողներին հասկացրինք ամենավատ դասնականները: Համարյա չկային դեմադրական մեծ անհասներ ու խմբեր, էլ չեն ասում դեմադրական կառույցներ: Հիմա արդյո՞ք կծնվի ֆաղափար, որի լինելույթյան իմաստը դեմքերը կերտելու գաղափարը կլինի, դեմադրական շահը եւ նոր միայն անձնական-ընտանեկան աղափարությունն ու բարեկեցությունը: Զարգացի, որն սթափ կզնախափ իրավիճակը եւ վստահաբար, հստակ՝ աղափարելու իրավունքը մակարդակով կհուճի գոնե առաջին մի ֆանի ֆայլերը: Ես անձամբ դաստատ եմ միանալ նրան: Հարկավոր է վերջապես ըմբռնել, որ անհրաժեշտ է վճարական լինել, որ հարկավոր է կայանալ որդես ֆաղափար, որի գերագույն նպատակը դեմադրական կերտությունն է:

«Կոկա-Կոլա» ընկերության նախկին գործադիր տնօրեն Բրայան Դայնսոնն իր մի երեսուն վայրկյանանոց ելույթում ասել է. «Կյանքը խաղ է՝ կազմված հինգ գնդակների առաջնությունից: Դրանք են՝ աշխատանք, ընտանիք, առողջություն, ընկերներ եւ հող: Ձեր խնդիրն անընդհատ այդ գնդակները վերելու է. եթե հանկարծակի այն զգեք, նորից վեր կբարձրանա: Իսկ մնացած չորս գնդակները՝ ընտանիք, առողջություն, ընկերներ եւ հողն են: Եթե դրանցից մեկը դասափառ զգեք, այն անվերադարձ կփչանա՝ կխաղաղվի, կձափվի, լուրջ կվճարվի կամ էլ ջարդուփուր կլինի: Պետք է դա գիտակցել եւ այնպես անել, որ դա չեղի չունենա»: Առանց երկմտելու ես կավելացնեի վեցերորդն ու ամենակարեւորը՝ հայրենիքի գաղափար-գնդակը, որն այդ շարքում ամենաբեկուն ու ամենանուրբն է եւ որ զգելուց կորցնում ես առիթն ու անդամ: Այնպես որ հարկավոր է միշտ առավել արդյունավետությամբ աշխատել, ժամանակին տուն վերադառնալ եւ անհրաժեշտ ժամանակը հասկանալով բոլորին,



բայց ամենակարեւորը՝ մայր հայրենիքին: Զանգի որ արժեքն արժեւորվում է միայն այն ժամանակ, երբ այն զնախառնում են: Իսկ այսօր կարծես այնքան էլ չենք զնախառնում մեր մեծագույն արժեք-հայրենիքը ու զբաղված ենք ամեն ինչով, բացի այն դասերից-դասերիցաներից...

Օրերս թեմամբն Ասկերանի սահմանին, Փառուսի գյուղի մոտ դիրք է գրավել Զարազիսի բարձունքի վրա, որը հնարավորություն է սալի վերահսկել ամբողջ Ասկերանի շրջանը՝ մինչեւ Սեփանալեյ: Փոխանակ ազգովին փորձենք ել գտնել, հերթական անգամ չսխալվել ու չկորցնել, ֆափ ու ֆրիճիկով, ջանադրաբար սոցցանցերում իրար ենք մեղադրում-վասաբանում: Զանգի որ այդպես էլ չհամախմբվեցինք, ֆանի որ ներքին տարբեր ճակատներում առկա են՝ ա) ուժեր, որոնք Արցախում ճեղի ունեցող որեւէ իրադարձություն համարում են ռուս խաղաղափորների խնդիրը, բ) ուժեր, որոնք հակառուս են եւ ամեն ինչ կաղում են ռուսական խաղաղափորների անգործության հետ, գ) ուժեր, որոնք այն թյուր հիմնավորումն են բերում, թե Ադրբեջանը օգտվելով Ռուսաստանի՝ Ուկրաինայում իրականացնող «հասուկ գործողություններից», առիթից օգտվելով այստեղ եսկալացիա է հրահրում, դ) ՀՀ իշխանությունները իրականացնում են թափուկ ծրագրեր, որոնց մասին դասնականավորվել են հակառակորդ կողմի հետ եւ այլն:

Այս սեսակներից որեւէ մեկի լիարժեք ճշտությունն ամբողջապես առայժմ հնարավոր չէ աղափարել, ֆանի որ այդ մասին աղբյուրները գաղտնի են դառնում, հակառակորդ կողմերն էլ որեւէ բան չեն բարձրաձայնում, եթե բարձրաձայնելիք բան ունեն: Փորձենք դիտարկել այդ սեսակները եւ կատարել սրամաբանական եզրակացություններ:

Նախ՝ արձանագրենք, որ բոլոր միջադեպերը՝ ինչպես Արցախ-Ադրբեջան շփման գծում, այնպես էլ Հայաստան-Ադրբեջան սահմանագծում, Բաքվի վարչազնային շրջանի օղակներն են: Բաքուն իր մտաւեւումից չի շեղվում: Թերեւս նորություն է այն, որ ռազմական ոսնձգություններին ավելացել են նաեւ մարդասիրական աղետի գոյացմանը միջնորդողությունները եւ այս բոլորը դաստրազմի արդյունքները իրավականորեն ամրագրելու ճնշմանը են:

Բնականաբար հարց է առաջանում՝ Ռուսաստանը չի՞ ուզում, թե՞ չի կարողանում վերահսկել իրավիճակը: Կարծում եմ, որ նախ հարկավոր է, որ մինչեւ խաղաղության համար բանակցություններ սկսելը, առաջադրել մինչ այժմ կայացած համաձայնություններն իրականացվեն: Գիտենք, որ խաղաղության գործընթացի հիմնական դրույթը նույնպէս 9-ի հայտարարության 9-րդ կետում է ամփոփված, բայց մինչեւ 9-րդ կետ 7-րդ եւ 8-րդ կետերը, որոնք չեն իրականացվել:

Փախսականներն ու տուժածները չեն վերադարձել, չեն վերադարձվել ռազմագերիները, դասիկող անձինք եւ զոհվածների աճյունները: Ավելին, Բաքուն մարդասիրական աղետ է ստեղծում, սահմանային միջադեպեր, ներխուժում է հայաստանյան եւ արցախյան տարածքներ: Այսինքն՝ երբ նախապես դասնականավորված չի իրականացվում, ինչպէս է հնարավոր անցնել ավելի տարածուն համաձայնությունների: Այնպես որ, եթե արդարեւ մեր սկսելուց առաջ դեմք է նախապես երաշխիքներ աղափարվել:

Ադրբեջանը օգտվում է առիթից, որ Ռուսաստանը զբաղված է ռուս-ուկրաինական հակամարտությամբ եւ հայաստանյան ու արցախյան ուղղություններով փորձում է իրականացնել Շուշիի հռչակագրով համաձայնեցված կետերը: Այնպես որ, արցախյան միջադեպերը եւ գազար խողովակի խափանումը ուղղված են ինչպես Արցախի, այնպես էլ Ռուսաստանի դեմ, ֆանի որ դեմքերն արձանագրվում են ռուսական խաղաղափորի առաջնության գոտում: ՌԴ ԱԳՆ-ի արձագանքն էլ հասցեական չէր, ֆանի որ նրան անհրաժեշտ է դաստիարակել ռուսաբարձական մեծացման մերկա մակարդակը: Իսկ Ալիեւը, որքան էլ մեզ համար ասելի, ռազմական մտածող անձ է եւ շատ լավ գիտի, որ թեկուզ դաստրազմական իրավիճակում, Ռուսաստանը, որը գրեթե բան չի թողել Ուկրաինայից, կարող է անկախաբար շարժից հանել Կոնստանդուպոլիսի արտահայտությամբ՝ «նախկին սակար» Ադրբեջանին:

Յետևաբար ո՞րն է ելքը: Կարծում եմ, որ միշտ էլ ուժն է ծնել իրավունքը եւ այսօր էլ ոչինչ չի փոխվել: Յետևաբար, այսպիսի դեմքերում դեմք չէ դիմել որեւէ միջազգային կառույցի, անգամ Ռուսաստանին, ֆանի որ նա էլ միայն մեր կողմը չի կարող բռնել: Ոչ էլ

կարիք կա մտել ու խելացի դասողություններ անել: Ուղղակի հարկավոր է սթափվել, դադարել իրար սեւացնելուց, «նախկին ու ներկա» խաղաղուց ու հասարակության աչքերին թոզ փչելուց, դրանց ժամանակներն անցնել են: Հարկավոր է ուղղակի հակահարված տալ հակառակորդին, մի լավ ծեծել ու կատարված փաստի առաջ կանգնեցնել, եւ այդ դեմքում խաղաղափորներն ուզեն-չուզեն կմիջամեն: Հարկավոր է վերջապես գոնե մեկ անգամ տեղ կանգնել մեր տունուստեղին, մեր դասիկ ու արժանապատիվությանը: Իսկ մենք դրա փոխարեն XVI դարից սկսած մեր դիմումաղերսներով բռնաբարում ենք աշխարհին ու դրանք գրելուց առաջ վարդապոյն երազներ տեսնում, որոնք սակայն շատ արագ էլ մոռանալու են դառնում, այդպես էլ իմաստություն չբերելով հայ ֆաղափարն մտնել: Երկար դարեր մեզապես ու ամառանի չափերի կորցնելուց հետո գոնե հարկավոր է վերջապես հասկանալ, որ ֆաղափարն ուժի կամ որեւէ «փրկչի» սղասել դեմք չէ: Դա անարդյունավետ է եւ անգամ վստահավոր, ինչպես աղափարելուց մեր ողջ դասնությունը: Կարելու է հստակ դասնականացնելու եւ առաջնահերթություններով համահայկական օրակարգ ձեւավորելու լայն հասարակական դասնազնի առկայությունը: Ոչ թե անձերի դեմ ծավալվող դասնափոր տեսքով, այլ՝ հենքի, գաղափարի եւ դեմադրական ու ազգային հստակ տեսլիկի վրա հիմնված: Իսկ այդպիսի տեսլական ունեցող առաջնորդները, դաստրազի չի անդաման կուսակցադեմքերի կարգավիճակով լինեն, այլ կարգավիճակում էլ անդաման կհայտնվեն...

Ամերիկյան Լինկոլն ու Զենեդի ունեցավ, բոլոր վարչակազմերի կողմից ընդունված եւ Զիսիմեզի մակարդակի դասնափորն ու Էստրան Զիզգեւ Բժեմակի, Ռուսաստանը՝ Պետրոս Մեծ ու Պուսին, մենք էլ մեր ժամանակների Արտաքին ու Տիգրան, Լեւոն ու Բազրասունիներ կունենանք, թե չէ իսկապես արդեն ցավից կույզ գալուց հոգնել ենք, անորոշությունից շփոթվել: Թե չէ արդեն որքան ժամանակ Հայրենիք-Սփյուռք-Արցախ եռամիասնություն էլ չենք օգտագործում, մայիսյան եռասունն էլ մոռացանք թե ինչ է: Իսկապես մի փչ դժվար է, բայց, համոզված եմ՝ ոչ անհուսալի: Աղափարելուց, ֆաղափար կենտրոնում ամեն ֆայլափորի համդիողը սլավոնական արտահայտությամբ՝ «նախկին սակար» Ի դեմք՝ նրանք այստեղ իրենց ավելի աղափար են գոյում, ֆան իրենց անձայրաժիր հայրենիքում: Չէ, իսկապես մենք որոշակի առաջնություն ունեցող ժողովուրդ ենք, մեզ վստահում են, մեզ հավաստում ու նաեւ սիրում են: Անչափ կարելու է, որ իմենքս էլ մեզ սիրենք... 30.03.2022

Շիրվանզադեի «Քառուր» պարսկերեն



Թերահի «Նաիրի» հրատարակչությունը լույս է ընծայել Ալեքսանդր Շիրվանզադեի «Քառուր» վեպը, որը դասարկերեն է թարգմանել իրանահայ երախաստա թարգմանիչ եւ թատերական բեմադրիչ Անդրանիկ Խեչումյանը: Վերջինս հայտնի է հայերենից դասարկերեն եւ հակառակը կատարած թարգմանություններով, որոնց թվում են Երվանդ Օսյանի «Անիծյալ տարիները. 1914-1919. անձնական հիշատակներ», «Թաղակահին կնիկը», «Ընկեր Փանջունի» գործերը, Գեորգ Դարժիի «Սիավառ եւ Սուրբաբ», Ժիրայր Անանյանի «Ես եմ, եկել եմ», Գուրգեն Խանջյանի «Դասավարություն», Սամվել Կոսյանի «Գուրգեն փրկվեմ» թատերախաղերը եւ այլ գործեր:

Շիրվանզադեի «Քառուր» վեպը ժամանակին թարգմանաբար լույս է տեսել ռուսերեն, լեհերեն, չեխերեն, լատվիերեն, ուկրաիներեն, ֆիններեն, վրացերեն, ադրբեջաներեն: Ուսագրավ է 19-րդ դարի վերջին գրված հայերեն վեպի հանդեմ շարունակվող հետաքրքրությունը մեր օրերում: Դասարկերեն թարգմանությանը նախորդել է «Քառուր» հունգարերեն 1955 թվականի հրատարակության (թարգմանիչ՝ Գեղիկոս Զուրջ) վերահրատարակումը, որ անցյալ տարի իրականացվեց Բուրաթեոսում, Ալեքս Ավանեսյանի խմբագրությամբ:

Ա. Բ.



Դեղերի շուկայի հնարավոր ռիսկերը

հունվարի 1-ից շուկայում խաղի կանոնները փոխվել են: Կառավարությունն այլևս թույլ չի տալիս ներկրել դեղեր, որոնք Հայաստանում գրանցված չեն:

«Զգրանցված դեղերի ներկրման թույլտվությունը երկարացնելու որոշումը կարող է ունենալ ինչպես սնտեսական հետևանքներ, այդպես էլ ռիսկեր առաջացնել մեր բնակչության առողջության համար: Զգրանցված դեղերը, անվստահության եւ որակի խնդիր ունեն», - նշում է «Ազիոն Ֆարմա ԷյՋի» ընկերության հայաստանյան ներկայացուցչության ղեկավար Ս. Թովմասյանը:

Ներկրող ընկերություններից մեկի սնուրեն Վահե Վարսանյանի լուրջ մտադրությունն անվստահության հարցն անընդհատ Երևանում է, որդեսպի դադարեցնեն մրցակցային եւ օրից օր գներով դեղերի ներկրումը:

«Երկու տարին, որ ներկրել ենք, որեւէ խնդիր չի եղել, որովհետեւ բերում ենք սեղափոխման նույն թայմաներով, այն ինչը բերում էինք ուղիղ ներկրումների

ժամանակ, նույն իրավաստերից: Բացի դրանից, դեղործակալությունը վերահսկում է, այսինքն՝ բոլոր փորձաքննություններն իրականացնում են, իրենք էլ հավաստագիր են սվել, որեւէ դեղով չկա, որ նախարարությունը ներմուծման հավաստագիր սված չի լինի, ու որեւէ խնդիր չի», - լուրջում է Վարսանյանը:

Նախկինում դեղերի 60%-ը բաժին էր հասնում 3 կազմակերպության, իսկ զուգահեռ ներմուծման շուկայում նվազել է շուկայի կենտրոնացվածությունը, քանի որ եթե մինչև վերոնշյալ որոշումը ներմուծողները 5-6-ն էին, առաջ 1,5 տարվա ընթացքում նրանց թիվը հասել է 15-ի: Գների նվազումը շուկայի առաջնությունը նախապես էլ մրցակցության արդյունք է:

Շահաձայն դեղերը բերվել են նաեւ անմիջապես արտադրողից, ինչը շահավետ է մասնաշաղկապի համար: Իսկ այդ գործընթացն անընդհատ է, արտադրողն ինքն էլ իջեցնում գները:

Մի Եւրոպայի ներմուծողներ նշում են, որ որ

զուգահեռ ներմուծման շուկայում փոխվել է գնային ֆաղափականությունը. սեղի է ունեցել դեղերի գների իջեցում, սակայն եթե համեմատենք շահաձայն ներկրվող դեղերի գները Ռուսաստանում, Հայաստանում գործող մեծածախ գների հետ, կեսնենք, որ շահաձայն մեծածախ վերադիրը կազմում է 30-170 %, այսինքն՝ գինը արժեքավորում է մինչև 3 անգամ, դեղերի գները բնակչության համար նվազել են շահաձայն փոքր չափով, քան այն գինը, որով դեղը ներկրվում է երկիր, այսինքն՝ ավելի շահաձայն է ներկրողը, քան իրավաբանը:

Դեղ ներկրողների լուրջումներն ու առաջարկները նախարարությունում չեն կիրառվում: Կառավարությունը մտադիր է զուգահեռ ներմուծման կարգավորումները դարձնել, բայց միայն Հայաստանում գրանցված դեղերի դեղում:

Ինչպես է դեղի դեղումները՝ եւ սղառողների, եւ ներկրողների շահերը, հարցը դեռեւս օդում կախված է մնում:

ՎԱՍՄԻԿ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

Վարձատուի ախորժակը հայրենակից չի ճանաչում

«Մեկ զանգով հայտնվում են փողոցում: Վարձակալած բնակարանի տերն առաջ է, որ ամենաուշը մեկ ամսից ազատեմ բնակարանը կամ էլ նախկին 100 հազարի փոխարեն 250 հազար դրամ վարձավճար սամ»:

Մարիամ Մաթևոսյանն ու իր նման շատերը մեկը մյուսի հետեւից վարձակալած բնակարաններն ազատելու զանգեր են ստանում: Մեկն ասում է դեղատու է վերանորոգում սկսեմ, մյուսն էլ թե՛ որոշել ենք սեղափոխվել մեր բնակարան, բայց իրականությունը մեկն է. բոլորը ցանկանում են ռուսաստանցիների միջոցով մի ֆանի անգամ ավել գումար վասակել:

«Այդքան էլ հիմար չեմ ու հասկանում եմ, որ տաները ցանկանում է 80հազարի փոխարեն 160 հազար ստանալ ամեն ամիս: Այս իրավիճակում տուժող միայն ես եմ ու ինձ նման շահաձայն վարձակալներ, որոնք 5 օրում հայտնվում են դրսում: Երեւ, չորս, հինգ, լավ, վեց ամիս ավել գումար աշխատեցին, բայց ռուսները մոտակային չեն մնալու էսերը»,- մեզ հետ զրուցում ասում է Մարիամը:

Եթե մինչ մարտ ամիսը, ազամ Երեւանի կենտրոնում հնարավոր էր ամսական 100-

120 հազար դրամով բարձր վիճակում 2-3 սենյականոց բնակարան վարձակալել, առաջ հիմա այդ գումարով կարող ես ծայրամասում մեկ սենյականոց բնակարան վարձել: Մարիամը փնտրում է ու չի կարողանում գտնել, ասում է՝ գլխից դուրս թվեր են՝ 200-400 հազար դրամ եւ ավելի:

«Ներկա դրսին Կենտրոն տարածքում 500 դոլարի սահմանում անհնար է տուն գտնել: 800,1000 կամ դրանից ավելի են գները: Իսկ ծայրամասում կարող ես բնակարան վարձել 100 հազար դրամով, որը նման է լինելու բանասխցի կամ այլ կերպ ասած՝ ամեն ինչ մեկ սենյակում»,- նշում է Մարիամը: Մարիամը բնակարանը վարձակալել է բանավոր թայմանափորվածությամբ:

Զկարգավորող այս շուկայի «գոհերից» է նաեւ Գայանե Ալեքսանյանը, որն ի սարքերություն նախորդ զրուցակցիս համարժեց հետ վարձակալության թայմանագիր է կնքել՝ հստակ ժամկետով, բայց դա էլ խնդիր լուծման միջոց չէ, բանավորները դեղատու է հանձնի մեկ Եւրոպայի ընթացքում, եւ վերջ:

«Բնակարանը զսա ու վարձակալեցի գործակալի միջոցով ու իր խորհրդով երեք տարվա թայմանագիր կնքեցի: Երեք տարին լրացավ թայմանագիրը չվերակնքեցի ու կրակն ընկա՝ մեկ տարի անց վարձս 20 հազարով ավելացավ, իսկ հիմա ասում է կամ վճարիր 300 հազար դրամ, կամ բարի ճանադարի եմ մաղթում: Հիմա երեք անչափահաս երեխաներիս հետ մնացել եմ անելանելի դրության մեջ»,- դատմում է Գայանեն:

Անճարժ գույքի գործակալը չի բացառում, որ գներն առաջիկայում ավելի բարձրանան. «Հայաստան ժամանած ռուսաստանցիները նախ օրավարձով 5 օրով են տունը վարձում, հարմարվելու դեղում 3 կամ 6 ամսով թայմանագիր կնքում, դարձադիր, բացի առաջին ամսվա վարձից՝ վճարում նաեւ մեկ ամսվա դեղորդի»:

ՊԵԿ-ից ընդունում են, որ այս դրսին բավարարող գործիքակազմ չունեն՝ վարձով բնակարան հանձնողի, վարձակալի, բրուկերների ու մյուս ֆինանսական հոսքերը վերահսկելու:

Բնակարանի վարձակալը կարող է բո-



ղով ներկայացնել ՊԵԿ ու նշել, որ իր տանը տեղափոխվելուց եւ քաղցրել եւ օրենքով սահմանված վճարներից խուսափել: Սա այն դեղումն է, եթե վարձակալը կարողանա առաջացնել, որ անվազն մեկ տարի ամսով է այդ տանը, կոմունալ եւ այլ ծառայությունների համար վճարել: Թեեւ ՊԵԿ-ից լուրջում են՝ իրենք էլ կարող են դարձել դրանք ու ընթացք սալ բողոքին, բայց՝ եթե խոսքը մի ֆանի ամսվա վարձակալությանը չի վերաբերում, այլ ողջ տարվա կամ տարիների:

Ոլորտի մասնագետները կարծում են, որ ռուս-ուկրաինական հակամարտության ավարտից հետո անճարժ գույքի վարձակալության շուկան կկարգավորվի, գներն էլ կվերադառնան նախկին վիճակին:

ՎԱՍՄԻԿ ՄԻՆԵՐՅԱՆ

«ՊԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» հիմնադրամի կառավարիչ-նեկտորի թափուր պաշտոնի համալրման բաց մրցույթի հայտարարություն

Հիմն ընդունելով «Հիմնադրամների մասին» ՀՀ օրենքի 25-րդ հոդվածի առաջին մասի 6-րդ կետը, 27-րդ հոդվածի 2-րդ մասի երրորդ դարձրությունը եւ դեկլարավելով «Գավառի դեղատու համալսարան» հիմնադրամի (ԳՊՀ) կանոնադրության 40-րդ կետի 2-րդ ենթակետով եւ 56-րդ կետով, ԳՊՀ հոգաբարձուների խորհրդի աշխատակազմի 2.4-րդ կետի 2-րդ ենթակետով, Գավառի դեղատու համալսարանի նեկտորի ընտրության կանոնակարգի 21-րդ կետով՝ «Գավառի դեղատու համալսարան» հիմնադրամի հոգաբարձուների խորհուրդը հայտարարում է հիմնադրամի կառավարիչ նեկտորի (այսուհետ՝ նեկտոր) թափուր դաշտի համար բաց մրցույթ:

ԳՊՀ նեկտոր կարող է ընտրվել Հայաստանի Հանրապետության այն գործունակ չափահաս ֆաղափացի, որն ունի գիտական աստիճան եւ առնվազն հինգ տարվա ակադեմիական եւ գիտական գործունեության ստաժ:

Նեկտորի թափուր դաշտին մրցույթին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել հետեւյալ փաստաթղթերը՝

- ա) անձնագրի կամ նույնականացման ֆարժի դաշտում,
- բ) դիմում՝ իմնադրամի հետ կապում, իսկ ԳՊՀ կառուցվածքային ստորաբաժանումների կողմից առաջարկվելու դեղում՝ ստորաբաժանման համադասախմբան որոշումը եւ հավակնորդի գրավոր համաձայնությունը,
- գ) լուսանկար,
- դ) ակադեմիական եւ գիտական գործունեության առնվազն 5 տարվա ստաժը հավաստող փաստաթուղթ (սեղեկամ աշխատանքի վայրից կամ ֆաղված աշխատանքային գրույկից),
- ե) իմնականագրություն,
- զ) բարձրագույն կրթության դիմումի դաշտում, գիտական աստիճանը եւ գիտական կոչումը հավաստող վկայականների դաշտում,
- է) կարգերի հաշվառման անձնական թերթիկ,

ը) սեղեկամ մասնական բնակության վայրից, թ) հրատարակված գիտական աշխատանքների ցուցակ, ժ) բնութագիր վերջին աշխատակազմից (եթե այն գործում է), ճա) հավակնորդի գործունեության ծրագիրը՝ «ԳՊՀ զարգացման հայեցակարգ», փակ եւ կնքված փաթեթով, որը բացվում է հայտերի ընդունման վերջնամեկնից հետո:

Վերոնշյալ դաշտերից «ե», «թ» եւ «ժա» ենթակետերով նախատեսված սեղեկաթուղթներն անհրաժեշտ է ներկայացնել նաեւ էլեկտրոնային կրիչով՝ «Microsoft Office Word» ծրագրի համադասախմբանող ձեւաչափով:

Մրցույթին մասնակցելու համար դիմումները (փաստաթղթերը՝ բնօրինակներով) ներկայացնել Գավառի դեղատու համալսարան (հասցե՝ ՀՀ, Գեղարքունիքի մարզ, Գավառ, 1201, ՀՀ Հայկոբյան 1, ԳՊՀ կենտրոնական մասնաճեմ, 2-րդ հարկ, սենյակ 221), 2022 թվականի մարտի 30-ից մինչեւ ապրիլի 27-ը (բացի հանգստյան օրերից)՝ ժամը 9:00-ից մինչեւ 16:00-ն:

Պահանջվող փաստաթղթերի փաթեթը (համարակալված եւ յուրաքանչյուր էջի դարձերեսին ստորագրված) հանձնվում է խորհրդի ֆարձուրդին՝ առձեռն կամ ուղարկվում փոստով:

Մրցույթը սեղի կունենա 2022 թվականի մայիսի 4-ին, ժամը 12:00-ին, Գավառի դեղատու համալսարանում՝ գիտական խորհրդի նիստերի դահլիճում (հասցե՝ Հայաստանի Հանրապետություն, Գեղարքունիքի մարզ, Գավառ, 1201, ՀՀ Հայկոբյան 1, ԳՊՀ կենտրոնական մասնաճեմի):

Լրացուցիչ սեղեկաթուղթների համար դիմել ԳՊՀ հոգաբարձուների խորհրդի ֆարձուրդ Հասնիկ Մարգարյանին (հեղախոս՝ +374-060-46-12-47, էլեկտրոնային փոստի հասցեներ՝ h.margaryan@gsu.am, info-gsu@mail.ru):

«ՊԱՎԱՌԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ ԿԱՐԱՎԱՐՈՒՄԻ ՆԵԿՏՈՐԻ

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակության ԼԱ Տարի

Հրատարակիչ
«ՎԱՅՆ ԹԵԶԵՅԱՆ»
սոցիալ-մակալության
հիմնադրամ

Երեւան 0010, Եգնիկ Կողբացի 20/3

e-mail: azgdaily@gmail.com

www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Հասցեալադրություն (գույադ)
հեռ. 010 582960

Համակարգչային Եարաւածը՝
«ԱԶԳ» թերթի

Թերթի միթերի ամբողջական թե մասնակի արտադրումները տղադիր մանուկ միջոցով, ռադիոհեռուստատեսութեան կամ համացանցով, առանց խմբագրութեան գրաւոր համաձայնութեան խոսի արգելու են համաձայն ՀՀ հեղինակային իրաւունքի մասին օրենքի:

Նիթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձում:

Գ տարով յորդածները գույադային են, որոնց բովանդակութեան համար խմբագրութեանը դասախմբանաւորութեան չի կում:

«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960
20/3 Yeznik Koghbatsi st.,
Yerevan, Armenia, 0010